

TAMMELAN KUNTA
TILINPÄÄTÖS 2022

TAMMELA

www.tammela.fi

SISÄLLYS

1 TOIMINTAKERTOMUS	3
1.1 Kunnanjohtajan katsaus	3
1.2 Kunnan hallinto	4
1.3 Kuntastrategia ja ohjelmat	7
1.4 Kehittämishjelmasuunnitelmat	10
1.4.1 Ennaltaehkäisevät, oikea-aikaiset ja oikein mitoitettut palvelut	10
1.4.2 Asiakas ja tehtävälähtöiset palveluprosessit	12
1.4.3 Vetovoima, tasokas asuminen ja yrittäjyys	13
1.4.4 Hyvinvoiva, motivoitunut ja tuloksistaan tunnettu henkilöstö	15
1.5 Yleinen ja oman alueen taloudellinen kehitys	16
1.6 Olennaiset muutokset kunnan taloudessa ja toiminnassa	16
1.7 Arvio riskeistä ja epävarmuustekijöistä	19
1.8 Arvio Tammelan kunnan tulevasta kehityksestä	19
1.9 Kunnan sisäinen valvonta	20
1.10 Talousarvion sitovuus	20
1.11 Valtuustotason arviointi	20
2 LASKELMAT ja TUNNUSLUVUT	22
2.1 Tuloslaskelma ja sen tunnusluvut	22
2.2 Rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut	27
2.3 Tase ja sen tunnusluvut	28
2.4 Kokonaistulot ja –menot	32
2.5 Kuntakonsernin toiminta ja talous	33
2.5.1 Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä	33
2.5.2 Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut	34
2.5.3 Kuntakonsernin tulevaisuuden näkymät	40
3 TILIKAUDEN TULOKSEN KÄSITTELY JA TALouden TASAPAINOTTAMISTOIMENPITEET	41
3.1 Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet	41
4 TOIMINNAN JA TALouden TOTEUTUMINEN	42
4.1 Tavoitteiden toteutuminen	42
4.2 Toiminnan toteutuminen	44
4.2.1 Hallinto- ja kehittämisspalvelut	44

4.2.2	Sosiaali -ja terveystalvelut.....	46
4.2.3	Sivistystalvelut.....	50
4.2.4	Tekniset talvelut	61
4.3	Tuloslaskelmaosan toteutuminen.....	67
4.4	Investointien toteutuminen.....	68
4.5	Investointien toteutuminen kustannuspaikoittain.....	69
4.6	Rahoitusosan toteutuminen.....	74
4.7	Yhteenveto valtuuston hyvksymien määralrahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta.....	75
5	TILINPÄÄTÖSLASKELMAT	76
5.1	Kunnan tuloslaskelma	76
5.2	Rahoituslaskelma	77
5.3	Tase.....	78
5.4	Konsernilaskelmat	80
6	LIITETIEDOT	84
6.1	Tilinpäätöksen liitetiedot	84
6.2	Konsernitiilinpäätöksen liitetiedot	85
6.3	Tuloslaskelman liitetiedot	86
6.4	Tasetta koskevat liitetiedot	89
6.4.1	Taseen vastaavia koskevat liitetiedot.....	89
6.4.2	Taseen vastattavaa koskevat liitetiedot	92
6.5	Vakuuksia, vastuusitoumuksia ja taseen ulkopuolisia järjestelyitä koskevat liitetiedot.....	95
6.6	Ympäristöasioiden harkinnanvarainen esittäminen.....	96
6.7	Henkilöstöä, tiilintarkastajan palkkioita ja intressitapahtumia koskevat liitetiedot.....	96
6.8	Vesihuoltolaitoksen tuloslaskelma.....	100
6.9	Vesihuoltolaitoksen rahoituslaskelma	101
6.10	Vesihuoltolaitoksen tase.....	102
6.11	Vesihuoltolaitoksen investoinnit.....	103
6.12	Vesihuoltolaitoksen liitetiedot	103
7	LUETTELOT JA SELVITYKSET	104
8	TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUKSET JA MERKINNÄT.....	105

1 TOIMINTAKERTOMUS

1.1 Kunnanjohtajan katsaus

Vuosi 2022 oli ensimmäinen vuosi kun koronasta ja siitä aiheutuvista rajoitteista päästiin eroon. Vuosi 2022 jää historiaan Venäjän hyökkäyksen Ukrainaan osalta ja siitä seuranneista vaikutuksista laajemmin Euroopan talouteen. Ennätyskorkea sähkönhinta, laaja epävakaas energiamarkkinoilla sekä nopea hintojen nousu toivat uusia haasteita talouteen. Korkea energian hinta vaikutti erityisesti aloihin, jotka ovat riippuvaisia energiasta tuotannossaan.

Tammelan kunnan osalta vaikutukset energian hinnan nousun osalta olivat vielä välillisiä eikä sillä ollut merkittävää vaikutusta vielä vuoden 2022 talouden kehitykseen. Vuonna 2022 noin 45 000 ukrainalaista sai tilapäisen suojelun Suomesta sodan seurauksena. Valtion kilpailutti vastaanottokeskuspalveluita lisääntyneen tarpeen seurauksena ja myös kuntia haettiin apuun ukrainalaisten majoittamisessa ns. kuntamallin kautta. Sodan jatkuessa, ukrainalaisia on tullut lisää.

Kunnan talouden kannalta vuosi 2022 toteutui arviota paremmin. Käyttötalouden osalta pysyttiin talousarviossa ja verojen hyvän kertymän myötä kunnan vuosikate on noin 5,2 milj. euroa. Talousarviossa arviointiin verokertymäksi 24,6 miljoonaa ja lopulta veroja kertyi 26,5 miljoonaa euroa, 1,8 miljoonaa talousarviota enemmän. Valtionosuuksia maksettiin noin 14,2 miljoonaa euroa eli 177 454 enemmän kuin mitä talousarvioon oli varattu. Sekä verotuloissa että valtionosuuksissa oli kasvua myös verrattuna edellisvuoteen.

Nettoinvestoinnit olivat 3,1 miljoonaa euroa. Vuoden merkittävimmät investoinnit olivat Riihivalkama-Portas runkoviemäriin rakentaminen, liikuntahallin aloitus liikuntapuistoon sekä uuden koulun suunnittelun loppuunsaattaminen. Pitkäaikaista lainaa lyhennettiin 0,86 miljoonaa euroa ja lyhytaikaisia lainoja maksettiin pois 1,8 miljoonaa euroa. Tilikaudella ei otettu uutta lainaa ja kassan tilanne heikkeni noin 1,0 miljoonalla eurolla.

Vuotta 2022 leimasi valmistautuminen sote-uudistukseen ja hyvinvointialueiden toiminnan aloittamiseen. Tammelan kunnalta siirtyi 11 työntekijää vuoden 2023 alusta hyvinvointialueelle. Kunnan omistamien sote-kiinteistöjen osalta laadittiin uudet vuokrasopimukset hyvinvointialueen kanssa. Vuokran laskennassa sovellettiin ko. asetusta. Tammelan kunnan merkittävin sote-kiinteistö on Ruisluodon palvelukeskus. Vuonna 2022 Forssan kaupunki irtisanoutui FSHKY:stä ja FSHKY:n omistamien sote-kiinteistöjen tuleva hallinnointi ja omistusratkaisu on epäselvä. Pidemmällä aikavälillä hyvinvointialueen tuleva palveluverkkoratkaisu voi vaikuttaa merkittävästi Forssan seutuun, mikäli toimintoja tullaan keskittämään seudulle epäedullisesti. FSHKY:n kiinteistöjen ratkaisuun sekä keskustelua hyvinvointialueen kanssa tulee jatkaa aktiivisesti seutukuntana.

Forssan seudun kuntien väkimäärä on tasaisesti laskenut ja lasku jatkui vuonna 2022. Tammelan osalta kehitys on samansuuntaista kuin seutukunnalla yleisesti. Vuoden 2022 lopussa Tammelan väkiluku oli 5 879, kun se vuoden 2021 lopussa oli 5 967.

Seudun elinkeinorakenteessa ei ole tapahtunut isoja muutoksia vuonna 2022. Vuoden 2022 lopussa Forssan seudun työvoima oli 14 160, josta työttömiä 1 286 ja seudun työttömyysaste 9,1 %. Tammelan työvoima vuoden 2022 lopussa oli 2 722, josta työttömiä 190 ja työttömyysprosentti 7,0. Tammelan työttömyysaste on pysynyt matalana.

Vuoden aikana päätettiin panostaa tonttien markkinointiin ja sekä asuin- että yritystonttien hintaa laskettiin puolella. Tällä ei ollut vielä 2022 merkittävää vaikutusta tonttikauppoihin. Markkinointia tuleekin jatkaa

pitkäjärjestyksellä. Kunnan houkuttelevuuden eteen on tehty työtä mm. aktiivisella markkinoinnilla ja vuoden lopussa valtuusto päätti poistaa varhaiskasvatusmaksut.

Kunnan elinvoiman lisäämisen osalta tarvitaan vielä lisää aktiivisia toimenpiteitä kunnan markkinoinnissa ja houkuttelevuuden lisäämisessä. Nämä silmällä pitäen alkuvuodesta lähdetään rakentamaan kunnan uutta strategiaa yhdessä!

Tammelassa maaliskuun 27. päivänä 2023.

Juuso Alatalo

Kunnanjohtaja

1.2 Kunnan hallinto

Kunnan luottamushenkilöorganisaatio ja luottamushenkilöt

Kunnanvaltuusto 1.1.2022-31.12.2022

PJ	Jasu Olli-Pekka	Jäsenet:	Alarto Manu	Pietilä Mikko
1. VPJ	Kaakinen Sari		Ali-Tuomola Pirjo	Pura Eero
2. VPJ	Kaunisto Jyri		Bergström Veija	Pärssinen Simo
3. VPJ	Koivula Jarkko		Kajava Teemu	Rahkonen Maija-Stiina
			Laajalehto Arja	Rauhaniemi Jenni
			Leino Kati 31.5.-31.12.2022	Sotka Päivi
			Lahtinen Susanna	Suutela Katariina
			Linaharja Kristiina	Syrjälä Taito
			Lintukorpi Matti 1.1.-30.5.2022	Tuovinen Ilkka
			Nissilä Minna	Tuovinen Tuomo
			Ojansuu Ismo	Vainio Heikki

TAMMELA

www.tammela.fi

Kunnahallitus 1.1.2022-31.12.2022

PJ	Pura Eero	Jäsenet:	Alarto Manu
1. VPJ	Rauhaniemi Jenni		Pärssinen Simo
2. VPJ	Vainio Heikki		Rahkonen Maija-Stiina
			Suutela Katariina

Keskusvaalilautakunta 1.1.2022-31.12.2022

PJ	Ryhtä Esa	Jäsenet:	Koivisto Janne
1. VPJ	Syrjälä Tarja		Mikkola Simo 1.1.-7.3.2022
			Siikonen Kirsi
			Taitö Syrjälä 8.3.-31.12.2022

Tarkastuslautakunta 1.1.2022-31.12.2022

PJ	Syrjälä Taito	Jäsenet:	Halonen Heli
1. VPJ	Kajava Teemu		Leino Kati
			Virtanen Keijo

Sivistyslautakunta 1.1.2022-31.12.2022

PJ	Tuovinen Tuomo	Jäsenet:	Laajalehto Arja
1. VPJ	Ali-Tuomola Pirjo		Lahtinen Susanna
			Peltonen Juha
			Sotka Päivi
			Virolainen Tomi

Tekninen lautakunta 1.1.2022-31.12.2022

PJ	Ojansuu Ismo	Jäsenet:	Ylitalo Reijo
1. VPJ	Nissinen Jere		Bergström Veija
			Nissilä Minna
			Uusitalo Terhi
			Saaristo Outi

Ympäristölautakunta 1.1.2022-31.12.2022

PJ	Siikonen Janne	Jäsenet:	Heikkilä Virva
1. VPJ	Pietilä Mikko		Honkala Niina
			Patjas Tiina
			Salama Erkki
			Sillanpää Heikki

Valtuuston poliittiset voimasuhteet 1.1.2022-31.12.2022

Suomen Keskusta	7 valtuutettua
Kansallinen Kokoomus	6 valtuutettua
Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue	5 valtuutettua
Perussuomalaiset	4 valtuutettua
Meidän Tammela	3 valtuutettua
Vihreä liitto	1 valtuutettua
Kristillisdemokraatit	1 valtuutettua

Hallituksen esittelijä

Kunnanjohtaja Kalle Larsson
1.1.2022-10.4.2022
vs/Vt. Kunnanjohtaja Taavi Leinikka
11.4.2022-31.12.2022

Tilivelvollisuus

Kuntalain mukaan tilivelvollisia ovat toimielinten jäsenet ja asianomaisen toimielimen palvelualueen johtavat viranhaltijat (itsenäisestä tehtäväkokonaisuudesta vastaavat henkilöt). Valtuutetut eivät ole tilivelvollisia. Oheisena luettelo viroista, joita hoitavat viranhaltijat olivat tilivelvollisia:

- kunnanjohtaja
- talous- ja hallintojohtaja
- sivistystoimenjohtaja
- varhaiskasvatuspäällikkö
- rehtori
- koulujen johtajat
- päiväkodin johtaja
- vapaa-aikasihteeri
- kirjastonjohtaja
- tekninen johtaja
- kaavoittaja
- kiinteistöpäällikkö
- yhdyskuntatekniikan päällikkö

Käyttösuunnitelmien hyväksymisen yhteydessä päätetään samalla palvelualueesta vastaavat henkilöt.

1.3 Kuntastrategia ja ohjelmat

Kunnanvaltuusto hyväksyi uuden kuntalain mukaisen Tammelan kunnan kuntastrategian kokouksessaan 9.11.2015, § 55. Vuoden 2023 alussa on aloitettu uuden strategian laadinta.

Toimintaympäristöön vaikuttavat trendit

Väestö

- Väkiluku laskee
- Keski-ikä nousee
- Syntyvyys maltillista

Kaupungistuminen

- Ihmisten voimistunut halu asua kaupunkiympäristössä
- Korkeakoulutetuista 25 – 34 vuotiaista 3/4 osaa asuu kaupungeissa
- Riippuvuus osajista pakottaa yritykset sijoittumaan kaupunkiin

Elinvoima

- Matala työpaikkaomavaraisuusaste
- HHT-kehityskäytävä
- Hyvä imago – heikko tunnettavuus

”2020-luvun kunta”

- Elinvoiman ja yhteisöllisyyden rakentaja

*Edelläkävijänä tunnettu
kasvava Tammela houkuttelee
ja innostaa yrittämään,
asumaan sekä virkistymään
Suomen parhaassa kunnassa*

TAMMELA

www.tammela.fi

Asiakaslähtöisyys

- Tammelan parhaat voimavarat ovat asukkaat, yritykset ja yhteisöt. Asukkaiden aktiivinen osallistuminen palveluiden kehittämiseen ja yhteistyö kumppaneiden kanssa takaavat tulokselliset ja asukkaiden tarpeisiin vastaavat palvelut

Vastuullisuus

- Tammela toimii kestäväällä tavalla, läpinäkyvästi ja oikeudenmukaisesti. Tammelan työntekijät ja päättäjät perehtyvät asioihin tunnollisesti ja toimivat työyhteisön jäseninä vastuullisesti.

Yhdessä onnistuminen

- Tammela on haluttu ja arvostettu yhteistyökumppani, joka toimii määrätietoisesti asetetun tavoitteen saavuttamiseksi. Tammelan työntekijät ja päättäjät toimivat aktiivisesti kohti tiiviimpää yhteistyötä niin työyhteisössä kuin sidosryhmissäkin.

Tahto uudistua

- Jatkuva muutos ei ole itseisarvo vaan välttämättömyys muuttuvassa maailmassa. Tammela toimii työyhteisönä ja kuntana aktiivisesti uudistuen. Asiakkaan näkökulmasta katsottuna asiat tulee aina tehdä edelliskertaa paremmin.

Valtuusto seuraa ja arvio strategisten ja toiminnallisten tavoitteiden toteutumista vuosittain mm. tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen käsittelyn yhteydessä.

1.4 Kehittämisohjelmasuunnitelmat

Vuonna 2016 Tammelassa otettiin käyttöön kasvavan ja kehittyvän kunnan strategia. Strategian keskeisiä tavoitteita ovat mm. kunnan asukasluvun nostaminen ja elinkeinoelämän vahvistaminen. Strategia koostuu neljästä kehitysohjelmasta, jotka läpäisevät kunnan toimialoja poikkihallinnollisesti. Strategian toteuttamista tukee uudistettu organisaatorakenne, jossa toiminnot jakautuvat kolmeen toimialaan.

1.4.1 Ennaltaehkäisevät, oikea-aikaiset ja oikein mitoitettut palvelut

HYÖTYTAVOITE	TOIMENPITEET	KUVAUS	MITTARIT	TOTEUMA 2022
Liikuntapalvelut	Liikuntapuiston lähivirkistysalueen kehittäminen	Frisbeegolfradan laajentaminen 24 väyläiseksi	Toteutunut/ ei toteutunut	Ei toteutunut
	Liikuntapaikkojen kehittäminen ja niiden kunnossapito	Liikuntapuiston kehittämissuunnitelman toteutus	Toteutunut/ ei toteutunut	Toteutunut
Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen	Yhteisöllisyyden ja osallisuuden lisääminen	Uusien asukkaiden huomioiminen	Uusiin asukkaisiin kohdistuvien toimenpiteiden määrä	Ei toimenpiteitä vuonna 2022
		Asukkaat löytävät mieleistä yhdessä tekemistä	Alkaneet ryhmät	Neljä matalankynnyksen liikuntaryhmää
		Tiedottamisen lisääminen	Maininnat mediassa	Hyvinvointikyselystä nostoja 5kpl, ehkäisevän päihdetyön kampanjat 5kpl. Toimintaa Tammelan yksinäisille vanhuksille -hanke näkyvämmiin kunnan sosiaalisessa mediassa (5kpl).
	Terveellisten elämäntapojen edistäminen	Tuetaan asukkaita ottamaan vastuuta hyvinvoinnistaan	Tehdyt toimenpiteet	Hyvinvointiviikko elokussa, jossa 16 eri tilaisuutta. Hyvinvointikortin suunnittelu, kehitys ja käyttöönotto.
Kyläläisten kulttuurikumppanuuden kehittäminen	Kulttuuritapahtumien järjestäminen kylillä	Toteutuneet tapahtumat	Kylillä toteutui 13 kulttuuritapahtumaa, niistä suurimpana Kirppiskierros. Lisäksi kulttuuriperintökasvatusta koululaisille eri kohteissa kylillä.	

HYÖTYTAVOITE	TOIMENPITEET	KUVAUS	MITTARIT	TOTEUMA 2022
	Kirjastopalveluiden jatkuminen ja kehittäminen haja-asutusalueilla	Uuden kirjastoauton palvelut	Toteutuneet reitit	Reitit toteutuneet suunnitellusti: 5 aamureittiä ja 5 iltareittiä.
	Nuorten tavoittaminen	Nuorten saaminen nuorisopalveluiden piiriin	Nuorisopalveluiden asiakasmäärä	Kohdataan nuoria eri toiminnoissa n. 350 / viikko.
	Laadukkaat ja ennaltaehkäisevät palvelut	Kirjaston roolin tunnistamisen ja vahvistaminen ennaltaehkäisevissä palveluissa ja kunta-laisten hyvinvoinnin edistämisessä	Kirjaston käyttöaste	Kirjaston käyttö palautunut koronan jälkeen suunnilleen edeltäviin lukemiin; koululaisten ilta-päiväkäyttö vilkasta
		Harrastustoiminnan monipuolinen kehittäminen "jokaiselle yksi harrastus" – suuntaan	Kouluterveyskyselyn tulokset	Mukana Harrastamisen Suomen mallissa
		Lasten ja nuorten kesä-toiminnan kehittäminen ja -suunnitelman tekeminen koulujen kesäloma-ajalle.	Sidosryhmätyön seuranta ja tiedonkeruu	Kesällä on toteutettu viisi leiriä joissa yhteensä 120
Toimivat tilat ja toimintaympäristö	Yhteisötilojen kehittäminen	Kunnan tilojen uudistaminen	Tehdyt tilauudistukset	Tilauudistusten osalta kehitystyö on kohdistunut energiatehokkuuteen. Toimialoilta tarvitaan esitystä tarpeista aluekohtaisten kartoitusten pohjalta.
	Yhtenäiskoulun rakentaminen	Toimivat ja nykyaikaiset koulutilat Koulukeskukseen	Rakentamispäätös	Koulun suunnitelmat valmistuneet, lupahaku ja urakkojen kilpailuttaminen 2023.
	Rakentamisen aikaiset väistötilat	Väistötilojen käyttöönoton valmistelu	Tehdyt toimenpiteet	Väistötiloja ei juurikaan tarvita, vanha koulukeskus puretaan vasta uuden valmistuttua.

1.4.2 Asiakas ja tehtävälähtöiset palveluprosessit

HYÖTYTAVOITE	TOIMENPITEET	KUVAUS	MITTARIT	TOTEUMA 2022
Kumppanuuspöytä	Kuntastrategian päivittäminen käyttämällä kumppanuuspöytä -metodia	Kunnan palveluiden ja toiminnan kehittäminen tapahtuu osittain kumppanuuspöytä –toimintamallin avulla	Toteutuneet kumppanuuspöytä –tapaamiset	Kunnan uuden strategian valmistelu aloitettiin 2023.
Osallistava budjetointi	Valmistellaan osallistavan budjetoinnin käyttöönotto ja toteutus vuoden 2022 talousarviosta lähtien	Kunta ottaa käyttöön osallistavan budjetoinnin osaksi talousarvion valmistelua	Osallistavan budjetoinnin kautta päätettävä euromäärä.	Vuonna 2022 laadittiin osallistavan budjetoinnin periaatteet ja ehdotuksia otettiin vastaan kesä-heinäkuussa. Yhtään sopivaa ehdotusta ei saatu.
Palaute	Kunnan kotisivuilta löytyvän palautejärjestelmän markkinointi kuntalaisille ja saadun palautteen perusteella tehdyt toimet	Johtoryhmä toteuttaa kunnan palautejärjestelmän markkinoinnin kuntalaisten suuntaan. Johtoryhmä seuraa ja valvoo palautteiden jakautumista palvelualueille ja annettujen vastausten viivettä.	Toteutunut / ei toteutunut Vastausaika ja palautteiden jakautuminen palvelualueiden välillä	Kunnan kotisivuilla on palautejärjestelmä eri aiheittain. 2023 alussa on aloitettu väärinkäyttö-ilmoitusmenetelmän laatiminen. Sisäistä ilmoituskanavaa edellytetään lailla jonka perusteella kaikkien yksityisen ja julkisen sektorin organisaatioiden, jotka työllistävät vähintään 50 henkilöä, on lain mukaan otettava käyttöön sisäinen ilmoituskanava. Palautteita saatiin 38 kpl, joista 8 kpl koski hiekoittamista ja aurausta, 7 kpl koski katuja ja valaistusta, 1 kpl kiinteistöjen, leikki-alueita, sisäliikuntapaikkoja, ulkoliikuntapaikkoja, viestintää, nuorisotyötä, tiedottamista sekä asumista.

		Johtoryhmä toteuttaa korjaavat toimet, mikäli johtoryhmän ratkaisuvälissä. Muussa tapauksessa johtoryhmä valmistelee esitykset toimenpiteiksi toimielimiin	Toteutuneiden toimenpiteiden laatu ja määrä	
--	--	--	---	--

1.4.3 Vetovoima, tasokas asuminen ja yrittäjyys

HYÖTYTA-VOITE	TOIMENPITEET	KUVAUS	MITTARIT	TOTEUMA 2022
Vetovoima ja tunnetavuus	Luontomatkailun infra-hankkeet	Eerikkilän ja Luontokeskuksen yhteys Torronsuolle valtatie 2 aliittamalla. Torronsuon luonto-reittiyhteys suolle Someron tien varresta ja uudet yhteydet valtatie 2:lta Kiljamoona. Rengasyhteyksiä rakennetaan ja reittejä kunnostetaan.	Ilvesreittiä kunnostetaan ja suunnitellaan rengasreittejä. Reittiyhteyksien toteutuksessa huomioidaan esteettömyyskriteerit, sekä ympäristömme muut yhdistettävissä olevat virkistysalueet	Virkistysreitin Eerikkilän ja Torronsuon välisen yhteyden valtatie 2 alituksen esisuunnitelma valmistui 2022. Alitus mahdollistaa myös ekologisen yhteystarpeen.
	Keskustapuiston kehittäminen	Torialueen ja keskustan parempi hyödyntäminen: kesätori ja muitakin toritapahtumia entisten lisäksi	Toripäivien ja tapahtumien määrä Keskustan määrittäminen	Keskusta/rantapuistosta on tehty alustavia suunnitelmia, puistosuunnittelussa on huomioitu reittien/toimintojen esteettömyys.
Kumppanuustyö	Suunnitteluun ja päätöksentekoon osallistaminen	Asukkaiden, asukas-yhteisöjen ja yritysten aktiivinen osallistuminen / osallistaminen kunnan suunnittelu-prosesseihin ja vastuun jakaminen toimenpiteistä.	Kumppanuuspöytä Norrintie 4 koulurakennuksen tulevasta käytöstä Yhdistysten tilatarpeisiin vastaaminen	

HYÖTYTA-VOITE	TOIMENPITEET	KUVAUS	MITTARIT	TOTEUMA 2022
		<p>Kehitetään palautejärjestelmä kuntalaisten suuntaan</p> <p>Osallistavan budjetoinnin kehittäminen</p>	Palautteiden määrä	Kunnan palautejärjestelmän kautta saatiin 38 palautetta eri asioihin liittyen
Yrittäjyyden tukeminen	Yritysten toimintaedellytysten kehittäminen	<p>Eri viranomaisista ym. tahoista koostuva ryhmä, ratkoo yhdessä yritysten ongelmia (ELMA-ryhmä).</p> <p>Yrittäjille tarjotaan edullisia toimitiloja, jotta tilat eivät olisi tyhjänä</p> <p>Yrittäjille tarjotaan edullisia toimitiloja, jotta tilat eivät olisi tyhjänä</p>	<p>Ryhmän kokoontumisten määrä</p> <p>Yritysvierailujen lukumäärä, lisäksi vuokrattujen toimitilojen määrä</p>	<p>Lounais-Hämeen työllisyyden ekosysteemyötä on jatkettu Virta-verkostona.</p> <p>Yritystonttien hintaa alennettiin 50 %:lla.</p> <p>Yritysvierailuja on toteutettu VIRTA-verkoston ent. työllisyyden hoidon ekosysteemi) kautta. Tammelan edustaja on ollut vierailuilla mukana.</p>
	Tammelan toimintatonni	1000 € suuruisen tuki aloittaville pk-yrityksille tai muualta Tammelaan muuttaville pk-yrityksille sekä olemassa oleville yrityksille toiminnan kehittämiseen.	Toimintatonnin hakijoiden määrä.	Vuonna 2022 myönnettiin 3 toimintatonna aloittaville yrityksille.

1.4.4 Hyvinvoiva, motivoitunut ja tuloksistaan tunnettu henkilöstö

HYÖTYTA-VOITE	TOIMENPITEET	KUVAUS	MITTARIT	TOTEUMA 2022
Vetovoimainen työnantajaimago ja inspiroiva työympäristö	<p>Digitaalisen HR-työpöydän käyttöönotto</p> <p>Valmentava esimiestyö</p>	<p>Esimiehillä käytössä HR-analytiikkaa johtamisen tueksi.</p> <p>Esimiesten valmennus valmentavaan esimiestyöhön</p>	<p>HR analytiikka käyttöön otettu /ei käyttöön otettu</p> <p>Valmennus aloitettu / ei aloitettu</p>	<p>Esihenkilöillä on käytössään Populus- henkilöstöohjelman raportointiosio ja heille on pidetty koulutus sen käytöstä.</p> <p>Me Tammelat -valmentavan esihenkilötyön hankkeeseen saatiin työsuojelurahaston 50% rahoitus. Hanke käynnistyi loka-kuussa.</p>
Hyvinvoiva, motivoitunut ja osaava henkilöstö	Työhyvinvoinnin aktiivinen kehittäminen	<p>Kuvataan kirjallisesti työhyvinvoinnin johtamisen rakenteet ja toimijoiden vastuut hyvinvoinnin edistämisessä.</p> <p>Työhyvinvointia kehittävien ja tukevien toimintojen määrittely mm. esimiesten työhyvinvointikoulutukset</p>	Kehitysohjelmassa suunnitellut toimenpiteet toteutuneet / eivät toteudu	Kaikki esihenkilöt suorittivat työhyvinvointikortti koulutuksen elokuussa. Osana koulutusta kuvattiin työhyvinvoinnin rakenteet ja vastuut.

1.5 Yleinen ja oman alueen taloudellinen kehitys

Forssan seudun asukasluku vuonna 2017 oli 33 288. Väkimäärä on tasaisesti laskenut ja vuoden 2022 loppuun mennessä väkimäärä on laskenut 1 567 henkilöllä. Seudun väkimäärä 31.12.2022 oli 31 721. Forssan seudun väkiluvun ennustetaan edelleen laskevan ja tilastokeskuksen ennusteen mukaan vuonna 2031 Forssan seudun väkimäärä olisi 29 523. Tammelan osalta kehitys on samansuuntaista kuin seutukunnalla yleisesti. Vuoden 2022 lopussa Tammelan väkiluku oli 5 879, kun Tilastokeskuksen mukaan väkiluku vuoden 2021 lopussa oli 5 967.

Seudun elinkeinorakenteessa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia vuonna 2022. Yleistä kehitystä seuraten maito- ja lihatilojen haasteet on näkynyt tilojen edelleen vähenemisenä. Vuoden 2023 alkupuolelle ajoittunut FM-Haus:n konkurssi Jokioisilla toi huonoja viestejä uudelle vuodelle.

Vuoden 2022 lopussa Forssan seudun työvoima oli 14 160, josta työttömiä 1 286 ja seudun työttömyysaste 9,1 %. Tammelan työvoima vuoden 2022 lopussa oli 2 722, josta työttömiä 190 ja työttömyysprosentti 7,0. Tammelassa on ollut seudun matalin työttömyys.

1.6 Olennaiset muutokset kunnan taloudessa ja toiminnassa

Vuoden 2022 toimintakate toteutui 878 885 euroa parempana verrattuna talousarvioon. Vuoden 2022 vuosikate on merkittävästi positiivinen, 5,2 milj. euroa ja tilikauden ylijäämä 2,8 milj. euroa.

Tulopuolella verotulot ylittivät talousarvion 1,9 miljoonalla eurolla, merkittävin kasvu oli kunnallisveron tuotossa, joka nousi 1,7 miljoonaa euroa vuodesta 2021.

Vuoden 2022 nettoinvestointitaso oli 3,1 milj. euroa. Lyhytaikaista lainaa lyhennettiin 1,8 miljoonalla eurolla ja pitkäaikaista lainaa lyhennettiin 860 000 eurolla. Investoinnit ja lainanlyhennykset maksettiin kasvasta ja lisälainaa ei otettu vuonna 2022. Kunnan maksuvalmius vuoden lopussa oli tyydyttävä, johtuen siitä, että lisälainaa ei otettu investointimenoihin ja lyhytaikaista lainaa lyhennettiin 1,8 milj. eurolla.

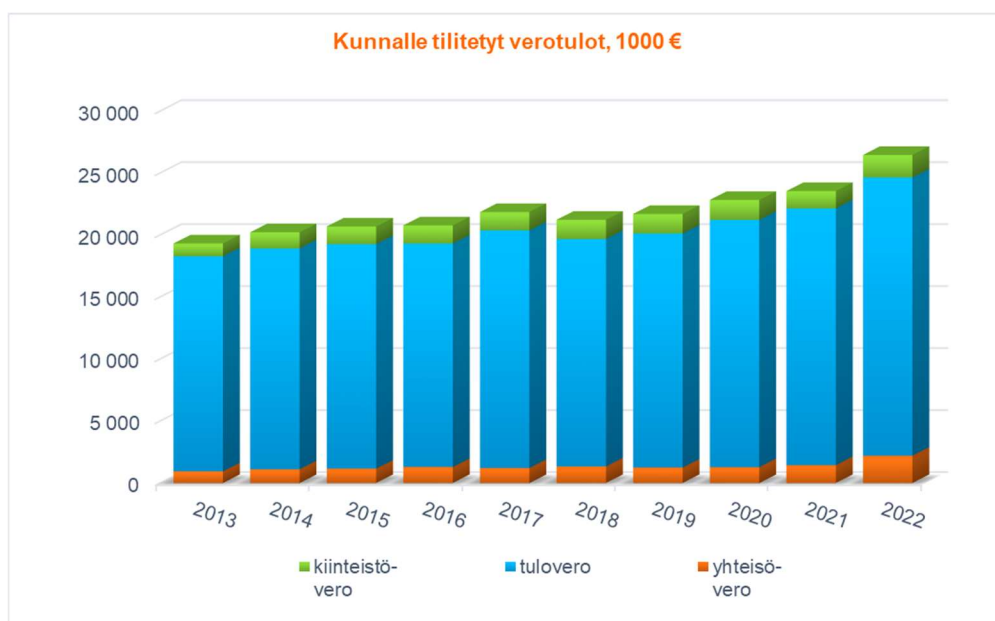
Alla olevassa taulukossa vuosien 2013 - 2022 vuosikatteen miljoonina euroina.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
vuosikate milj. €	2,1	2,7	2,1	1,96	2,3	0,86	-0,6	3,2	3,1	5,2

Verotulot nousivat kokonaisuutena 7,2 prosenttia vuodesta 2021 ja verotuloja kertyi 26,5 milj. euroa. Yhteisöverotuotot laskivat hieman, merkittävin kasvu oli tuloverossa. Myös kiinteistöverokertymä nousi hieman.

Alla olevassa taulukossa kunnalle tilitetyt verotulot tuhansina euroina vuosina 2013-2022

	yhteisövero	muutos	tulovero	muutos	kiinteistövero	muutos	yhteensä	muutos
2013	1 106	17,4 %	17 347	8,6 %	1 302	26,0 %	19 755	10,0 %
2014	1 159	4,8 %	17 819	2,7 %	1 427	9,6 %	20 405	3,3 %
2015	1 294	11,7 %	18 107	1,6 %	1 468	2,9 %	20 869	2,3 %
2016	1 209	-6,6 %	18 021	-0,5 %	1 478	0,7 %	20 708	-0,8 %
2017	1 335	10,4 %	19 172	6,4 %	1 552	5,0 %	22 059	6,5 %
2018	1 245	-6,7 %	18 349	-4,3 %	1 583	2,0 %	21 177	-4,0 %
2019	1 282	3,0 %	18 880	2,9 %	1 609	1,6 %	21 771	2,8 %
2020	1 444	12,6 %	19 944	5,6 %	1 407	-12,6 %	22 795	4,7 %
2021	2 205	52,7 %	20 704	3,8 %	1 819	29,3 %	24 728	8,5 %
2022	2 164	-1,9 %	22 442	8,4 %	1 899	4,4 %	26 505	7,2 %

Valtionosuuksia kertyi yhteensä 14,2 miljoonaa euroa vuonna 2022, nousua edellisvuoteen 1,3 miljoonaa euroa. Valtionosuuksia kertyi 177 454 euroa enemmän mitä talousarvioon oli varattu. Kunnan peruspalvelujen valtionosuus oli 12,0 milj. euroa ja muut valtionosuudet 2,2 milj. euroa.

Ulkoiset toimintatuotot (myyntituotot, maksutuotot, tuet ja avustukset sekä muut toimintatuotot) ylittivät talousarvion 22 %:lla ja olivat 4,7 milj. euroa (3,8 miljoonaa TA2022). Merkittävin nousu oli ryhmässä tuet ja avustukset, jotka ylittivät talousarvion 259 %:lla. Myyntituottojen isoimmat tuotot tulevat vesi- ja jätevesimaksuista 0,8 miljoonaa euroa ja muista myyntituotoista 0,7 miljoonaa euroa (muut myyntituotot pitävät sisällään mm. puun myynnistä saadut tulot). Maksutuotot olivat 357 137 euroa vuonna 2022 ja ylittivät talousarvion 24 087 eurolla. Maksutuottojen merkittävin ryhmä on hoitopäivämaksut 226 201 euroa. Vuo-

den 2023 talousarvion käsittelyä Tammela päätti luopua varhaiskasvatusmaksuista ja tämä tulee vaikuttamaan tulevien vuosien maksutuottoihin laskevasti. Muut toimintatuotot pitävät sisällään asuntojen vuokratuotot sekä muiden rakennusten vuokratuotot. Asuntojen vuokratuotot laskivat alittaen talousarvion 10 423 eurolla ja muiden rakennusten vuokratuotot laskivat, alittaen talousarvion 54 066 eurolla.

Toimintakulut kasvoivat maltillisesti, 4 % ja olivat vuonna 2022 yhteensä 40,3 miljoonaa euroa (38,8 miljoonaa euroa vuonna 2021). Henkilöstökulut olivat 10,6 miljoonaa euroa (10,1 miljoonaa euroa 2021), nousua edellisvuoteen 460 128 euroa.

Investointiaste on ollut matala viime vuosina. Vuonna 2022 aloitettiin merkittäviä investointeja, jotka jatkuvat suunnitelmavuosien ajan. Investoinnit toteutuivat 3,0 miljoonalla eurolla. Eniten eteni Riihivalkama-Porras runkoviemäriin rakentaminen sekä yhtenäiskoulu. Yhtenäiskoulun suunnitelma saatettiin loppuun vuoden 2022 aikana ja alkuperäisestä suunnitelmasta irrotettu erillinen liikuntahallin rakentaminen aloitettiin liikuntapuistoon. Liikuntahallin investointimenot olivat 491 079 euroa ja yhtenäiskoulun suunnittelukulut olivat 432 093 euroa. Riihivalkama-Porras runkoviemäriin käytettiin 1,3 miljoonaa euroa.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Investointien nettomenot milj. €	3,6	3,3	2,0	1,5	1,9	1,8	1,0	0,9	0,9	3,1

Muita investointeja olivat mm. kirjastoauto, latukone, liikenneväylien rakentaminen ja kaavateiden päällyttäminen.

Vuonna 2021 kunnan rahoitustarve edellytti koko vuoden tilapäisten lyhytaikaisten kassalainojen käyttöä ja vuoden 2021 lopussa lyhytaikaista kassalainaa oli 2,8 milj. euroa. Vuoden 2022 aikana lyhytaikaista lainaa lyhennettiin 1,8 miljoonaa euroa ja investoinnit rahoitettiin tulorahoituksella. Uutta lainaa ei otettu vuonna 2022. Tämän seurauksena vuoden 2022 lopussa kassatilanne oli heikko. Pitkäaikaisia lainoja lyhennettiin vuoden aikana 0,8 miljoonalla eurolla. Kunnan pitkäaikainen lainakanta vuoden vaihteessa oli yhteensä 3,7 milj. euroa. Kokonaislainamäärä 2021 tilinpäätöksessä oli 7,34 milj. euroa ja kokonaislainamäärä 2022 tilinpäätöksessä on 4,68 milj. euroa.

1.7 Arvio riskeistä ja epävarmuustekijöistä

Tammelan kunnan merkittävimmät riskit ja epävarmuustekijät liittyvät paitsi yleisen taloudellisen tilanteen kehittymiseen myös kunnan asukaslukuun ja asukkaiden ikäjakaumaan. Yhä useampi on yli 65-vuotias ja syntyvyys on vähäistä. Väestö jatkaa vanhenemista ja työkäisten ja nuorten määrä tulee vähenemään, mikäli kehitys jatkuu samanlaisena. Kunnan alueella olevissa yrityksissä ei ole tapahtunut merkittävää muutosta. Uusia isoja työllistäjiä ei ole tullut kuntaan, mutta myös lopettaneiden joukossa on lähinnä pieniä yrityksiä. Työkäisten väheneminen tulee vaikuttamaan kunnallisveron kertymään. Lisäksi lasten määrän väheneminen tulee vaikuttamaan alentavasti valtionosuuksiin.

SOTE-uudistuksen ja hyvinvointialueiden aloittaminen vuoden 2023 alussa tuo myös epävarmuutta kuntien rahoitukseen tulevaisuudessa. Valtion korkea velka ja välttämättömät sopeuttamistoimet rakenteellisen alijäämän korjaamiseksi asettaa valtion tilanteeseen, jossa se joutuu kriittisesti miettimään mitä valtion kuluja tullaan vähentämään. Valtio tulee velkaantumaan lisää, riskinä on korkojen noustessa talouskasvun hidastuminen.

Tulevaa verotulojen kehitystä pitää seurata tarkkaan ja arvioida mihin tulot asettuvat suhteessa menoihin. Kunnan tuloverojen efektiiviseen tuottoon vaikuttaa niihin tehtävät vähennykset ja on mahdollista, että osana valtion sopeutustoimia, kunnallisveroon tehtäviä vähennyksiä tehdään lisää. Tässä skenaariossa kunnallisveroprosentin ja ansiotulojen pysyessä samalla tasolla, efektiivinen verotulo voi laskea.

Kunnan omassa toiminnassa tulevan yhtenäiskoulun rakentamisen ajoitus tulee arvioida tarkkaan, jotta koron nousun riskit saadaan minimoitua. Tällä hetkellä on painetta yhä nouseville koroille. Yhden korkoyksikön nousu tarkoittaa esimerkiksi 14,5 miljoonan euron lainassa ensimmäisinä vuosina noin 140 000 euron korkokustannusten kasvua. Tilinpäätöshetkellä 12 kk:n euribor korko oli 3,291 % ja alkuvuodesta korot ovat nousseet edelleen.

Kunnilla on haasteita saada myös pätevää henkilöstöä, erityisesti varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa on vaikea saada työntekijöitä kuntaan. Vaihtuvuus on ollut Tammelan kunnalla runsasta.

FSHKY:n omistamien kiinteistöjen tulevaisuus on myös auki ja tämän hetken tilanteen perusteella on haastavaa löytää sellainen ratkaisu, että riskit kiinteistöjen omistuksista jakautuisi tasapuolisesti kuntien kesken. Pidemmällä aikavälillä hyvinvointialueen tuleva palveluverkkoratkaisu voi vaikuttaa merkittävästi Forssan seutuun, mikäli toimintoja tullaan keskittämään seudulle epäedullisesti.

1.8 Arvio Tammelan kunnan tulevasta kehityksestä

Tammelan kunnan taloudellinen liikkumavara on vähäinen. Sosiaali- ja terveydenhuollon toimintakulut olivat vuonna 2022 yli 50 prosenttia kaikista toimintakuluista mutta 2023 alkaen hyvinvointialueiden aloittaessa, kunnan isoimmiksi tehtäviksi jäi perusopetuksen, varhaiskasvatuksen, rakentamiseen ja kaavoittamisen sekä kirjastotoimen järjestäminen. Muut kunnan tehtävät liittyvät liikuntatoimeen, hyte-työhön, työllisyystyöhön ja elinvoiman kehittämiseen.

SOTE-uudistuksessa kuntien valtionosuudet pienenivät merkittävästi ja uudistuksen jälkeen kunnan merkittävin tulo on kunnan oma verorahoitus (kunnallisvero, yhteisövero ja kiinteistövero). Valtionosuuksiin liittyy riskejä, sillä valtio voi omilla päätöksillään vaikuttaa niihin.

Myös työllisyyden hoidon siirtyminen kuntien vastuulle (TE-25 uudistus) tulee muuttamaan kuntien rahoituskellista asemaa, sillä kunnille tulee uusi valtionosuutehtävä työllisyyspalveluiden järjestämisestä. Työllisyyspalveluiden uudistuksessa pitää muistaa, että pohjimmainen tavoite on kunnan työllisyyden parantaminen sekä työvoiman saannin turvaaminen seudun työnantajille. Tammelan kunnan työttömyysaste on matala seudullisesti sekä valtakunnan tasolla verrattuna.

Nyt käsiteltävänä oleva tilinpäätös on merkittävästi ylijäämäinen. Poikkeuksena edellisvuoden tilinpäätökseen on, että vuoden 2021 ylijäämäinen tulos rakentui osin ulkopuolisten erien varaan, kuten koronatuki.

Tammelan kunnalla on edessään historiansa merkittävin investointi, yhtenäiskoulun rakentaminen. Yleinen taloudellinen tilanteen kehitys, korkojen nousu ja valtion tulevia sopeuttamistoimenpiteitä on vaikea arvioida. Mutta todennäköistä on, että valtion velanhoidon ja rakenteellisen alijäämän korjaaminen tulee vaikuttamaan valtionosuuksien tarkasteluun.

1.9 Kunnan sisäinen valvonta

Tammelan kunnan sisäisen valvonnan ja kokonaisvaltaisen riskienhallinnan perusteet päivitettiin loppuvuodesta 2015. Päivitetty ohje tuli voimaan 1.1.2016 lähtien. Sisäisen valvonnan perusteet tulee päivittää vuoden 2023 aikana. Riskienhallinnan perusteet, riskien arvioinnin prosessi ja dokumentoitu riskien seuranta on tavoitteena aloittaa vuoden 2023 aikana. Osana sisäistä valvontaa, kunta on aloittanut 2023 alkuvuodesta ilmoituskanavan suunnittelun, tarkoituksena rakentaa EU direktiivin mukainen väärinkäytösten ilmoituskanava. Mahdollisten epäilyjen ilmoittaminen koskee niin taloudellisia väärinkäytösepäilyjä kuin häirintäepäilyjä ja – kokemuksia. Ilmoituskanava tullaan rakentamaan siten, että se mahdollistaa kunnan työntekijöiden, palveluntuottajien ja muiden sidosryhmien ilmoitukset.

Kuntastrategian, toiminnan ja talouden sekä sisäisen valvonnan ja kokonaisvaltaisen riskienhallinnan tavoitteet tulee yhdistää, jotta sisäinen valvonta ja riskienhallinta eivät muodostu erilliseksi toiminnoiksi. Tuloksellinen riskienhallinta on olennainen osa läpinäkyvyyttä, laadukasta ja vastuullista päätöksentekoprosessia, jolloin se pitää sisällään riittävät vaikutusten arvioinnit ja perustuu tosiseikkoihin. Riskit tulee arvioida säännöllisesti ja päivittää riskimatriisi. Tunnistettujen riskien seurantaan tulee osoittaa vastuuvoimiamies. Riskien tilanne tulee raportoida kunnanhallitukselle.

1.10 Talousarvion sitovuus

Käyttötalousoosassa määrärahat osoitetaan tehtävittäin siten, että netto on sitova. Jos tavoite hyväksytään talousarvioon, se sitoo valtuustoa alempia viranomaisia samalla tavoin kuin määräraha. Talousarvioon hyväksytään myös toiminnalliset tavoitteet.

Investointiosan määrärahat osoitetaan toimitelille hankeryhmittäin ja hankkeittain siten, että netto on sitova. Mikäli investointiryhmän kustannusarvio ylittää hankekohtaisen rajan, sitoo määräraha toimitelintä hankekohtaisesti.

Tavoitteiden toteutuminen, resurssien käytön ja toiminnan tuloksellisuuden toteutumisen seuranta tapahtuu ja esitetään toimintakertomuksessa ja talousarvion toteutumisvertailussa. Lisäksi tehdään kvartaalittain osavuosikatsaukset, jotka annetaan kunnanvaltuustolle tiedoksi.

Lautakuntien tulee seurata tavoitteidensa toteutumista tarkoituksenmukaisella tavalla ja laatia siitä kirjalliset raportit sekä käsitellä ne lautakunnassa mahdollisia toimenpiteitä varten.

Talousarvioon tehtävistä muutoksista päättää valtuusto. Talousarvion muutosten esittämisosoikeus ja –velvollisuus koskee samalla tavoin sekä määrärahoja että tavoitteita (sitovat tavoitteet). Talousarvio-
muutokset on pyrittävä tekemään talousarviovuoden aikana välittömästi, kun muutostarve on tiedossa.

1.11 Valtuustotason arviointi

Arviointi on osa kunnan johtamisjärjestelmää sekä toiminnan ja palvelujen kehittämisen väline. Arvioinnin tuloksena tehtävät johtopäätökset ohjaavat toimintaa.

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisen arviointi kunnassa ja kuntakonsernissa. Tarkastuslautakunta antaa arviointikertomuksensa keväällä ja nostaa arviointikertomuksessaan esiin talousarvion toteutumista ja muita kunnan kannalta tärkeitä havaintoja. Vuoden 2021 arviointikertomuksessa nostettiin esiin mm. luottamushenkilöiden koulutus, henkilöstön vaihtuvuus, kunnan kulurakenne, viemäriverkon korjaussuunnitelma, lautakuntien päätöksenteon valvonta, kunnan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen sekä yrittäjyyden ja elinvoiman osalta millaisia käytännön toimenpiteitä niiden edistämiseen suoritetaan.

Hallituksen vastine arviointikertomuksessa esitettyihin havaintoihin käsiteltiin valtuustossa 26.9.2022. Vuonna 2015 hyväksytyssä strategiassa on huomioitu yrittäjyys ja elinvoimatyö ja tämä tulee vahvasti huomioiduksi vuoden 2023 aikana uuden strategian laadinnan osalta.

Vuoden 2022 väliraportti käsiteltiin tarkastuslautakunnassa 27.1.2023. Väliraportissa nostettiin esiin tarkastuslautakunnan havaintoja sekä tilintarkastajan tilikauden aikaisen tarkastuksen havaintoja. Väliraportissa raportoitiin mm. hallintosäännön kuntalain mukaisuudesta, valtuuston ja hallituksen päätöksentekoa, talousarvion ja käyttösuunnitelmien hallinnollista käsittelyä, vuoden 2022 tilinavausta, kirjanpitoa, sisäistä valvontaa, valtionosuuksia, palkanlaskentaa, riskienhallintaa, investointimenettelyä ja konsernivalvontaa.

Väliraportin havainnot tullaan sisällyttämään lopulliseen tilintarkastajan raporttiin ja arviointikertomukseen. Kunnanhallitus käsittelee havainnot ja antaa vastineensa sitten kun raportti on lopullinen ja kun arviointikertomus on annettu hallitukselle toimenpiteille.

2 LASKELMAT ja TUNNUSLUVUT

2.1 Tuloslaskelma ja sen tunnusluvut

Tilikauden tuloksen muodostumista kuvataan tuloslaskelman ja siitä laskettavien tunnuslukujen avulla.

TULOSLASKELMA

Ulkoiset

	2022	2021
	1000€	1000€
Toimintatuotot	4 715	4 284
Valmistus omaan käyttöön	6	7
Toimintakulut	-40 264	-38 823
Toimintakate	-35 544	-34 532
Verotulot	26 505	24 728
Valtionosuudet	14 227	12 864
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	2	6
Muut rahoitustuotot	59	95
Korkokulut	-33	-38
Muut rahoituskulut	0	-1
Vuosikate	5 216	3 122
Poistot ja arvonalentumiset	-2 464	-2 853
Satunnaiset tuotot		
Tilikauden tulos	2 752	269
Tilinpäätössiirrot	83	213
Tilikauden ylijäämä	2 835	482

Toimintakate ilmoittaa paljonko toimintamenoista jää katettavaksi verotuloilla ja valtionosuuksilla.

Vuosikate osoittaa tulo-rahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Vuosikatetta tulee arvioida sekä tuloksen muodostumisen, että rahoituksen riittävyyden kannalta. Tuloslaskelmassa vuosikatteen on katettava poistot eli pitkävaikutteisten tuotannon tekijöiden käytöstä aiheutuneet kustannukset. Rahoituslaskelmassa vuosikatteen riittävyyttä arvioidaan ensisijaisesti investointien ja lainanlyhennysten suhteen.

Tilikauden tulos on tilikaudelle jaksotettujen tulojen ja menojen erotus, joka lisää tai vähentää kunnan omaa pääomaa. Tilikauden tuloksen jälkeen esitettävät erät ovat poistoero- ja tuloksenkäsittelyeriä.

Tuloslaskelman tunnusluvut	2018	2019	2020	2021	2022
Toimintatuotot/toimintakulut, %	12,2	11,1	11,0	11,0	11,7
Vuosikate/ poistot, %	42,0	-28,5	156,6	109,4	211,7
Vuosikate, €/asukas	141,5	-100,8	536,5	523,0	887,2
Asukasmäärä	6 071	6 018	6 021	5 969	5 879

Toimintatuotot prosenttia toimintakuluista:

= $100 \times \text{Toimintatuotot} / (\text{Toimintakulut} - \text{Valmistus omaan käyttöön})$

Tunnusluku osoittaa, paljonko toiminnan kuluista saadaan katetuksi palvelusuoritteiden myynti- ja maksutuloilla sekä muilla varsinaisen toiminnan tuloilla.

Vuosikate prosenttia poistoista:

= $100 \times \text{Vuosikate} / \text{Poistot ja arvonalentumiset}$

Kun vuosikate/poistot -tunnusluvun arvo on 100 %, oletetaan kunnan tai kuntayhtymän tulorahoituksen olevan riittävä. Oletusta voidaan kuitenkin pitää pätevänä vain, jos poistot ja arvonalentumiset vastaavat kunnan keskimääräistä vuotuista investointitasoa pitkällä aikavälillä. Investoinneilla tarkoitetaan tällöin poistonalaisten investointien omahankintamenoa, joka saadaan vähentämällä hankintamenoa valtionosuudet ja muut rahoitusosuudet

Jos vuosikate on negatiivinen, on kunnan tulorahoitus heikko

Vuosikate €/asukas:

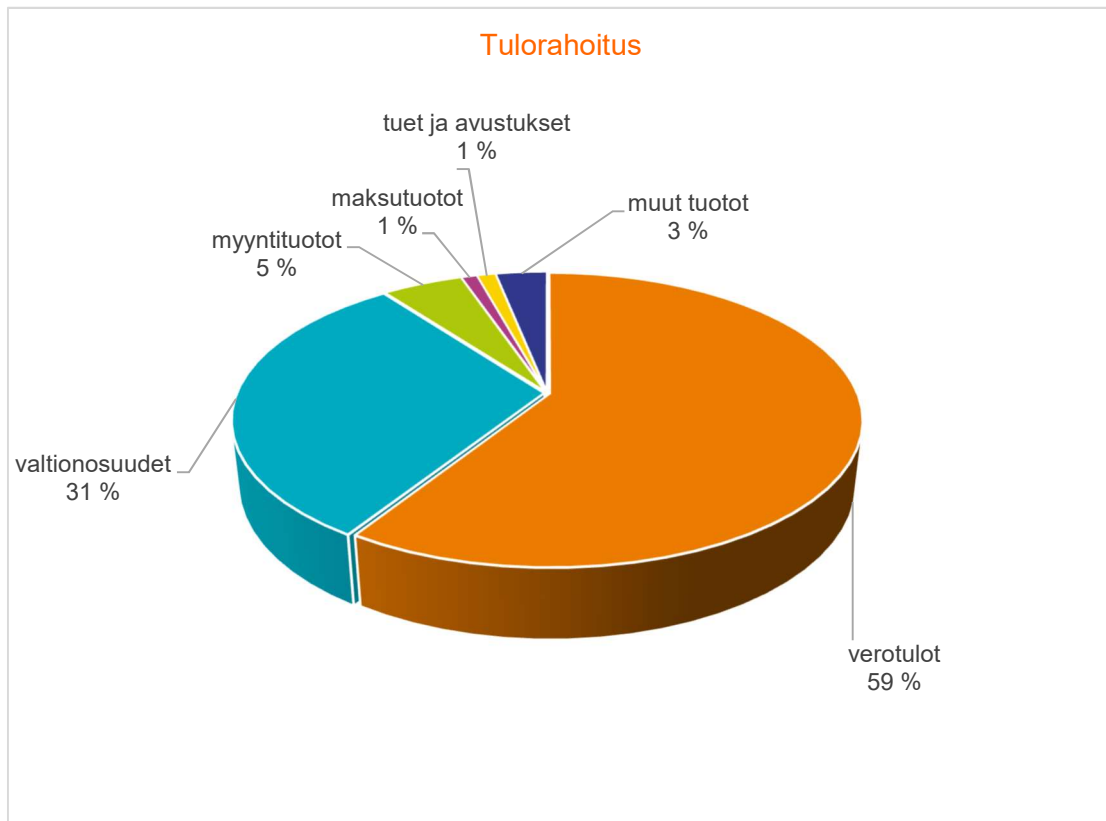
= $\text{Vuosikate} / \text{Asukasmäärä tilikauden lopussa}$

Vuosikate asukasta kohden on yleisesti käytetty tunnusluku tulorahoituksen riittävyyden arvioinnissa. Konsernikohtainen tavoitearvo tunnusluvulle saadaan jakamalla edellä mainittu keskimääräinen vuotuinen investointitaso asukasmäärällä. Keskimääräistä, kaikkia kuntakonserneja koskevaa tavoitearvoa ei voida asettaa. Muun muassa konserniyhteisöjen toimintojen sisältö vaikuttaa vuosikatetavoitteen määrittämiseen konsernissa. Asukasmääränä tunnusluvun laskennassa käytetään kunnan asukaslukua tilikauden lopussa. Kuntayhtymäkonsernissa asukasmäärää ja asukaskohtaista tunnuslukua ei esitetä.

Tulorahoituksen kehitys

Ulkoiset, 1000 €	2018	2019	2020	2021	2022	muutos
Toimintatuotot	4 431	4 268	4 135	4 285	4 715	10,1 %
Verotulot	21 177	21 771	22 795	24 728	26 505	7,2 %
Valtionosuudet	11 585	11 795	13 772	12 864	14 227	10,6 %
Tulorahoitus yhteensä	37 193	37 834	40 702	41 877	45 447	8,5 %

Kunnan ulkoinen tulorahoitus

TAMMELA

www.tammela.fi

Toimintamenot

Kunnan toimintamenot nousivat kertomusvuonna yhteensä 3,4 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Kokonaisuudessaan toimintamenot kasvoivat 1,4 miljoonaa euroa vuoteen 2021 verrattuna. Henkilöstökuluissa oli kasvua, ja ne kasvoivat 460 128 euroa, 4,5 % edellisvuodesta. Henkilöstökulujen osalta on painetta kasvulle, kun vuonna 2022 tehdyt työmarkkinaratkaisut tulevat voimaan.

Palvelujen ostot nousivat yhteensä 3,6 %. Tähän ryhmään sisältyvät mm. sosiaali- ja terveystalvet, jotka hankitaan Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymältä.

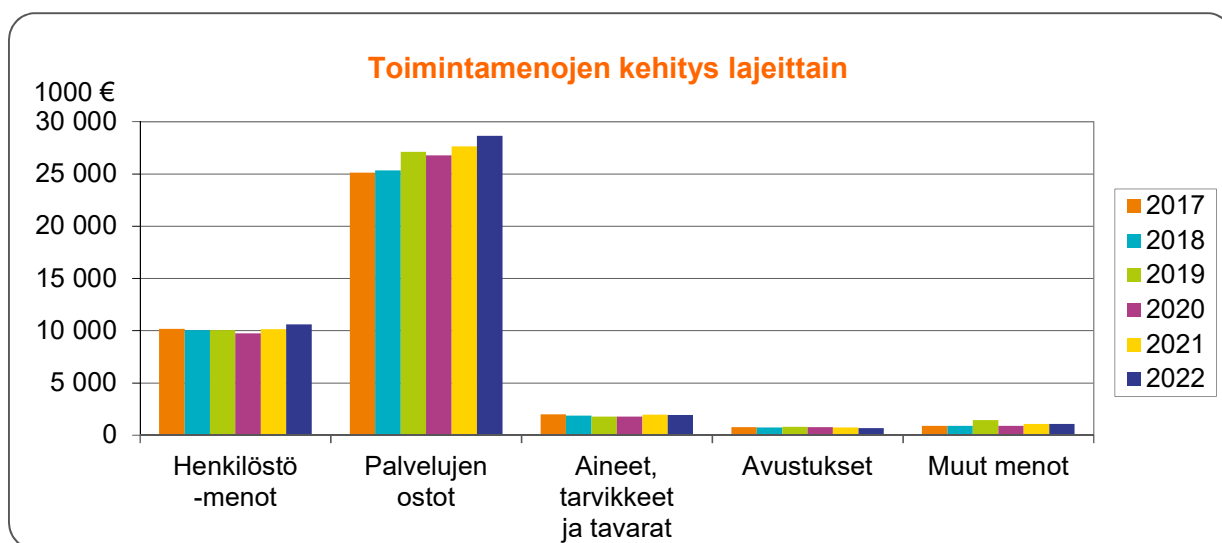
Aine-, tarvike- ja tavara ostoissa oli laskua 2,0 prosenttia.

Avustukset laskivat 5,5 prosenttia.

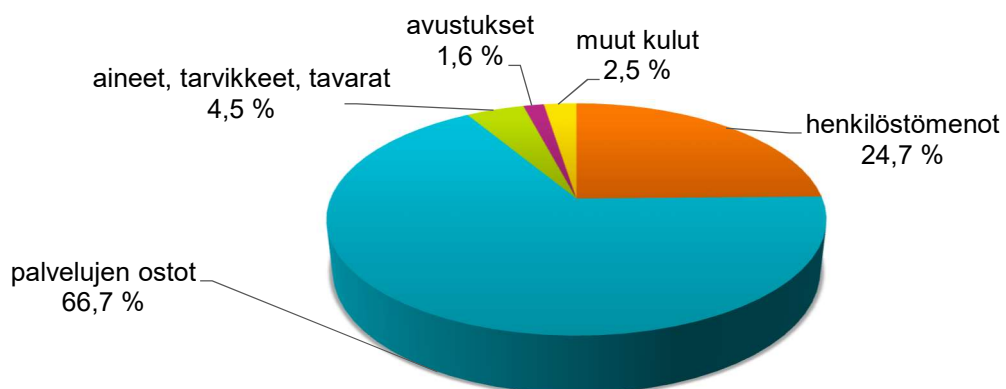
Muut menot kuluryhmän menot laskivat 0,2 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna.

Ulkoiset ja sisäiset, 1000 €	2018	2019	2020	2021	2022	muutos
Henkilöstömenot	10 030	10 052	9 743	10 147	10 607	4,5 %
Palvelujen ostot	25 333	27 091	26 753	27 617	28 634	3,6 %
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	1 855	1 782	1 769	1 954	1 915	-2,0 %
Avustukset	737	785	756	719	679	-5,5 %
Muut kulut	889	1425	873	1 074	1 072	-0,2 %
Toimintamenot	38 845	41 135	39 894	41 511	42 907	3,4 %

Henkilöstömenojen kehitystä arvioidaan tarkemmin henkilöstökertomuksessa 2022

Toimintamenojen jakaantuminen

2.2 Rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut

Toiminnan rahoitusta tilikauden aikana tarkastellaan rahoituslaskelman ja siitä laskettavien tunnuslukujen avulla.

Vuosikate muodostui merkittävästi positiiviseksi. Vuosikate mittaa tulorahoituksen ja toimintakulujen erotusta ja vuosikate kertoo kuinka paljon rahaa jää investointeihin ja lainojen lyhennyksiin. Vuonna 2022 ei otettu lisää lainaa vaan investoinnit maksettiin suoraan kassasta. Vuoden aikana lyhennettiin pitkä- ja lyhytaikaisia lainoja 2,66 miljoonalla eurolla. Investoinnit sekä lainojen lyhennykset rasittivat kunnan kassaa ja kassan tilanne heikkeni vuoden aikana 1,0 miljoonalla eurolla.

RAHOITUSLASKELMA	2022	2021
<i>Ulkoiset</i>	1 000 €	1 000 €
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	5 216	3 122
Satunnaiset erät		
Tulorahoituksen korjaukset	-48	15
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-3 348	-1 028
Rahoitusosuudet investointeihin	220	120
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	77	16
Toiminnan ja investointien rahavirta	2 117	2 214
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten vähennys		
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys		
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-860	-857
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-1 800	-1 200
Oman pääoman muutokset		
Muut maksuvalmiuden muutokset	-510	618
Rahoituksen rahavirta	-3 170	-1 439
RAHAVAROJEN MUUTOS	-1 053	775
Kassavarat 31.12.	1 422	2 475
Kassavarat 1.1.	2 475	1 700

Rahoituslaskelman tunnusluvut	2018	2019	2020	2021	2022
Toiminnan ja investointien rahavirta ja sen kertymä 5 vuodelta, 1 000 €	314,8	-1 727,2	512,5	2283,4	4 048
Investointien tulorahoitus, %	46,6	-36,9	340,9	343,6	166,7

Lainanhoitokate	1,2	-0,8	3,6	3,5	5,9
Laskennallinen lainanhoitokate			2,7	3,3	8,5
Kassan riittävyys, pv	1,8	6,2	15,8	22,2	11,7
Asukasmäärä	6 071	6 018	6021	5 969	5 879

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, 1.000 euroa

= Toiminnan ja investointien rahavirta - välituloksen tilinpäätösvouden ja neljän edellisen vuoden kertymä (rahoituslaskelmasta)

Investointien omarahoitusvaatimus täyttyy, jos kertymä viimeksi päättyneenä tilinpäätösvoonna on positiivinen. Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä ei saisi muodostua pysyvästi negatiiviseksi.

Investointien tulorahoitus, %:

= $100 \times \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno}$

Investointien tulorahoitusprosentti osoittaa, kuinka suuri osa investoinneista on rahoitettu vuosikatteella.

Lainanhoitokate:

= $(\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainanlyhennykset})$

Lainanhoitokate kertoo tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluku on 1 tai suurempi. Kun tunnusluvun arvo on alle 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisälainaa, realisoimaan kunnan omaisuutta tai vähentämään rahavaroja. Kunnan lainanhoitokyky on hyvä, kun tunnusluvun arvo yli 2, tyydyttävä kun tunnusluku on 1-2 ja heikko kun tunnusluvun arvo jää alle yhden.

Laskennallinen lainanhoitokate:

= $(\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Laskennalliset lainanlyhennykset})$

Tunnusluku kuvaa lainanhoitoon käytettävissä olevan tulorahoituksen ja laskennallisten lainanlyhennysten sekä korkojen suhdetta eli kykyä hoitaa lainoista aiheutuvia velvoitteita.

Kassan riittävyys (pv):

= $365 \text{ pv} \times \text{Rahavarat } 31.12. / \text{Kassasta maksut tilikaudella}$

Tunnusluku ilmaisee, monenko päivän kassasta maksut voidaan kattaa kunnan rahavaroilla.

2.3 Tase ja sen tunnusluvut

TASE	2022	2021
VASTAAVAA	1 000 €	1 000 €
PYSYVÄT VASTAAVAT	34 564	33 929
AINEETTOMAT HYÖDYKKEET	19	13
Tietokoneohjelmistot	7	3
Muut pitkävaikutteiset menot	12	10
AINEELLISET HYÖDYKKEET	26 585	25 947
Maa- ja vesialueet	4 190	4 196
Rakennukset	12 237	13 512
Kiinteät rakenteet ja laitteet	7 172	7 582

Koneet ja kalusto	521	429
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	2 465	229
SIJOITUKSET	7 960	7 969
Osakkeet ja osuudet	7 807	7 816
Muut saamiset	56	56
Muut lainasaamiset	97	97
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	90	95
Valtion toimeksiannot		
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	90	95
VAIHTUVAT VASTAAVAT	3 237	3 637
VAIHTO-OMAISUUS	37	40
Valmiit tuotteet	37	40
SAAMISET	1 778	1 122
Pitkäaikaiset saamiset	135	0
Myyntisaamiset	135	
Lainasaamiset		
Muut saamiset		
Lyhytaikaiset saamiset	1 643	1 122
Myyntisaamiset	756	711
Lainasaamiset	28	59
Muut saamiset	467	280
Siirtosaamiset	392	72
RAHAT JA PANKKISAAMISET	1422	2475
VASTAAVAA YHTEENSÄ	<u>37 892</u>	<u>37 661</u>

TASE	2022	2021
VASTATTAVAA	1 000 €	1 000 €
OMA PÄÄOMA	26 513	23 678
Peruspääoma	14 943	14 943
Arvonkorotusrahasto	49	49
Muut omat rahastot	1 653	1 653
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	7 033	6 550
Tilikauden ylijäämä	2 835	482
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	2 396	2 480
Poistoero	1 946	2 030
Vapaaehtoiset varaukset	450	450
PAKOLLISET VARAUKSET	0	0
Muut pakolliset varaukset		
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	762	757
Valtion toimeksiannot		
Lahjoitusrahastojen pääomat	680	684
Muut toimeksiantojen pääomat	82	73
VIERAS PÄÄOMA	8 220	10 747
Pitkäaikainen	3 072	3 682
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	3 072	3 682
Lainat julkisyhteisöiltä		
Saadut ennakot		
Ostovelat		
Lyhytaikainen	5 148	7 065
Joukkovelkakirjalainat	1 000	2 800
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	610	860
Lainat julkisyhteisöiltä		
Saadut ennakot	20	34
Ostovelat	1 615	1 568
Muut velat	169	172
Siirtovelat	1 734	1 631
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	<u>37 892</u>	<u>37 661</u>

	2018	2019	2020	2021	2022
Omavaraisuusaste, %	69,3	63,1	66,4	69,5	76,3
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	30,4	35,9	30,2	25,6	18,0
Kertynyt ylijäämä (alijäämä), 1 000 €	7 404	5 292	6 550	7 033	9 868
Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas	1 220	879	1 088	1 172	1 678
Lainakanta 31.12., 1000 €	8 083	10 256	9 399	7 342	4 682
Lainakanta 31.12., €/asukas	1 331	1 704	1 561	1 230	796
Lainat ja vuokravastuut 31.12., 1 000 €	-	10 268	9 407	7 360	4 695
Lainat ja vuokravastuut, €/asukas	-	1 706	1 562	1 233	799
Lainasaamiset 31.12., 1 000 €	97	97	97	97	97
Asukasmäärä	6 071	6 018	6 021	5 969	5 879

Taseesta laskettavat tunnusluvut kuvaavat kunnan omavaraisuutta, rahoitusvarallisuutta ja velkaisuutta.

Omavaraisuusaste, %:

= $100 \times (\text{Oma pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

Omavaraisuusaste mittaa kunnan vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja sen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäyksellä. Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona voidaan noin 70 %:n omavaraisuutta. 50 %:n tai sitä alempi omavaraisuusaste merkitsee kuntataloudessa merkittävän suurta velkarasitetta. Omavaraisuusaste koko kuntasektorilla v. 2018 oli keskimäärin 59,6 % (Lähde: Tilastokeskus 20.9.2019).

Suhteellinen velkaantuneisuus, %:

= $100 \times (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot}$

Suhteellinen velkaantuneisuusprosentti kertoo, kuinka paljon kunnan käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Se on omavaraisuusastetta käyttökelpoisempi tunnusluku kuntien välisessä vertailussa, koska pysyvien vastaavien hyödykkeiden ikä, niiden arvostus tai poistomenetelmä ei vaikuta tunnusluvun arvoon.

Mitä pienempi tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet kunnalla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulo-rahoituksella. Suhteellinen velkaantuneisuus koko kuntasektorilla oli v.2019 keskimäärin 62 % (Lähde: Tilastokeskus 4.9.2020).

Kertynyt ylijäämä (alijäämä)

= $\text{edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)} + \text{Tilikauden ylijäämä (alijäämä)}$

Luku osoittaa, paljonko kunnalla on kertynyt ylijäämää tulevien vuosien liikkumavarana, tai paljonko on kertynyt alijäämää, joka on katettava tulevina vuosina.

Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas

= $(\text{edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)} + \text{Tilikauden ylijäämä (alijäämä)}) / \text{Asukasmäärä}$

Luku osoittaa asukaskohtaisen kertyneen ylijäämän tai katettavan kertyneen alijäämän määrän. Asukasmääränä käytetään tilinpäätösvouden päättymispäivän mukaista kunnan asukasmäärää.

Lainakanta 31.12.

= $\text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat})$

Lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa.

Lainat €/asukas

= lainakanta / asukasmäärä

Lainat ja vuokravastuut 31.12.,

= Vieras pääoma - (Saadut ennakot + Ostovelat + Siirtovelat + Muut velat) + Vuokra-vastuut

Lainat ja vuokravastuut saadaan lisäämällä lainakantaan vuokravastuiden määrä. Vuokravastuiden määrä huomioidaan liitetiedoissa ilmoitetun mukaisena.

Lainat ja vuokravastuut, euroa/asukas

Asukaskohtainen tunnusluku lasketaan jakamalla edellä mainittu lainojen ja vastuiden määrä tilinpäätös-
vuoden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.

Lainasaamiset 31.12.

= sijoituksiin merkityt jvk –lainasaamiset ja muut lainasaamiset

Lainasaamisilla tarkoitetaan pysyviin vastaaviin merkittyjä antolainoja kunnan omistamien ja muiden yhteisöjen investointien rahoittamiseen

2.4 Kokonaistulot ja –menot

1000 € (ulkoiset)

Tulot	1 000 €	Menot	1 000 €
<i>Toiminta</i>		<i>Toiminta</i>	
Toimintatuotot	4 715	Toimintakulut	40 264
Verotulot	26 505	- Valmistus omaan käyttöön	-6
Valtionosuudet	14 227	Korkokulut	33
Korkotuotot	2	Muut rahoituskulut	
Muut rahoitustuotot	59	Satunnaiset kulut	
Satunnaiset tuotot			
Tulorahoituksen korjauserät		Tulorahoituksen korjauserät	
- Pysyvien vastaavien hyödykkeiden	-55	+/- Pakollisten varausten muutos	
luovutustulot		- Pysyvien vastaavien myyntitappiot	-7
<i>Investoinnit</i>		<i>Investoinnit</i>	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	219	Investointimenot	3 348
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden	77		
luovutustulot			
<i>Rahoitustoiminta</i>		<i>Rahoitustoiminta</i>	
Antolainasaamisten vähennys		Antolainasaamisten lisäykset	
Pitkäaikaisten lainojen lisäys		Pitkäaikaisten lainojen vähennys	860
Lyhytaikaisten lainojen lisäys		Lyhytaikaisten lainojen vähennys	1 800
Kokonaistulot yhteensä	45 749	Kokonaismenot yhteensä	46 292

2.5 Kuntakonsernin toiminta ja talous

2.5.1 Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisällyvistä yhteisöistä

Kunnan, joka tytäryhteisöineen muodostaa kuntakonsernin, tulee laatia ja sisällyttää tilinpäätökseensä konsernitilinpäätös. Konsernitilinpäätös laaditaan konserniyhteisöjen taseiden ja tuloslaskelmien sekä niiden liitetietojen yhdistelmänä. Konsernitilinpäätökseen sisällytetään lisäksi konsernin rahoituslaskelma, jossa annetaan selvitys kuntakonsernin varojen hankinnasta ja niiden käytöstä tilikauden aikana.

Konsernitilinpäätöksen tavoitteena on selvittää ne varat, velat ja vastuut, joihin kunnalla on omistajuuteen tai sopimukseen perustuvaa määräysvaltaa.

Tilikauden konsernitilinpäätökseen yhdistellään tytäryhteisö:

Kiinteistö Oy Tammelan Vuokra-asunnot

Seuraavat kuntayhtymät:

Lounais-Hämeen koulutus kuntayhtymä

Hämeen maakuntaliitto, kuntayhtymä

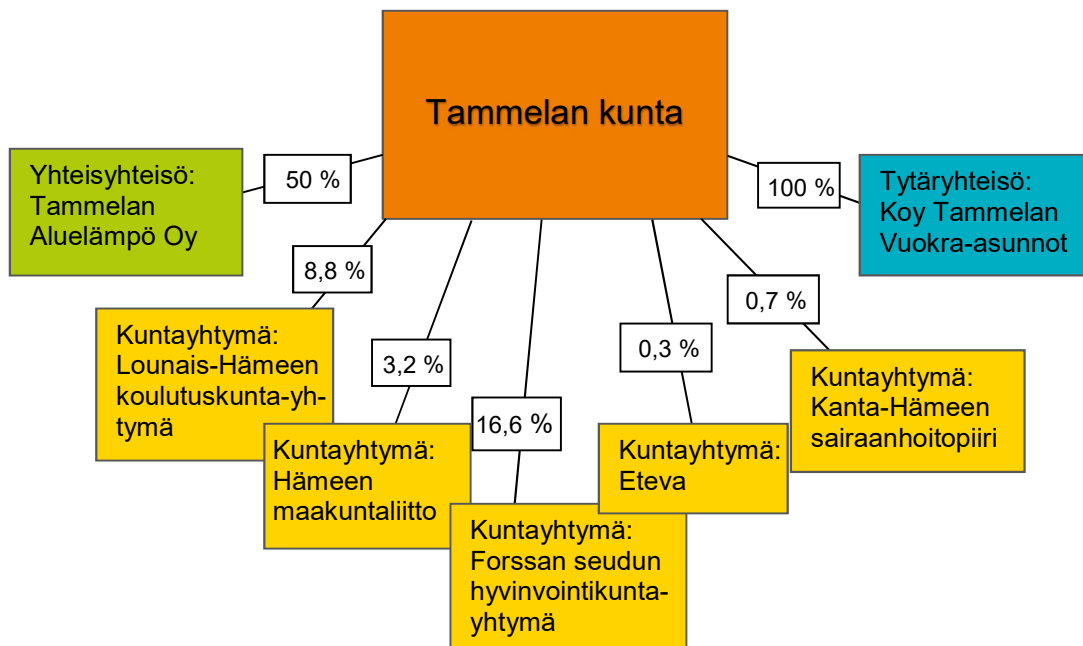
Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä

Eteva, kuntayhtymä

Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä

Sekä yhteisyhteisö:

Tammelan Aluelämpö Oy

2.5.2 Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut

Konsernin tuloslaskelma

TULOSLASKELMA	2022	2021
	1 000 €	1 000 €
Toimintatuotot	28 685	27 413
Toimintakulut	-65 321	-62 063
Osuus osakkuusyhteisön voitosta/tappiosta	-16	1
Toimintakate	-36 652	-34 649
Verotulot	26 505	24 728
Valtionosuudet	15 326	13 924
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	1	4
Muut rahoitustuotot	91	123
Korkokulut	-84	-82
Muut rahoituskulut	-2	-2
Vuosikate	5 185	4 045
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-3 191	-3 601
Arvonalentumiset		
Satunnaiset erät		
Tilikauden tulos	1 994	444
Tilinpäätössiirrot	-22	-12
Vähemmistöosuudet		
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	1 971	432

Konsernituloslaskelman tunnusluvut

	2018	2019	2020	2021	2022
Toimintatuotot/toimintakulut, %	44,7	43,0	43,8	44,2	43,9
Vuosikate/ poistot, %	49,7	9,5	144,1	112,3	162,50
Vuosikate, €/asukas	266,7	45,5	673,7	677,7	882,0
Asukasmäärä	6 071	6 018	6 021	5 969	5 879

Konsernin toiminta prosentti toimintakuluista (%):

$$= 100 \times \text{Toimintatuotot} / \text{Toimintakulut}$$

Tunnusluku kuvaa maksurahoituksen osuutta toimintamenoista.

Konsernin vuosikate prosenttia poistoista (%):

$$= 100 \times \text{Vuosikate} / \text{Poistot}$$

Konsernin vuosikate €/asukas:

Konsernikohtainen tavoitearvo saadaan jakamalla keskimääräinen vuotuinen investointitaso emokunnan asukasmäärällä.

Konsernin rahoituslaskelma

1 000 €

RAHOITUSLASKELMA	2022	2021
	1 000 €	1 000 €
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	5 185	4 045
Satunnaiset erät		
Tulorahoituksen korjauserät	-44	-53
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-4 040	-1 592
Rahoitusosuudet investointeihin	220	120
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustuotot	151	138
Toiminnan ja investointien rahavirta	1 471	2 658
Rahoituksen rahavirta		
Antolainojen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-1	
Antolainasaamisten vähennykset	2	
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	939	320
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-1 249	-1 259
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-1 800	-1 235
Oman pääoman muutokset	-1	2
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääoman muutos	12	-64
Vaihto-omaisuuden muutos	41	17
Saamisten muutos	-656	50
Korottomien velkojen muutos	590	330
Rahoituksen rahavirta	-2 123	-1 839
RAHAVAROJEN MUUTOS	-652	819
Rahavarat 31.12.	2 225	2 877
Rahavarat 1.1.	2 877	2 050
Rahavarojen muutos	-652	827

Konsernin rahoituslaskelman tunnusluvut

	2018	2019	2020	2021	2022
Investointien tulorahoitus, %	57,0	13,3	319,2	274,7	135,7
Toiminnan ja investointien rahavirta ja sen kertymä 5 vuodelta, 1 000 €	-929	-2 655	738	2 984	4 787
Lainanhoitokate	1,4	0,3	3,1	3,1	4,0
Laskennallinen lainanhoitokate	-	-	2,1	2,5	3,8
Kassan riittävyys, pv	3,4	6,0	12,0	16,2	11,5

Konsernin investointien tulorahoitus (%):

= $100 \times \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno}$

Tunnusluku osoittaa tulorahoituksen osuuden investointien omahankintamenosta.

Konsernin toiminnan ja investointien rahavirta ja sen kertymä 5 vuodelta, €

= *Toiminnan ja investointien rahavirta – välituloksen tilinpäätösvuoden ja neljän edellisen vuoden kertymä (rahoituslaskelmasta)*

Konsernin lainanhoitokate:

= $(\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainanlyhennykset})$

Tunnusluku osoittaa konsernin tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun.

Laskennallinen lainanhoitokate:

= $(\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Laskennalliset lainanlyhennykset})$

Tunnusluku kuvaa lainanhoitoon käytettävissä olevan tulorahoituksen ja laskennallisten lainanlyhennysten sekä korkojen suhdetta eli kykyä hoitaa lainoista aiheutuvia velvoitteita.

Konsernin kassan riittävyys:

= $365 \text{ pv} \times \text{Rahavarat } 31.12. / \text{Kassasta maksut tilikaudella}$

Tunnusluku osoittaa, monenko päivän kassasta maksut voidaan kattaa konsernin kassavaroilla.

Konsernin tase

TASE	2022	2021
VASTAAVAA	1 000 €	1 000 €
PYSYVÄT VASTAAVAT	40 739	40 206
Aineettomat hyödykkeet	114	136
Aineettomat oikeudet	100	123
Muut pitkävaikutteiset menot	15	13
Aineelliset hyödykkeet	37 601	37 015
Maa- ja vesialueet	4 503	4 523
Rakennukset	21 904	23 535
Kiinteät rakenteet ja laitteet	7 210	7 608
Koneet ja kalusto	709	630
Muut aineelliset hyödykkeet	5	5
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	3 271	713
Sijoitukset	3 024	3 055
Osakkuusyhteisöosuudet	2	2
Muut osakkeet ja osuudet	2 958	2 990
Muut lainasaamiset	3	3
Muut saamiset	61	61
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	194	152
VAIHTUVAT VASTAAVAT	8 181	8 183
Vaihto-omaisuus	116	157
Saamiset	5 840	5 148
Pitkäaikaiset saamiset	136	
Lyhytaikaiset saamiset	5 704	5 148
Rahoitusarvopaperit	1	1
Rahat ja pankkisaamiset	2 224	2 877
VASTAAVAA YHTEENSÄ	<u>49 113</u>	<u>48 541</u>

TASE	2022	2021
VASTATTAVAA	1 000 €	1 000 €
OMA PÄÄOMA	29 670	27 701
Peruspääoma	14 943	14 943
Säätiöiden ja yhdistysten peruspääoma	4	
Arvonkorotusrahasto	83	83
Muut omat rahastot	1 715	1 717
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	10 953	10 527
Tilikauden ylijäämä	1 971	432
VÄHEMMISTÖOSUDET	6	5
PAKOLLISET VARAUKSET		
Muut pakolliset varaukset	65	53
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	1 083	1 029
VIERAS PÄÄOMA	18 289	19 752
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	8 615	8 621
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	71	70
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	1 943	4 048
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	7 660	7 013
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	<u>49 113</u>	<u>48 541</u>

Konsernitaseen tunnusluvut

	2018	2019	2020	2021	2022
Omavaraisuusaste, %	56,5	52,0	54,8	57,2	60,5
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	34,5	38,0	34,1	29,7	25,8
Kertynyt ylijäämä (alijäämä), 1 000 €	11 487	9 296	10 525	10 958	12 925
Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas	1 892	1 545	1 748	1 835	2 198
Konsernin lainakanta 31.12., 1000 €	14 027	15 958	14 843	12 668	10 558
Konsernin lainat, €/asukas	2 310	2 651	2 565	2 122	1 795
Lainat ja vuokravastuut 31.12., 1000 €	-	16 365	14 908	13 590	11 082
Lainat ja vuokravastuut, €/asukas	-	2 719	2 476	2 277	1 885
Konsernin lainasaamiset 31.12., 1000 €	-	4	4	3	3

Konsernin omavaraisuusaste (%):

= $100 \times (\text{Oma pääoma} + \text{Vähemmistöosuus} + \text{Konsernireservi} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

Omavaraisuusaste mittaa konsernin vakavaraisuutta, alijäämään sietokykyä ja sen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäyksellä.

Konsernin suhteellinen velkaantuneisuus (%):

= $100 \times (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot}$

Tunnusluku kertoo, kuinka paljon konsernin käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun.

Konsernin kertynyt yli/alijäämä (€)

= $\text{Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)} + \text{Tilikauden ylijäämä (alijäämä)}$

Luku osoittaa, paljonko konsernilla on kertynyttä ylijäämää tulevien vuosien liikkumavarana, taikka paljonko on kertynyttä alijäämää. Tunnusluku kertovat konsernitalouden tasapainon

Konsernin kertynyt yli/alijäämä €/asukas

= $\text{Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)} + \text{Tilikauden ylijäämä (alijäämä)} / \text{Asukasmäärä}$

Luku osoittaa konsernin asukaskohtaisen kertyneen ylijäämän tai katettavan kertyneen alijäämän määrän.

Konsernin lainakanta 31.12.

= $\text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat})$

Konsernin lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa. Lainakantaan lasketaan tällöin koko vieras pääoma vähennettynä saaduilla ennakoilla sekä osto-, siirto- ja muilla veloilla.

Konsernin lainat €/asukas

= $\text{konsernin lainakanta} / \text{kunnan asukasmäärä}$

Lainat ja vuokravastuut 31.12.

= $\text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat}) + \text{Vuokra-vastuut}$

Lainat ja vuokravastuut saadaan lisäämällä konsernin lainakantaan vuokravastuiden määrä. Vuokravastuiden määrä huomioidaan konsernitalinpäätöksen liitetiedoissa ilmoitetun mukaisena.

Konsernin lainat ja vuokravastuut, euroa/asukas

Asukaskohtainen tunnusluku lasketaan jakamalla edellä mainittu lainojen ja vastuiden määrä tilinpäätösvouden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.

Konsernin lainasaamiset 31.12.

= $\text{Sijoituksiin merkityt jvk -lainasaamiset ja muut lainasaamiset}$

Lainasaamisilla tarkoitetaan pysyviin vastaaviin merkittyjä antolainoja konsernin omistamien ja muiden yhteisöjen investointien rahoittamiseen.

2.5.3 Kuntakonsernin tulevaisuuden näkymät

Kuntakonsernin merkittävimmät osat ovat osuudet kuntayhtymistä Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä, Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä, Lounais-Hämeen koulutuskuntayhtymä, tytäryhtiö Koy Tammelan Vuokra-asunnot ja osakkuusyhtiö Tammelan Aluelämpö Oy.

Kertomusvuosi oli viimeinen, jolloin Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä (FSHKY) vastasi sosiaali- ja terveyspalveluista. Terveyspalveluiden sopimusohjauksen osalta vuosi sujui taloussuunnitelman mukaisesti. Hyvinvointikuntayhtymä jatkoi alkuvuodesta toimintaansa kiinteistöjen ylläpitäjänä ja vuokraa vuoden 2023 alusta lähtien tiloja Oma Hämeen hyvinvointialueelle. Ulkopuolinen konsultti laati selvityksen FSHKY:n tulevaisuudesta. Selvityksessä suositeltiin ensisijaiseksi vaihtoehdoksi kuntayhtymän muuttamista kiinteistö kuntayhtymäksi, siten että kunnat jäisivät olemassaolevien osuuksien suhteessa kuntayhtymään. FSHKY:n tulevaisuuden rakenteen ja omistuspohjalla voi olla vaikutusta kuntakonserniin.

Koy Tammelan Vuokra-asunnoilla on taseessaan merkittävästi velkaa. Yhtiön tuloskehitys on kuitenkin viime vuosina ollut varsin tyydyttävää. Vuonna 2022 yhtiö lyhensi lainojaan suunnitelmien mukaisesti noin 0,3 miljoonalla eurolla.

Osakkuusyhtiö Tammelan Aluelämpö Oy:llä on lämmön hankinnasta pitkäaikainen ostosopimus yhtiön toisen omistajan Vapo Oy:n kanssa. Vapo Oy:n toimesta uusittu pellettikäyttöinen lämpölaitos on toiminut varsin hyvin.

3 TILIKAUDEN TULOKSEN KÄSITTELY JA TALOUDEN TASAPAINOTTAMIS-TOIMENPITEET

3.1 Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet

Kunnanhallituksen on Kuntalain 115 §:n mukaan tehtävä toimintakertomuksessa tai sen antamisen yhteydessä esitys tilikauden tuloksen käsittelystä sekä talouden tasapainottamista koskevista toimenpiteistä.

Tilikauden tuloksella tarkoitetaan kunnan tuloslaskelman tulosta ennen varauksia ja rahastosiirtoja.

Tilikauden tulos on 2 715 849,21 euroa ylijäämäinen. Kunnanhallitus esittää tilikauden tuloksen käsittelystä seuraavaa:

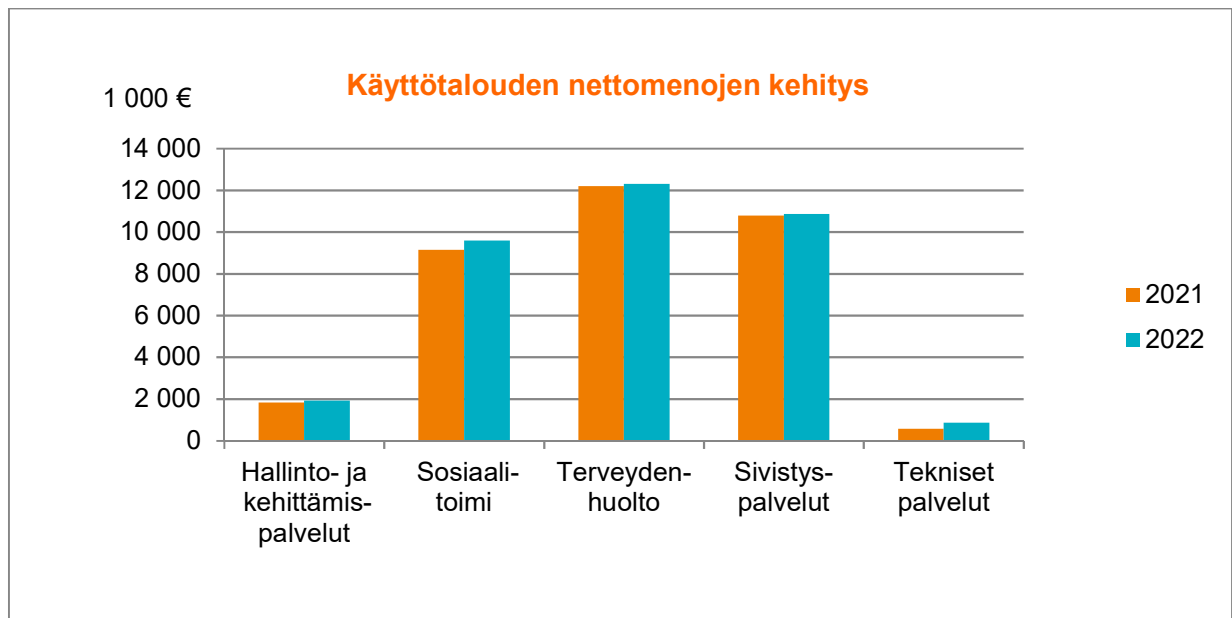
- tuloutetaan tehtyjä poistoeroa 83 196,83 euroa
- tilikauden ylijäämä 2 835 046,04 euroa kirjataan taseen omaan pääomaan kohtaan tilikauden yli/-alijäämä.

4 TOIMINNAN JA TALOUDEN TOTEUTUMINEN

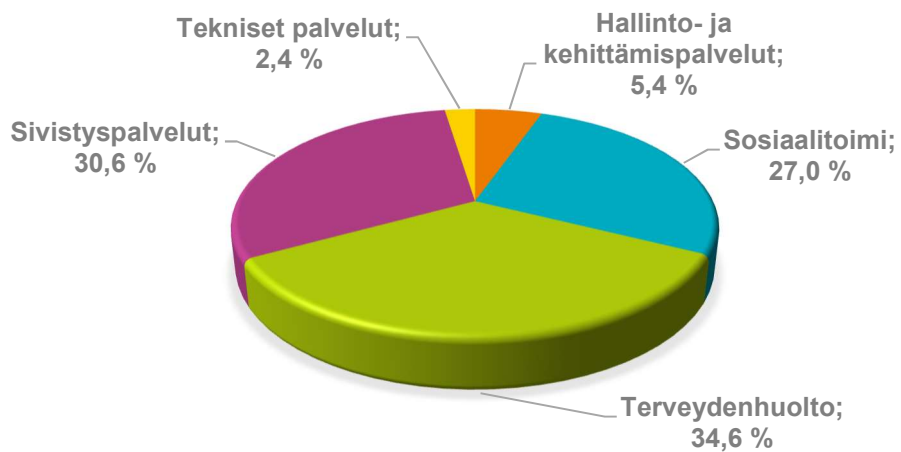
4.1 Tavoitteiden toteutuminen

Käyttötalousnetto, kehitys palvelualueittain, 1 000 €

	2021	2022	muutos
Hallinto- ja kehittämisspalvelut	1 830	1 913	-4,5 %
Sosiaalipalvelut	9 150	9 597	4,9 %
Terveyspalvelut	12 191	12 307	2,0 %
Sivistyspalvelut	10 783	10 863	0,7 %
Tekniset palvelut	578	863	49,3 %
Käyttötalous yhteensä	34 532	35 544	3,3 %

KÄYTTÖTALOUSNETTO

TAMMELA

www.tammela.fi

4.2 Toiminnan toteutuminen

4.2.1 Hallinto- ja kehittämispalvelut

Hallinnon ja talouden palvelualue

Hallinnon ja talouden palvelualue tukee kunnan luottamushenkilö- ja virkamiesjohtoa sekä luo edellytykset hallintokunnille mahdollisimman sujuvaan toimintaan tarjoamalla hallinto-, toimisto- ja asiakaspalveluja sekä kehittämällä yhdessä hallintokuntien kanssa kunnan organisaatiota, toimintoja ja johtamista. Hallinnon ja talouden palvelualueeseen kuuluu hallinto, talous-, toimisto- ja ICT-palvelut.

Kunnanhallitus kokoontui 21 kertaa vuonna 2022. Koronan jälkeen on palattu fyysisiin kokouksiin. Hallintopalveluita vahvistettiin vuonna 2022 kun hallintopäällikkö aloitti vuoden alussa.

Taloushallinto vastaa kunnan taloustoimen ja tietohallinnon sekä niiden osatekijöiden jatkuvasta kehittämisestä ja kouluttaa sekä tukee muita hallintokuntia talouteen liittyvissä asioissa. Vuoden 2022 aikana saatavien perintää on tehostettu. Taloushallinnon järjestelmiä on tarkoitettu uusiksi ja hakea tehokkuutta sekä kustannusäästöjä. Vuoden 2022 aikana aloitettiin mahdollisten järjestelmätoimittajien kanssa keskustelut, joita jatketaan vuonna 2023.

	Talousarvio 2022	Toteuma 2022	Poikkeama
Toimintatulot	373 194	450 145	76 951
Toimintamenot	-1 902 637	-1 914 717	-12 080
Netto (Toimintakate) yhteensä	-1 529 443	-1 464 572	64 871

Poistot	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TA2022	TP 2022
Poistot ja arvonalentumiset	29 822	43 299	9 215	55 019	5 554

Suoritteet	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TA2022	TP 2022
Asukasmäärä	6 018	6 021	5 969	5902	5 879
Tarkastuspäivät	11	10	11	8	9
Kokoukset kpl / Kunnanvaltuusto	7	6	8	-	7
Kokoukset kpl / Kunnanhallitus	14	19	19	-	21
Henkilökuntamäärä	237	230	241	230	238
Työllistettyjä pitkäaikaistyöttömiä	17	21	13	13	18
Kuntalisä	1	0	0	1	

Elinvoiman ja työllisyyden palvelualue

Elinvoiman ja työllisyyden palvelualueen menot olivat 531 362 euroa vuonna 2022. Elinvoiman ja työllisyyden palvelualueen merkittävimmät menot koostuvat palkoista, markkinoinnin ostopalveluista, jäsenmaksuista Hämeen Liitolle, maaseutuhallinnon palvelumaksuista Somerolle, avustuksista kyläyhdistyksille, joukkoliikenteen järjestämisestä (Peliittapirssi), työllistettyjen palkoista ja muista palkan sivukuiluista, INTRO-työpajan tarvikkeista ja auton huollosta ja yrityspalveluiden ostosta Forssan Yrityskehitys Oy:ltä.

Kuntamarkkinoinnissa on käytetty ulkoista palveluntarjoajaa. Kuntamarkkinoinnissa on tehty kunnan markkinointivideo sekä julkaisuja ja markkinointimateriaaleja mm. tonttien mainoksia.

2022 vuosi oli viimeinen, kun kunnat vastasivat kuntouttavasta työtoiminnasta. Tammelan kunnan kuntouttavan työtoiminnan ohjaaja siirtyi 1.1.2023 alkaen hyvinvointialueelle mutta työpajan toiminta jatkaa samalla paikalla. Vuoden alusta kunta vuokraa työpajan tilat hyvinvointialueella. Kunnalla on samoissa tiloissa kierrätyskeskus, jota ylläpidetään kunnan toimesta.

Yritysyhteistyön osalta kunta on mukana Virta-verkostossa. Verkosto on seudullinen työväline, jolla seurataan seudun yritysten tilannetta, tuetaan yrityksiä työvoiman saannissa sekä tuetaan seudun kuntien elinvoimatyötä.

	Talousarvio 2022	Toteuma 2022	Poikkeama
Toimintatulot	95 000	83 034	-11 966
Toimintamenot	-626 400	-531 362	95 038
Netto (Toimintakate) yhteensä	-531 400	-448 329	83 071

Poistot	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TA2022	TP 2022
Poistot ja arvonalentumiset	4	3	3	2	10

Suoritteet	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TA2022	TP 2022
Maatilojen sukupolvenvaihdos	1	6	4	4	3
Peltoa viljelyksessä / ha	9 007	9 231	9 230	9 000	9 145
Toimivat maatilat	180	177	176	170	174
Peltoalaan perustuvat tukihakemukset	180	177	175	170	174
Hirvivahinkohakemukset	1	0	0	1	1

4.2.2 Sosiaali -ja terveystalvet

Sosiaali- ja terveystalvet tammelalaisille jrjestää Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä FSHKY.

	Taloustarvio 2022	Toteuma 2022	Poikkeama
Toimintamenot	-9 605 333	-9 597 494	7 839
Netto (Toimintakate) yhteensä	-9 605 333	-9 597 494	7 839

Poistot	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TA2022	TP 2022
Poistot ja arvonalentumiset	2 533	1 774	1 242	870	2 904

Kotihoidon ja vanhustyön suoritteet

Suoritteet	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TA2022	TP 2022
Kotihoidokäyntejä, hlöt, 75 v. ja yli	150	149	145	160	139
Kotihoidokäyntejä, hlöt, alle 75 v.	28	30	34	30	25
Kotihoidokäynnit	*) 78 502	89 217	100 650	105 000	92 103
Kotisairaanhoidokäynnit	416	426	330	350	81
SHL –kuljetuspalveluasiakkaat	11	15		15	12
Omaishoidon tuen saajat	60	53	73	60	87
Tehostettu palveluas, oma tuotanto	58	52	68	67	66
Tehostettu palveluas. ostopaikat, pv	1 861	1 884	1 973	2 000	2 176
Tehostettu palveluas. oma tuotanto, pv	19 727	17 992	22 544	24 500	22 400
Tehostettu palveluas, asiakkaat, lkm	83	81	159	110	163
Laitoshoidon hoitopaikat	32	23	14	1	6
Laitoshoidon hoitopäivät	9 733	5 464	2 650	365	343
Lyhytaikaishoitopvt, tehostettu palv.as.	83	89	3 266	4 000	3 164
Lyhytaikaishoitopvt, laitoshoido	3 226	2 973	1 393	365	343
Laitoshoidopv:n nettokust. €/pv	131	172,11	0	0	-
Tehostettu palveluas., oma tuotanto hoitopäivän nettokustannus, €/pv	101,28	104,89	117,87	105	-
Henkilöstömitoitus, laitoshoido	0,60	0,61	0,60	-	-
Henkilöstömitoitus tehostettu palveluas., oma tuotanto	0,56	0,55	0,58	0,60	0,60

Toimeentuloturvan suoritteet

Suoritteet	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TA2022	TP 2022
Toimeentulotapaukset/perheet *	88	73	82	85	79
Täydentävän toimeentulo- tuen kust. keskim. €/kk	825	1 093	1 282	1 250	1 542
Täydentävän toimeentulotuen kustan- nukset yht. €	9 904	13 114	15 388	15 000	18 509
Ennaltaehkäisevän toimeentulo- tuen kust. keskim. €/kk	1 625	828	1 405	916	783
Ennaltaehkäisevän toimeentulo- tuen kust. yht. €	19 504	9 936	16 856	11 000	9 400

Perhepalvelujen suoritteet

Suoritteet	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TA2022	TP 2022
Perhetyön suoritteiden lukumäärä *	2 186	3 059	1 835	2 100	1 376
Kotipalvelun suoritteiden luku- määrä **	3 724	1 495	3 098	3 400	3 345
Uusien yhteydenottojen määrä perhe- neuvolaan	21	24	20	15	22
Oppilashuollon määräaikojen toteutu- minen (%)	67	67	60	100	91
Huostassa olevien määrä	14	13	12	12	13
Perhehoidon hoitovuorokaudet	2 046	3 714	3 118	1 900	3 241
Laitoshoidon hoitovuorokaudet	3 285	3 110	2 863	2 000	2 078
Lastensuojeluilmoitusten määrä	132	108	117	80	117
SHL:n ilmoitusten määrä	19	17	21	40	8
Lastensuojelutarpeen selvitysten määräaikojen toteutuminen (%)	100	100	100	100	95

*) Perhetyön suorite on 0,5 h työaikaa. Sisältää kaikki tunnit, jotka tiettyyn perheeseen käytetään; varsinaiset käynnit, matkat, puhelut, kirjaamiset, valmistelut

**) Kotipalvelun suorite on 0,5 tuntia hoitajan työaikaa

Aikuissosiaalityön suoritteet

Suoritteet	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TA2022	TP 2022
MYP –asiakkaita	25	25	30	35	25
Kuntouttavan työtoiminnan toimintapäivät	2 000	1 540	1 622	2 200	1005
VPL:n mukaiset asumispalvelupäivät	1 460	1 460	1 095	1 095	730
VPL:n mukaiset kuljetuspalveluasiakkaat	80	77	73	77	66
Henkilökohtaista apua saavat	32	32	31	30	35
Kehitysvammaisten työtoiminnan toimintapäivät	400	266	399	400	429
Kehitysvammaisten päivätoiminnan toimintapäivät	1 050	535	832	760	674
Kehitysvammaisten asumispalvelupäivät	5 400	6 126	6 334	5 700	5 942
Kehitysvammaisten perhehoitopäivät	400	0	53	60	12
Mielenterveys- ja päihde-kuntoutujien asumispalvelupäivät	1 150	2 262	2 442	2 200	2 780

Terveyspalvelut

	Talousarvio 2022	Toteuma 2022	Poikkeama
Toimintamenot	-12 672 571	-12 306 838	365 733
Netto (Toimintakate) yhteensä	-12 672 571	-12 306 838	365 733

Suoritteet	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TA 2022	TP 2022
Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä: perusterveydenhuolto					
Avohoito (mukana päivystys v. 2020)	10168	11 171	7 100	10 908	7 101
Erityistoiminnot	198	160	224	192	176
Vuodeosaston hoitopäivät	800	870	830	739	1 060
Suun terveydenhuolto	7700	7 185	7 657	9 073	6803
Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä: Forssan sairaala, erikoissairaanhoidoa					
Poliklinikkakäynnit/yleissairaudet (vähennetty päivystys v. 2020)	6 632	4 292	4 621	4 576	4 600
Hoitojaksot/yleissairaudet	447	369	339	464	309
Avohoito/mielenterveystyö	2 530	2 458	2 018	2 253	1 695
Hoitopäivät/psykiatrian erikoissairaanhoido	464	311	550	526	317

4.2.3 Sivistyspalvelut

Varhaiskasvatuksen palvelualue

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatuspalveluiden tehtävänä on tarjota laadukasta varhaiskasvatusta ja esiopetusta alle kouluikäisille lapsille. Jokaisella lapsella on subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen.

Tammelassa on kolme päiväkotiä. Kirkonkylässä toimii Päiväkoti Taikatassu, jossa on varhaiskasvatuspaikkoja 1-6-vuotiaille, esiopetuspaikkoja 5-6-vuotiaille ja luontoliikuntaryhmiä liikuntapuistossa 5-6-vuotiaille. Riihivalkamassa toimii Tammitarhan päiväkoti, jossa on varhaiskasvatuspaikkoja 1-6-vuotiaille, esiopetusta 5-6-vuotiaille ja vuorohoitopalvelua. Portaassa on Portaan päiväkoti, jossa on varhaiskasvatuspaikkoja 1-6-vuotiaille ja esiopetuspaikkoja 5-6-vuotiaille. Perhepäivähoitoa on tarjolla Riihivalkamassa, Kydössä, Kaukjärvellä ja Lamalassa. Kunnassa on tarjolla lasten kotihoidon tuki ja yksityisen hoidontuen kuntalisä. Avoimen varhaiskasvatuksen palveluna järjestetään kesäleikkikenttätoimintaa.

	Talousarvio 2022	Toteuma 2022	Poikkeama
Toimintatulot	256 000	556 282	300 282
Toimintamenot	-3 498 778	-3 744 310	-245 532
Netto (Toimintakate) yhteensä	-3 242 778	-3 188 028	54 750

Varhaiskasvatuksen poikkeamaan vaikutti muutokset varhaiskasvatuslaissa, kasvava sijaisten tarve, kalustohankinnat ja sisäisten palveluiden hintojen nousu. Henkilöstömenot ylittyivät (176 701 euroa), mutta hanketulot kattoivat osan ylityksestä (hanketuloja 241 740 euroa). Henkilöstömenoja lisäsi sijaisien palkkaaminen, mikä osittain johtui korona-ajasta ja pidemmistä työlomista. Myös varhaiskasvatuslaki muuttui elokuussa ja vahvisti lapsen tukea varhaiskasvatuksessa. Päiväkotiryhmiin palkattiin lakimuutoksen seurauksena kolme ryhmävastustajaa lisää.

Varhaiskasvatuksen tilinpäätöstä kasvatti myös sisäisten menojen nousu. Näitä oli sisäiset vuokrat (+27 270 euroa), sisäiset ravitsemuspalvelut (+120 423 euroa) ja sisäiset puhtaanapitopalvelut (+18 131 euroa).

Varhaiskasvatuksen tilinpäätöksessä säästöjä tuotti esiopetuskuljetukset (-16 795 euroa), lasten kotihoidon tuki (-9 122 euroa) ja lasten yksityisen hoidon tuki (-35 684 euroa). Tuloja tuli arvioitua enemmän varhaiskasvatuspaikkojen myynnistä kunnille (+15 617 euroa) ja edellä mainituista valtion erityisavustuksista kehittämishankkeille (+241 740 euroa).

Poistot	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TA 2022	TP 2022
Poistot ja arvonalentumiset	157 535	163 866	161 361	172 996	154 278

Suoritteet	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TA 2022	TP 2022
Päiväkodin läsnäolopäivät	33 152	29 145	29 365	27 000	30 121
Päiväkotipaikat	233	215	204	205	205
Perhepäivähoidon läsnäolopäivät	5 725	5 356	5 586	6 200	4 845
Perhepäivähoitopaikat	39	39	38	40	34
Muu päivähoito/ lapsia per toimintapäivä	16	0	0	20	14
Muu päivähoito/ toimintapäivät	19	0	0	20	14
Esiopetuksen läsnäolopäivät	9 267	8 313	10 685	14 700	13 774
Esiopetuspaikat	68	61	97	95	96

Kaksivuotisen esiopetuskokeilu alkoi kunnassa 1.8.2021. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistuvat vuonna 2016 ja 2017 syntyneiden ikäluokat. Kokeilun tarkoituksena on vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa, kehittää esiopetuksen laatua ja vaikuttavuutta, selvittää varhaiskasvatuksen sekä esi- ja alkuopetuksen välistä jatkumoa, selvittää perheiden palveluvalintoja sekä saada tietoa kaksivuotisen esiopetuksen vaikutuksista lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiin, sosiaalisiin taitoihin ja terveen itsetunnon muodostumiseen. Tammelassa 99 prosenttia lapsista osallistuu kaksivuotiseen esiopetukseen.

Varhaiskasvatustalakea muutettiin elokuussa 2023 yleisen, tehostetun ja erityisen tuen rakenteella. Kun lapsi tarvitsee kehitykselle ja oppimiselle tehostettua tai erityistä tukea, lapsen tuki arvioidaan ja tuesta tehdään hallintopäätös. Laki edellyttää riittävää henkilöstön määrää pedagogisen, rakenteellisen ja hoitollisen tuen toteuttamiseen lapsiryhmissä. Lain muutoksen myötä henkilöstön määrää lisättiin päiväkodin lapsiryhmissä.

Tammelan varhaiskasvatus ja esiopetus on saanut hankerahoitusta opetus- ja kulttuuriministeriöstä, opetushallitukselta ja aluehallintovirastolta. Hankerahoituksen avulla on kehitetty pedagogista toimintaa ja toimintaympäristöjä sekä henkilöstön hyvinvoinnin lisäämistä. Henkilöstön hyvinvointihankkeessa panostettiin liikunnan lisäämiseen ja sen vaikutuksiin työhyvinvoinnille. Aluehallintoviraston hanke mahdollisti henkilöstön hyvinvointimittauksen ja erilaisia lajikokeiluja oman liikuntamuodon löytymiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön ja opetushallituksen hankerahoitukset ovat mahdollistaneet henkilöstön koulutautumisen toimimaan muuttuvissa työympäristöissä. Asiakkaiden moninaisuus on lisääntynyt ja asettaa tavoitteita osaamisen lisäämiselle sekä kehittyville työtavoille, jotta voimme saavuttaa tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen yhteiskunnan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet painottaa leikin merkitystä lapsen kehityksen ja oppimisen edistämisessä. Leikkiessään lapsi oppii. Henkilöstön tehtävänä on tuoda opetussuunnitelman tavoitteet ja sisällöt leikkiympäristöön. Tammelassa on kehitetty leikkiympäristöjä oppimisympäristöinä sekä leikkipedagogiikkaa vastaamaan erilaisten lasten tarpeet moninaistuvassa toimintaympäristössä. Leikki on myös keskeinen menetelmä kohdata erilaisia lapsia esimerkiksi eri kulttuureista tulevia tai erilaisessa kehitysvaiheessa olevia lapsia. Pedagoginen leikki tarvitsee ympärilleen leikkiympäristön ja riittävästi leluja. Leikkiympäristöjä on kehitetty päiväkodin tiloihin siten, että koko huone muodostaa leikkiympäristön, jossa lapsilla on saatavilla esimerkiksi kotileikki, autoleikki, palomiesleikki, eläinsairaala, kampaamoleikki, dinomaailma, satumaa, peliareena tai atelje. Päiväkodin tiloista on tullut viihtyisiä *leikin maailmoja* ja päiväkodista *lasten talo*.

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksut ovat laskeneet useammalla perheellä. Varhaiskasvatuksen asiakasmaksulakiin tulleet muutokset ovat vähentäneet perheiden asiakasmaksun määrää varhaiskasvatuk-

sessä. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu ja asiakasmaksun keventyminen suuntaavat kohti maksutonta varhaiskasvatusta. Tammelassa on kehitetty varhaiskasvatuksen rakenteita ja pedagogiikkaa vastaamaan kaikkien lasten tarpeita. Tämä antaa kunnalle mahdollisuuden toteuttaa varhaiskasvatuspalvelut maksuttomasti kaikille kuntalaisille.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisena haasteena on kelpoisen henkilöstön saatavuus, joka on myös Tammelan haaste. Kaikkiin varhaiskasvatuksen opettajan tai erityisopettajan tehtäviin ei ole saatu kelpoista henkilöstä. Oppilaitosyhteistyön myötä olemme saaneet palkattua oppisopimuksella lähihoitajaksi tai sosionomiksi opiskelevia työntekijöitä. Työnantajanäkökulmasta on tärkeää turvata varhaiskasvatuksen henkilöstön saatavuus ja pysyvyys.

Covid-19 pandemia aiheutti viime vuosina katkoja osaan palveluntarjontaan esimerkiksi kesäleikkikenttätoimintaa ei voitu järjestää. Kesällä 2022 kesäleikkikenttätoiminta palasi jälleen palveluntarjontaan ja oli osassa kyliä suosittua. Kesäleikkikenttätoimintaa oli Lamalassa, Letkulla, Kydössä, Teurolla ja liikuntapuistossa. Lamalassa oli parhaimmillaan 25, Letkulla 9, Kydössä 22, Teurolla 15 ja liikuntapuistossa 8 lasta.

Perusopetuksen palvelualue

Opetus järjestetään valtakunnallisten opetussuunnitelmien perusteiden sekä paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Koulupäivän yhteydessä järjestetään koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa, kun toiminnan tarve on paikallisesti päätetyn ryhmäkoon (8) mukainen.

Perusopetus tarjoaa oppilaille mahdollisuuden laajan yleissivistyksen perustan muodostamiseen ja oppivelvollisuuden suorittamiseen. Se antaa valmiudet ja kelpoisuuden toisen asteen opintoihin. Se ohjaa oppilaita löytämään omat vahvuutensa ja rakentamaan tulevaisuutta oppimisen keinoin. Kuluvana vuonna kaikki perusopetuksensa Tammelassa suorittaneet saivat jatko-opintopaikan.

Valtakunnallisen opetussuunnitelman perusteiden mukaan perusopetusta kehitetään Suomessa inklusioperiaatteen mukaisesti. Opetuksen saavutettavuudesta ja esteettömyydestä pidetään huoli. Kehittämisen tueksi on Tammelassa haettu ja saatu opetushallituksen ja opetus- ja kulttuuriministeriön hankerahoituksia. Korona-avustuksilla on järjestetty tukiopeutusta, jaettu ryhmiä ja palkattu koulunkäynninohjaajia sekä resurssiopettajia. Oppilaiden tuen järjestämisessä on panostettu etäopetuksen vaikutusten korjaamiseen.

	Talousarvio 2022	Toteuma 2022	Poikkeama
Toimintatulot	181 727	370 314	188 587
Toimintamenot	-6 853 688	-7 014 185	-160 497
Netto (Toimintakate) yhteensä	-6 671 961	-6 643 871	28 090

Perusopetuksen osalta toimintatulot ylittivät talousarvion 188 587 eurolla. Poikkeama johtuu kotikuntakorvausten ennakoitua suuremmasta kasvusta. Kotikuntakorvaukset muodostuvat lastensuojelulain perusteella sijoitettujen lasten koulukustannuksista.

Poistot	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TA 2022	TP 2022
Poistot ja arvonalentumiset	254 211	210 352	1 190 054	192 161	823 179

Suoritteet	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TA 2022	TP 2022
Peruskoululaiset	628	602	586	556	558
Peruskoulujen opettajat	54	56	60	57	58
Peruskoulujen kuljetusoppilaat	242	233	231	230	231
Koulunkäynnin ohjaajat	14	16	19	17	18
Yhteisten koulujen oppilaat	17	17	18	17	16
Lukion opiskelijat	91	88	82	82	84

Peruskouluikäisten määrä jatkoi laskuaan vuonna 2022. Perusopetusta annettiin Tammelassa neljässä alakoulussa (Myllykylä, Porras, Riihivalkama ja Teuro) sekä yhtenäiskoulussa (Koulukeskus), jonne keskittyy koko kunnan yläluokkien opetus. Yhtenäiskoulussa on perusluokkien lisäksi toiminut koko kuntaa palvelevina Jopo-ryhmä sekä kolme pienryhmää, joissa oppilas opiskelee tarpeen mukaan ja integroituu yleisopetuksen ryhmiin mahdollisimman paljon. Kehittämällä ja vakiinnuttamalla joustavia opetusjärjestelyitä on tavoitteena järjestää oppimisen tukea siten, että jokainen oppilas voisi käydä koulua omassa kunnassa. Eva-opetuksen ostamista Forssan kaupungilta on vähennetty. Tuen järjestelyiden vaativuuden lisääntyessä on tunnistettu tarvetta monipuolistaa ja vahvistaa henkilöstön osaamista myös jatkossa. Opettajille ja ohjaajille on alettu järjestää Nepsy-koulutusta. Hankerahoitusten tuella on mahdollistunut mm. yhteisopettajuuden kehittäminen. Työnantajanäkökulmasta on tärkeää tunnistaa myös kelpoisen kasvatus- ja opetushenkilöstön saatavuuden haaste ja kouluttautumisen tarve.

Perusopetus tarjoaa oppilaille mahdollisuuden osaamisen monipuoliseen kehittämiseen. Se rakentaa oppilaiden myönteistä identiteettiä ihmisinä, oppijoina ja yhteisön jäseninä. Opetus edistää osallisuutta ja kestävästä elämäntapaa sekä kasvua demokraattisen yhteiskunnan jäsenyyteen. Oppilaskuntatoiminta ja yhteistyö nuorisovaltuuston kanssa ovat nuorille väyliä paikalliseen demokraattiseen vaikuttamiseen. Perusopetus kasvattaa oppilaita ihmisoikeuksien tuntemiseen, kunnioittamiseen ja puolustamiseen. Perusopetuksen yhteiskunnallisena tehtävänä on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Yhteistyössä nuorisotoimen kanssa on hankerahoituksella käynnistetty koulunuorisotyö. Koulupäivässä on mukana nuorisotyöntekijän järjestämää kohtaavaa ja osallistavaa toimintaa yläluokkalaisille. Peruskoululaisille on ollut tarjolla Harrastamisen Tammelan mallin -kerhotoimintaa kulttuuri- ja vapaa-aikasihteerin koordinoimana koulupäivien jälkeen kouluilla ja Manttaalilla.

Perusopetuksen tehtävänä on osaltaan ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä sekä edistää sukupuolten tasa-arvoa. Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia eri oppiaineiden opinnoissa sekä lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta. Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja. Eri-tyisten opetusjärjestelyiden kautta on tuettu kouluun kiinnittymistä ja tehty mahdolliseksi yksilöllisiä järjestelyitä perusopetuksen suorittamiseksi.

Tammelan kunnan peruskoululaisista 43% on koulukuljetusten piirissä. Kuljetuskilpailutusten jälkeen oppilaiden koulukuljetuksia valvotaan. Yhteistyössä liikennöitsijän kanssa on tavoitteena, että odotus- ja kuljetusajat pysyvät kohtuullisina ja kuljetusten tukipalvelu toteutuu muutenkin Tammelan esi- ja perusopetuksen kuljetuksia koskevien periaatteiden mukaan. Oppilaskuljetusten 'reitti kuuden' kuljetussopimus jouduttiin purkamaan ja kilpailuttamaan uudelleen syyslukukauden aikana.

Perusopetuksen kulttuuritehtävänä on edistää monipuolista kulttuurista osaamista ja kulttuuriperinnön arvostamista sekä tukea oppilaita oman kulttuuri-identiteetin ja kulttuurisen pääoman rakentamisessa. Opetus lisää ymmärrystä kulttuureiden moninaisuudesta ja auttaa hahmottamaan kulttuureita menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkumoina, joissa jokainen voi itse olla toimijana. Tammelan kouluilla noudatetaan kulttuurikasvatussuunnitelmaa, jonka kautta tarjotaan seudullisesti kouluille vierailuita ja konsertteja. Tammelan kahdeksaluokkalaiset ovat päässeet valtakunnallisen Taidetestaajat -ohjelman kulttuuritilaisuuksiin. Koulut toimivat suunnitelmallisessa yhteistyössä myös Tammelan kirjaston kanssa. Toiminnan uudistumisesta on esimerkkinä Erätauko-menetelmällä yhteistyössä nuorisotoimen kanssa yläluokkalaisille järjestetyt keskustelut.

Koulua ympäröivän maailman muutos vaikuttaa väistämättä oppilaiden kehitykseen ja hyvinvointiin sekä koulun toimintaan. Perusopetuksessa opitaan kohtaamaan muutostarpeita avoimesti, arvioimaan niitä kriittisesti ja ottamaan vastuuta tulevaisuutta rakentavista valinnoista. Uuden yhtenäiskoulun rakentamishankkeessa tilojen käyttäjien hyvinvoinnin kannalta onnistuneiden ratkaisujen yhteydessä on merkittävää myös kestävän kehityksen edistäminen.

Perusopetuksen globaalikasvatus luo osaltaan edellytyksiä oikeudenmukaiselle ja kestäväälle kehitykselle YK:n asettamien kehitystavoitteiden suuntaisesti. Työtä tehdään mahdollisuuksien mukaan yhdessä muissa maissa toimivien koulujen ja opetuksen kehittäjien kanssa. Kansainvälisyshankkeiden suunnittelu on koronan tuoman etävaiheen jälkeen virinnyt ja yhteistyötä tulevalle vuodelle on valmisteltu tarkoituksenmukaisia hankkeita etsien. Perusopetus vaikuttaa myönteisenä ja yhteiskuntaa rakentavana muutosvoimana kansallisesti ja kansainvälisesti

Kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelualue

Kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelualue ylläpitää asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä järjestämällä kulttuuri-, liikunta-, nuoris- ja kirjastopalveluita.

Kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelualue	Talousarvio 2022	Toteuma 2022	Poikkeama
Toimintatulot	168 600	233 425	64 825
Toimintamenot	-1 223 562	-1 264 756	-41 194
Netto (toimintakate) yhteensä	-1 054 962	-1 031 331	23 631

Poistot	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TA 2022	TP 2022
Poistot ja arvonalentumiset	67 452	89 457	76 610	149 084	79 632

Suoritteet	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TA 2022	TP 2022
Työllistettäviä nuoria	128	54	79	100	79
Nuorisotyön ohjaustunnit	1 874	1 375	866	1400	1315
Kulttuuritilaisuuksiin osallistujat	4 739	3 251	3 742	4 000	4238
Kirjastossa käyntejä	30 552	42 435	45 872	43 000	64340
Kirjastoaineiston lainat	72 237	71 087	74 297	78 000	68153
Liikunnanohjaustunnit	1 115	520	576	1100	775
Musiikkiopiston opiskelijoita	35	36	36	36	36
Musiikkileikkikoulun ryhmiä	2	3	4	3	3
Kuvataidekoulun opiskelijoita	24	24	24	24	24
Kansalaisopiston opetustunnit	902	764	634	900	732

Kulttuuripalvelut

Kulttuuripalvelut pääsi palaamaan melko normaaliin toimintaan koronavuosien jälkeen. Kaikkiaan järjestettiin 41 tilaisuutta eri yhteistyötahojen kanssa. Osallistujia oli kaikkiaan reilut 4200. Suurin tapahtuma oli tänäkin vuonna Kirppiskierros, jossa oli osallistujia noin 1500. Mikaelin tapahtuma keräsi noin 600 osallistujaa. Kulttuuriperintökasvatus jatkui varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen oppilaille. Kaukolanharjun näkötorin näyttelyn uudistaminen toteutettiin Museovirastolta saadun avustuksen turvin. Tammela 600 vuotta -juhlavuoden suunnittelu käynnistyi toimikunnan nimeämisellä ja ohjelman suunnittelulla. Juhlavuodelle valittiin myös logo ja päätettiin budjetiksi 40 000 euroa.

Nuorisopalvelut

Nuorisopalveluiden toimintaa ohjaa nuorisotyölaki, jonka tarkoituksena on parantaa nuorten elinoloja ja luoda edellytyksiä nuorisotoiminnalle sekä kansalaistoiminnalle. Edistää nuoren kasvua ja kansalaisvalmiuksia.

Nuorisopalvelut tukevat avustuksien muodossa tammelalaisia rekisteröityjä nuorisojärjestöjä, joiden toiminta on yhdistyksen sääntöjen mukaan, kuuluu nuorisolain 1) (1285/2016) 8 §:ssä määritellyn nuorisotoiminnan piiriin.

Nuorisopalveluiden tehtävä on tukea lasten ja nuorten kasvua, itsenäisyyttä ja osallisuutta sekä varmistaa yhdenvertaisuuden toteutumista sekä vapaa-ajalla että nuorten arjessa. Nuorisotyötä tehdään kunnassa kolmella eri tehtäväalueella joiden toiminnot nivoutuvat yhteen yhteisten nuorten mukana perusnuorisotyössä, koulunuorisotyössä sekä etsivässä nuorisotyössä. Nuorisotyön tavoitteena on luoda edellytyksiä nuorten monimuotoiselle ohjatulle sekä omaehtoiselle harrastustoiminnalle, itsenäistymiselle, henkilökohtaiselle, sosiaaliselle ja ammattimaiselle kehitymiselle, varmistaa yhdenvertaisuuden toteutumista kaikessa toiminnassa sekä tukea nuorten kansalaistoimintaa ja vaikuttamista.

Näitä tavoitteita toteutetaan järjestämällä monipuolisesti kasvatustehtävää toteuttavaa ohjausta, toimintoja ja tapahtumia sekä tarjoamalla mahdollisuuksia nuorten monimuotoiseen yhteisöllisyyteen, kehittämiseen, vaikuttamiseen sekä liikunnalliseen, seikkailu- ja ympäristökasvatukselliseen, kulttuurilliseen ja kansainväliseen nuorisotoimintaan. Nuorisopalvelut ylläpitää ja kehittää monipuolisia nuoris- ja harrastustiloja ohjattujen sekä nuorten omaehtoisen toiminnan mahdollistamiseksi.

Nuorisopolitiikka ja osallisuus

Nuorisopalvelut vastaavat myös nuorisopolitiikan toteuttamisesta ja ohjaamisesta, eli nuorten kasvu- ja elinolojen parantamisesta sekä sukupolvien välisen vuorovaikutuksen edistämisestä kunnassa. Tammelan nuorisopoliittiset toiminnot keskittyvät Nuorisovaltuuston ja Lasten Parlamentin toimintaan, joskin nuorisopoliittisissa kysymyksissä paikallinen työ on usein kuntarajat ylittävää. Nuorisovaltuusto valitsee keskuudestaan myös edustajat kunnan lautakuntiin sekä kunnanhallitukseen, joissa heillä on läsnäolo- ja puheoikeus.

Toiminta

Nuorisopalveluiden pääasialliseen toimintaan kuuluu lukuvuoden aikana järjestettävät nuorten illat, harrastuskerhot ja erilaiset tapahtumat, seikkailukasvatuksellinen toiminta sekä mm. luonto-, liikunta-, taide-, skeitti- ja eräleirien järjestäminen kesällä, kun koulutyö on kesätauolla.

Nuorisopalvelut tekevät tiivistä yhteistyötä nuorten itsensä lisäksi myös heidän perheidensä, koulujen ja oppilaitosten, liikuntapalveluiden ja muiden kunnan toimialojen, harrastuksien järjestäjien, paikallisten yhdistysten ja yritysten, viranomaisten, nuorisoalan järjestöjen, seurakuntien ja muiden nuorisotyötä tekevien tahojen kuten seutukunnallisten nuorisotyön foorumien kanssa.

Tammelan nuorisopalveluiden keskeisimmät toimintaympäristöt ovat Manttaalin nuorisotila, Oksjärven leirikeskus, Tammelan koulut, Mediapaja sekä Tammelan retkeily- ja ulkoilumaastot ja liikuntapaikat. Nuorisopalvelut toteuttavat myös nuorten pariin jalkautuvaa nuorisotyötä.

Koulunuorisotyö

Päätehtävänä koulunuorisotyöllä on oppilaiden hyvinvoinnin lisääminen, parantaa nuorten sosiaalisia vuorovaikutustaitoja sekä tukea nuorten jaksamista. Koulunuorisotyöntekijä järjestää kouluilla pienryhmätoimintaa oppilaille, vetää 7- ja 8-luokille luokille tunnetaitoja tukevaa Friends-ohjelmaa, on mukana kiusaamisen vastaisessa työssä sekä järjestää oppilaille muuta hyvinvointia tukevaa toimintaa. Tätä toimintaa on esimerkiksi joka päivä pidettävä olkkari, mihin jokainen luokka pääsee vuorollansa viettämään välituntia ja tapaamaan nuorisotyöntekijää.

Koulunuorisotyöntekijä osallistuu myös välituntitoimintaan, liikkarivälitunneille ja tukioppilaiden kanssa tehtävään työhön. Hän tukee myös oppilaita TET- ja kesätyöpaikkojen haussa. Koulunuorisotyö järjestää nuorille välituntisin vapaaehtoista toimintaa, jolla pyritään kiinnittämään oppilaat kouluyhteisöön ja vähentämään yksinäisyyden tunnetta. Tätä toimintaa on esimerkiksi erilaiset ryhmät ja pitkillä välitunneilla pidettävät miekkailukerrat. Koulunuorisotyöntekijä on Tammelan yläkoululla paikalla neljänä päivänä viikossa, ala-astelaisten kanssa hän työskentelee tarvittaessa. Hän on nuorille turvallinen ja helposti lähestyttävä aikuinen, joka on läsnä koulussa ja vapaalla muussa nuorisotyössä.

Etsivä nuorisotyö

Etsivän nuorisotyön tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa häntä sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuaan, itsenäistymistään, osallisuuttaan yhteiskuntaan ja muuta elämänhallintaansa sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille. Vuonna 2022 Tammelassa on toiminut yksi kokoaikainen etsivä nuorisotyöntekijä. Etsivä nuorisotyö perustuu nuoren vapaaehtoisuuteen ja nuoren kanssa tehtävään yhteistyöhön. Etsivä nuorisotyö on luottamuksellista ja nuorelle maksutonta toimintaa.

Etsivä nuorisotyö tarjoaa nuorille sekä yksilöllistä tukea että ryhmämuotoista toimintaa. Vuonna 2022 ryhmämuotoisena toimintana järjestettiin nuorille aikuisille suunnattua Olkkaritoimintaa sekä peli-iltoja. Nuorten aikuisten olkkareissa on kokkailltu, tutustuttu erilaisiin harrastuksiin ja käsitelty elämänhallintaan liittyviä teemoja. Peli-illoissa on pelailtu erilaisia lautapelejä. Lisäksi seutukunnallisena yhteistyönä on järjestetty kiertävää sateenkaarikahvilatoimintaa, joka kokoontuu kerran kuukaudessa seutukunnan nuorisotiloilla ja on avoinna kaikille seutukunnan nuorille ja asiasta muutoin kiinnostuneille. Tammelassa sateenkaarikahvila kokoontui keväällä ja syksyllä.

Vuonna 2022 etsivä nuorisotyö yritti tavoittaa 31 nuorta, joista vain kaksi jäi tavoittamatta kokonaan. Etsivä nuorisotyöntekijä ohjaa nuoren hänelle kulloinkin sopiviin palveluihin ja toimii myös nuoren tukihenkilönä asiakassuhteen ajan. Vuonna 2022 nuoria ohjattiin hakemaan heille kuuluvaa sosiaaliturvaa, mielenterveyspalveluihin, työkokeiluihin ja työpajalle, opiskelemaan toisen ja kolmannen asteen koulutuksiin sekä suoraan työelämään. Lisäksi nuoria on tuettu muissa elämän haasteissa. Nuoria on avustettu myös kesätyönhaussa.

Etsivä nuorisotyö tekee yhteistyötä viranomaisien, järjestöjen, kunnan eri yksiköiden ja seutukunnan muiden nuorisotyöntekijöiden kanssa sekä jalkautuu nuorten keskuuteen oppilaitoksissa, nuorisotiloilla, tapahtumissa ja nuorten muissa vapaa-ajanviettopaikoissa. Lisäksi etsivä on mukana kutsunnoissa.

Nuorisopalvelut on kehittänyt toimintaansa useiden eri projektien, hankkeiden sekä henkilöresurssien kautta:

- palkattu etsivä nuorisotyöntekijä 100% työajalla. Avustusprosentti 100%.
- palkattu koulunuorisotyöntekijä 100% työajalla. Avustusprosentti 50%.
- rakennettu ja käynnistetty Mediapajan toiminta. Valtuusto myönsi 10 000 € investointirahan laitteiston hankintaan.
- Harrastamisen Tammelan mallin hanke käynnistyi – harrastustoiminnassa mukana 100 nuorta joka viikko. Kokonaiskustannus 31 250 €, valtionavustus 80%.
- 2023 Harrastamisen Tammelan mallin jatkohankkeen haku käynnissä.

Liikuntapalvelut

Liikuntapalveluiden vastuualueen tehtävä on liikuntalain mukaan yleisten edellytysten luominen liikunnalle paikallistasolla sekä luoda edellytyksiä kunnan asukkaiden liikunnalle. Järjestämällä liikuntapalveluja sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa eri kohderyhmät huomioon ottaen. Tukemalla kansalaistoimintaa mukaan lukien seuratoiminta, sekä rakentamalla ja ylläpitämällä liikuntapaikkoja.

Liikuntapalvelut järjestävät ohjattuja liikuntapalveluja eri kohderyhmät huomioiden. Erityisliikuntapalvelut tuotetaan yhteistyössä seutukunnallisesti sekä yksityisen sektorin kanssa. Kyläyhdistykset tuottavat aktiivisesti ohjattuja liikuntapalveluja yhteistyössä liikuntapalveluiden kanssa.

Liikuntapalvelut tukevat avustuksien muodossa tammelalaisia rekisteröityjä urheiluseuroja, joiden toiminta on yhdistyksen sääntöjen mukaan urheilu- ja liikuntatoimintaa. Lisäksi avustuksia jaetaan Tammelassa toimiville rekisteröidyille yhdistyksille, projekti- ja työryhmille silloin kun avustus kohdennetaan liikuntatoiminnaksi katsottavan hankkeen toteuttamiseen.

Liikuntapalvelut vastaavat kunnan liikuntaolosuhteiden ja liikuntapaikkojen hoidosta sekä kehittämisestä. Talvella lähiliikuntapaikkojen jäänhoidosta sekä peltolatujen teosta vastaavat rekisteröidyt tammelalaiset yhdistykset. Näiden palveluiden tuottamiseen yhdistykset saavat avustuksia.

Tammelan keskeisemmät ulkoliikuntapaikat ovat liikuntapuistossa. Liikuntapuisto sijaitsee lähellä Tammelan keskustaa osoitteessa Kyöpelintie 20. Huoltorakennuksesta löytyvät liikuntapuiston kahvio, kuntosali ja sosiaalitalat. Liikuntapuistossa voit harrastaa yleisurheilua, frisbeegolfia, beach volleyta, lenkkeilyä, porrasjuoksua ja hiihtoa. Lisäksi voi pelata pesäpalloa, jalkapalloa, tennistä sekä jääkiekkoa. Alueelta löytyy myös suosittu skeittiparkki, sekä ulkoliikuntavälinepaikka.

Lähiliikuntapaikkoja kunnassa on kuusi kappaletta ne sijaitsevat pääasiallisesti koulujen pihalla. Lähiliikuntapaikoilla voi pelata mm. koripalloa, tennistä jalkapalloa ja jääkiekkoa.

Liikuntapalveluiden hallinnassa on kolme liikuntasalia Manttaali, Koulukeskus, Riihivaikama, sekä kaksi kuntosalia Kunto-Tammi ja liikuntapuiston kuntosali.

Liikuntapuiston lähivirkistysaluetta on kehitetty vuonna 2022 hankkeen toimesta. Hankkeessa tehtiin n. 2 km ulkoilureitti Kaukjärven rantaan, sekä ulkoliikuntavälinepaikka yleisurheilukentän takasuoran läheisyyteen. Hankkeen toteutus jatkuu vielä vuonna 2023, Kotkannokkaan rakennettavan laavun osalta. Hankkeen kokonaiskustannukset olivat 40 000 €, mihin kunta sai avustusta 50 % Lounaplussan Leader rahoituksesta.

Kirjastopalvelut

Kirjastopalveluiden tehtävänä on toteuttaa kirjastolain mukaisia tehtäviä kunnassa. Kirjaston tulee mm. tarjota pääsy aineistoihin ja tietoon, ylläpitää monipuolista kokoelmaa, edistää lukemista, tarjota tietopalvelua, tarjota tiloja oppimiseen ja harrastamiseen, edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua.

Kirjastolla on kaksi toimipistettä: pääkirjasto sekä kirjastoauto, joka tuottaa palvelua haja-asutusalueella. Pääkirjasto toimii vuonna 2019 remontoituissa tiloissa kunnantalon ensimmäisessä kerroksessa. Pääkirjastossa on asiakaspalveluaikaa viitenä päivänä viikossa. Tämän lisäksi on laajennetut aukioloajat, eli omatoimikirjasto, jota asiakkaat voivat käyttää omilla tunnuksillaan kirjautumalla kaikkina vuoden päivinä klo 7-21. Kirjastoauto palvele haja-asutusalueen asukkaita. Kaikilla kylien kouluilla ja päiväkodeilla sekä perhepäivähoitajilla on pysäkit.

Kirjastossa on neljä työntekijää. Kirjaston kokoelmaan kuuluu vajaat 40 000 nidettä erilaisia aineistoja. Kirjastossa on asiakkaiden käytettävissä monitoimitila Hilla, nuortentila Lukki ja hiljainen tila Tyyne. Kirjasto järjestää mm. kirjavinkkausta, kirjastoleikkiä, tiedonhaun opastusta, kirjailijavierailuita ja lukupiiriä.

Kirjastoauto Ilves jäi pois käytöstä kesäkuussa ja se myytiin uuteen käyttöön. Reittiakataulut uudistettiin siten, että Tammelan reitit ovat vuoroviikoin aamu- ja iltavuoroja ja Forssa käyttää vastaavasti kaksivuoraisen aikataulun toisen puolen. Uusi kirjastoauto luovutettiin Kiitokorilta Tammelalle keväällä. Kesällä siihen siirrettiin aineistoa Tammelan ja Forssan kokoelmista, lainausautomaatti asennettiin ja tilat viimeisteltiin. Kirjastoauto sai heinäkuussa käyttöönottojuhlassa nimekseen Lunki. Elokuussa Lunki lähti reiteilleen Tammelassa ja Forssassa. Ennen tätä laadittiin sopimus kirjastauton yhteiskäytöstä. Sopimuksen mukaan Forssan kaupunki käyttää reittiajasta 47 % ja maksaa käyttökustannuksista tässä suhteessa. Samoin Forssa maksaa seuraavan 10 vuoden aikana hankintahinnasta 47 prosenttia. Tammela puolestaan maksaa 53% Forssassa sijaitsevista kirjastoauton talli- ja työtilojen kustannuksista.

Kirjasto oli vuoden aikana mukana kolmessa OKM:n rahoittamassa hankkeessa: Kirjastopalveluita seudullisesti, Lukunautti ja Taukotila. Kirjastopalveluita seudullisesti -hanke päättyi 31.8. Selvityksen jälkeen ei päädytty perustamaan hallinnollisesti yhtä seutukirjastoa, mutta selvitystyön tulokset ovat käytettävissä. Sen sijaan muut kunnat solmivat Forssan kaupungin kanssa ostopalvelusopimuksen tiettyjen yhteisten palvelujen tuottamisesta.

Lukunautti-hankkeessa edellisenä vuonna hankitut kirjat kiersivät varhaiskasvatuksen ryhmien kautta koteihin luettaviksi. Tämä on lisännyt lukuharrastusta perheissä ja on saanut hyvää palautetta. Taukotila-hanke käynnistyi vuoden alussa. Se on ns. demokratia-hanke, jossa kirjastot toteuttavat kirjastolain tehtävää yhteiskunnallisen ja kulttuurisen vuoropuhelun edistämisestä. Hankkeen myötä henkilökunta koulututtui Erätauko-menetelmään ja ensimmäinen erätaukokeskustelu pidettiin hyvinvointiviikolla aiheesta harmittaako vai ilahduttaako digitalisaatio. Hanke jatkuu vuoden 2023 loppuun.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kunnan lakisääteinen tehtävä. Sen tavoitteena on lisätä kuntalaisten hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä ehkäistä sairauksia ja syrjäytymistä ja vahvistaa osallisuutta. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen ja toteutukseen osallistuvat kaikki kunnan eri toimialat. Tammelan kunnassa toimii laaja hyvinvointiryhmä, johon kuuluu eri hallinnonalojen edustajia.

Meneillään on Tammelan kunnan vuosien 2022-2025 hyvinvointikertomuksen ja –suunnitelman ensimmäinen toteutusvuosi. Vuonna 2022 hyvinvointisuunnitelman mukaisesti kannustettiin keräämään harrastusryhmä kasaan, jolloin saa tilan edullisesti/ilmaiseksi käyttöönsä. Vuonna 2022 alkaneita matalan kynnyksen ryhmiä olivat äijäryhmä, sähly, lentopallo ja naisten luontoliikuntaryhmä. Lisäksi tavoitteena oli tukea asukkaita ottamaan vastuuta hyvinvoinnistaan ja tässä toimenpiteenä kehitettiin hyvinvointikortti ja järjestettiin hyvinvointiviikko. Hyvinvointikortti kannustaa tekemään pieniä tekoja hyvinvointinsa eteen mm. liikunnan, luonnon ja kulttuurin parissa. Hyvinvointiviikolla eri toimijat kunnassa järjestivät hyvinvointiteemalla toimintaa kunnassa kaikenikäisille asukkaille. Tavoitteeseen liittyen myös järjestettiin eri toimijoiden kanssa yhteistyössä hyvinvoinnin edistämiseen liittyviä tapahtumia kuten perhelauantait Liikuntapuistossa ja Manttaalilla sekä lapsen oikeuksien viikolla keskustelutilaisuus nuorten kanssa teemalla ”Turvallinen tila”.

Lasten ja nuorten harrastustoimintaa lisättiin hakemalla Suomen harrastemalliin. Avustusta saatiin 25 000€ ja vuonna 2022 alkoi seitsemän kerhoa, jokaisella koululla vähintään yksi kerho. 1.-2. luokkalaisten liikuntapassikampanja jatkui koronapandemian aiheuttaman tauon jälkeen. Mukana on 113 oppilasta. Nuorten toiveisiin vastattiin myös aloittamalla kuntosali- ja lautapelikerho. Lasten ja nuorten osalta tavoitteena hyvinvointisuunnitelmassa on ehkäistä ja vähentää lasten ja nuorten psyykkistä pahoinvointia sekä taata lasten ja nuorten hyvä ravitsemus ja ruokasuhte. Ensimmäiseen tavoitteeseen liittyen vuonna 2022 nuorisotoimessa käytiin 11 eri koulutuskertaa mielenterveysosaamisesta ja toiseen tavoitteeseen liittyen Riihivalkaman koululle myönnettiin kouluruokadiplomi, joka on tunnustus ravitsemuksellisesti, kasvatuksellisesti ja ekologisesti kestävä kouluruokailun edistämisestä.

Nuorisovaltuuston edustuksen lisäksi vanhusneuvoston edustus saatiin laajaan hyvinvointiryhmään. Vuonna 2022 kunta on tiedottanut Toimintaa Tammelan yksinäisille vanhuksille –hankkeesta näkyvämmiin. Hankkeen työntekijä jatkaa vuonna 2023 kunnan työntekijänä ja hankkeen nimi muuttuu Etsivän senioritoiminnan –hankkeeksi.

Lapsiystävällinen kunta -toiminta

Tammela on vuodesta 2016 saakka ollut mukana Lapsiystävällinen kunta -mallin toteuttamisessa, jossa lapsia kohdellaan tasa-arvoisesti kunnan asukkaina ja heidät otetaan mukaan palveluiden suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen. Lapsiystävällinen kunta -toimintamalli on käytössä kaikilla kunnan palvelu-aloilla. Vuonna 2020 Tammelan kunta sai toistamiseen Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen, joka on voimassa neljä vuotta eli vuoteen 2024. Unicef hyväksyi syksyllä 2022 Tammelan lapsiystävällinen – kunta (LYK) -toimintasuunnitelman vuosille 2022-2025.

Toimintasuunnitelman asetettiin viisi tavoitetta:

1. Kunnan viranhaltijat, työntekijät, luottamushenkilöt ja keskeiset sidosryhmät on perehdytetty lapsen oikeuksiin. Lapsen oikeudet ovat osana kunnan perehdytysohjelmia.
2. Kunta ehkäisee syrjintää pyrkimällä vaikuttamaan kuntalaisten asenteisiin.
3. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin, mielenterveyden ja yhdessä tekemisen lisääminen.
4. Kunta huolehtii, että osallisuus toteutuu lasten jokapäiväisissä kasvuympäristöissä. Osallisuuden edistäminen on ohjaava toimintaperiaate lasten ja nuorten kanssa työskenteleville.
5. Tehdään Tammela tutummaksi lapsille ja lapsiperheille lasten itsensä toimesta.

4.2.4 Tekniset palvelut

Yhdyskuntatekniikan palvelualue

Palvelualue huolehtii kunnan katujen, puistojen ja muiden yleisten alueiden rakentamisesta ja kunnossapidosta, tavoitteena turvallinen ja viihtyisä asuinympäristö. Palvelualueella on myös liiketoimintaa, kuten kunnan metsien hoito, jota toteutetaan metsäsuunnitelman mukaan.

Palvelualueen tehtävistä suuri osa toteutetaan urakoitsijoiden toimesta mm. katujen talvihoito. Myös lähes kaikki rakentamistyö tehdään urakoitsijoiden toimesta. Palvelualueella on yksi ympärivuotinen työntekijä, joka talviaikaan tekee metsurintöitä. Kesäaikana työllistetään lisäksi 1 - 2 henkilöä puistojen ja uimarantojen hoitoon ja kunnossapitoon.

	Talousarvio 2022	Toteuma 2022	Poikkeama
Toimintatulot	185 800	386 014	200 214
Valmistus omaan käyttöön	35 000	5 548	-29 452
Toimintamenot	-1 092 440	-1 169 171	-76 731
Määrärahamuutos	-40 000		
Toimintamenot yhteensä	-1 132 440	-1 169 171	-36 731
Netto (toimintakate) yhteensä	-911 640	-777 609	134 031

Poistot	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TA 2022	TP 2022
Poistot ja arvonalentumiset	662 073	634 401	547 698	603 724	553 346

Suoritteet	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TA 2022	TP 2022
Avustettavat tiet/km	284	192	283	297	288
Hoidettavat puistoalueet/ha	16,4	17,7	18	18	18
Venesillan leirintäalue/ha	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7
Kadut ja tiet/km	32,5	33	33,3	33,4	33,4
Metsien hoito/ha	*) 644	644	644	644	644

*) Kunnan metsäsuunnitelma uusittiin. Metsäala lisääntyi edelliseen suunnitelmaan verrattuna.

Kiinteistöjen palvelualue

Palvelualue huolehtii kunnan rakennettujen kiinteistöjen ja tilojen kunnossapidosta, korjausinvestoinneista ja uudisrakentamisesta sekä turvallisesta ja taloudellisesta asumisesta. Toiminta käsittää toimitilojen vuokrauksen lisäksi kunnan asuntojen vuokrauksen, Palvelualueen tavoitteena on tarjota sekä sisäisen, että ulkoisen vuokrauksen kautta käyttäjille toimivia ja terveellisiä toimitiloja ja asuntoja. Kiinteistöjen palvelualueella työskentelee kiinteistöpäällikkö, joka hallinnoi koko aluetta. Hänen apunaan toimii hallintosihteeri ja suoraan alaisuudessa 7 kokopäiväistä laitosi miestä ja yksi kirvesmies. Kesällä otetaan nuorista apua näihin tehtäviin noin 10 henkilöä. Tarpeen vaatiessa käytetään urakoitsijoita.

Asumispalvelu käsittää kunnan omat asunnot sekä hallivuokraukset. Koy Tammelan Vuokra-asunnot on kunnan 100% omistuksessa ja johtaminen sekä asukasvalinnat hoidetaan kunnan toimesta.

	Talousarvio 2022	Toteuma 2022	Poikkeama
Toimintatulot	2 086 994	2 165 815	78 821
Toimintamenot	-2 062 638	-2 029 823	32 815
Netto (toimintakate) yhteensä	24 356	135 992	111 636

Poistot	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TA 2022	TP 2022
Poistot ja arvonalentumiset	575 437	572 659	531 465	1 040 515	505 098

Suoritteet	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TA 2022	TP 2022
Toimitilat/m ²	20 791	19 841	20 493	20 493	20 493
Asunnot/m ²	5 676	5 676	5 570	5 606	5556
Muut tilat/m ²	2 877	2 877	2 877	2 877	2 877

Kaavoituksen ja lupien palvelualue

Palvelualue huolehtii kunnan maankäytön suunnittelusta, rakentamisen ohjauksesta sekä ympäristönsuojelusta. Maankäytön suunnittelun tavoitteena on luoda edellytyksiä kunnan alueelliselle kehitykselle. Rakennusvalvonta käsittelee lakisääteiset rakennusluvut sekä edistää, opastaa ja valvoo laadukkaan rakennuskannan ja viihtyisän ympäristön syntymistä ja säilymistä. Ympäristönsuojelu käsittelee lakisääteiset luvat, ilmoitukset ja antaa lausuntoja sekä omalta osaltaan huolehtii ympäristöasioiden edistämisestä, valvonnasta, neuvonnasta.

Maankäytön suunnittelu hoidetaan kunnan omana toimintana. Rakennusvalvonta ja ympäristöasiat hoidetaan seudullisesti ja toiminnan isäntäkuntana on Forssan kaupunki. Rakennusvalvonnan ja ympäristöasioiden henkilöstö sijaitsee Forssan kaupungintalolla.

Palvelualueeseen sisältyy lisäksi teknisen hallinnon kulut, jotka muodostuvat pääosin henkilöstökuluista sekä kahden lautakunnan, tekninen lautakunta ja ympäristölautakunta, toimintakuluista.

	Talousarvio 2022	Toteuma 2022	Poikkeama
Toimintatulot	82 620	80 967	-1 653
Toimintamenot	-598 430	-617 116	-18 686
Netto (toimintakate) yhteensä	-515 810	-536 149	-20 339

Poistot	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TA 2022	TP 2022
Poistot ja arvonalentumiset	40 255	34 967	27 014	25 358	13 466

Suoritteet	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TA 2022	TP 2022
Rakennus- ja toimenpideluvat	133	142	170	100	106
Poikkeamisluvat	4	17	12	10	11
Maa-ainesluvut	2	0	6	2	0
Ympäristöluvat	2	2	5	4	1
Valvontatarkastukset	0	1	0	10	27
Jätevesipäätökset		9		30	0
Vesihuoltolain muk.vap.päätökset		42		30	0

Huomattavaa on, että tunnusluvut eivät kuvaa koko toimintaa, nettotulokseen vaikutti vuoden 2022 vanhentuneiden lupien käsittelyt, jotka tarkastuksien jälkeen kunnan viranomaisella rauetettiin.

Ruuan ja puhdistuksen palvelualue

Tammelan kunnan ruokapalvelut tuottaa ravitsemussuositusten mukaisia maittavia ja monipuolisia aterioita laadukkaasti, taloudellisesti ja asiakaslähtöisesti. Perustehtävänä on myös asiakkaiden ohjaaminen oikeisiin ruokatottumuksiin ja –tapoihin. Ammattitaitoinen henkilökunta suunnittelee ja toteuttaa ateriat käyttämällä ensiluokkaisia ja turvallisia elintarvikkeita sekä kehittää ruokalistaa lähiruokapainotteisesti. Lähituotteita käyttämällä ruokapalvelut tukevat paikallista, seudullista ja maakunnallista yrittäjyyttä keskeisen kehityksen periaattein, hiilijalanjälkeä pienentäen ja ympäristöystävällisyyttä korostaen.

Kunnan puhdistuspalvelut vastaavat kiinteistöjen puhtaanapidosta laadukkaasti, hygieenisesti ja joustavasti. Tarkoituksenmukaisella siivouksella tuetaan asiakkaan hyvinvointia ja viihtyisyyttä sekä ylläpidetään kiinteistöjen kuntoa ja pidennetään tilojen käyttöikää. Puhdistuspalveluissa käytetään pääsääntöisesti kotimaisia ja ympäristöystävällisiä puhdistusaineita.

	Talousarvio 2022	Toteuma 2022	Poikkeama
Toimintatulot	2 012 313	2 115 178	102 865
Toimintamenot	- 1 946 808	-2 056 780	-109 972
Netto (Toimintakate) yhteensä	65 505	58 398	-7 107

Poistot	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TA 2022	TP 2022
Poistot ja arvonalentumiset	22 119	15 720	11 194	7 987	7 987

Suoritteet	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TA 2022	TP 2022
Koulukeskuksen keittiö	116 000	92 100	12 5000	120 000	147 000
Portaan keittiö	11 300	10 550	11 300	12 500	14 000
Ruisluodon keittiö	154 000	143 000	149 000	150 000	130 000
Teuron keittiö	4 500	4 140	6 000	4 500	5 700
Siivottavat alat /m ²	19 200	18 902	19 414	19 414	19414

Päiväkoti Taikatassun ruokapalvelut siirtyivät Ruisluodon Palvelukeskuksen keittiöltä koulukeskuksen keittiölle 1.8.2022. Ruokapalvelujen siirtämisellä ennakoitiin sitä, ettei kunnan ruoka- ja puhdistuspalvelutoimintoja jäänyt 1.1.2023 alkavalle hyvinvointialueelle.

Ruoka- ja puhdistuspalveluista siistijä jäi eläkkeelle 1.4.2022 ja laitoshuoltaja eläköityi 1.5.2022. Siistijän vapautuneeseen työsuhteeseen rekrytoitiin työntekijä. Kolme työntekijää työskenteli 50 % työajalla.

Vuonna 2022 ruoka- ja puhdistuspalveluissa työskenteli 32 työntekijää. Heistä yhdeksän oli määräaikaista työntekijää ja näistä kaksi siirtyi 1.1.2023 alkaen Kanta-Hämeen hyvinvointialueelle.

Vesihuollon palvelualue

Vesihuoltolaitoksen tehtävänä on toimittaa yksityisille asiakkailleen ja neljälle kunnassa toimivalle vesi-huolto-osakeyhtiölle puhdasta hyvälaatuista talousvettä sekä vastaanottaa näiden asiakkaiden jätevedet ja huolehtia niiden asianmukaisesta puhdistuksesta.

Vesilaitoksella on käytössä kolme pohjavedenottamo. Kaikkein ottamoiden vesi johdetaan UV-suodattimien läpi, veden hygieenisen laadun varmistamiseksi. Kahden vedenottamon veden pH arvoa säädetään raakaveden happamuuden poistamiseksi ja yhden vedenottamon vesi johdetaan lisäksi aktiivihiihi-suodattimen läpi pohjavedessä olevan vähäisen kasvinsuojeluainepitoisuuden poistamiseksi. Vedenlaatu on kaikilla laitoksilla ollut analyysitulosten mukaan moitteetonta.

Vesilaitoksen vedenlaatua valvotaan voimassa olevan valvontatutkimusohjelman mukaisesti. Valvontatutkimusohjelman päivitystyö saatiin valmiiksi vuonna 2022. Päivitystyö yhteydessä tehtiin myös vesilaitoksen riskinarvio, WSP-työkalulla. Riskinarvio hyväksyttiin vuonna 2021 ja sitä päivitetään tarvittaessa, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa.

Jätevedestä suurin osa toimitetaan Forssan jätevedenpuhdistamolle puhdistettavaksi. Ainoastaan Liesjärven kylän jätevedet puhdistetaan toistaiseksi paikallisella pienpuhdistamolla. Pienpuhdistamon toiminta lakkautetaan, kun vesihuoltolinja Liesjärvi-Porras-Riihivalkama saadaan kokonaan valmiiksi. Valmiina on väli Liesjärvi-Porras väli. Porras-Riihivalkama välin rakentaminen alkoi vuonna 2022. Linja valmistuu vuoden 2023 loppuun mennessä.

Vesilaitoksella on ollut yksi kokoaikainen asentaja vuoden 2021 lopulta lähtien. Lisäksi yhdyskuntatekniikan päällikkö (maanrakennusmestari) ja hallintosihteeri käyttävät osan työajastaan vesilaitoksen töihin. Kaikki rakentamistyöt ja pääosan huoltotöistä tekee ulkopuolinen urakoitsija.

Vesihuollon palvelualue	Talousarvio 2022	Toteuma 2022	Poikkeama
Toimintatulot	810 973	917 071	106 098
Toimintamenot	-627 332	-660 751	-33 419
Netto (Toimintakate) yhteensä	183 641	256 320	72 679

Poistot	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TA 2022	TP 2022
Poistot ja arvonalentumiset	307 748	313 390	296 802	290 800	318 718

Suoritteet	TP 2019	TP 2020	TP 2021	TA 2022	TP 2022
Vesimäärä/m³					
Verkostoon pumpattu	305 412	310 056	356 668	310 000	326187
Laskutettu	298 284	292 091	309 603	300 000	284620
Jätevesimäärä/m³					
Jätevedenpuhdistamolle pumpattu	265 864	272 350	264 600	260 000	275656
Laskutettu	185 456	185 483	184 258	200 000	197610

YHTEENSÄ	Talousarvio 2022	Toteuma 2022	Poikkeama
Toimintatulot	6 288 221	7 363 792	1 075 571
Toimintamenot	-42 710 617	-42 907 303	
Määrärahamuutos	-40 000		
Toimintamenot yhteensä	-42 750 617	-42 907 303	-156 686
Netto (toimintakate) yhteensä	-36 462 396	-35 543 511	918 885

4.3 Tuloslaskelmaosan toteutuminen

Tuloslaskelman toteutumisvertailu

Sisäiset ja ulkoiset menot	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama
Toimintatulot					
Myyntitulot	3 752 562		3 752 562	4 284 981	-532 419
Maksutulot	333 050		333 050	357 137	-24 087
Tuet ja avustukset	179 877		179 877	646 599	-466 722
Muut toimintatulot	1 987 732		1 987 732	2 069 527	-81 795
Toimintatulot	6 253 221	0	6 253 221	7 358 244	-1 105 023
Valmistus omaan käyttöön	35 000		35 000	5 548	29 452
Toimintamenot					
Henkilöstömenot	-10 482 998		-10 482 998	-10 607 268	124 270
Palvelujen ostot	-28 927 898		-28 927 898	-28 633 777	-294 121
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 750 018		-1 750 018	-1 915 196	165 178
Avustukset	-742 600	-40 000	-782 600	-679 456	-103 144
Muut toimintamenot	-807 103		-807 103	-1 071 607	264 504
Toimintamenot	-42 710 617	-40 000	-42 750 617	-42 907 303	156 686
Toimintakate	-36 422 396	-40 000	-36 462 396	-35 543 511	-918 885
Verotulot	24 609 000		24 609 000	26 504 731	-1 895 731
Valtionosuudet	14 049 336		14 049 336	14 226 790	-177 454
Rahoitustulot ja -menot					
Korkotulot	2 000		2 000	1 990	10
Muut rahoitustulot	36 881		36 881	80 655	-43 774
Korkomenot	-65 000		-65 000	-33 067	-31 933
Muut rahoitusmenot	-21 381		-21 381	-21 565	185
	-47 500		-47 500	28 013	-75 513
Vuosikate	2 188 440	-40 000	2 148 440	5 216 023	-3 067 583
Poistot ja arvonalentumiset					
Suunnitelman mukaiset poistot	-2 063 516		-2 063 516	-2 464 174	400 658
Arvonalentumiset	-475 000		-475 000		-475 000
	-2 538 516		-2 538 516	-2 464 174	-74 342
Tilikauden tulos	-350 076	-40 000	-390 076	2 751 849	-3 141 925
Poistoeron vähennys	86 129		86 129	83 197	2 932
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-263 947	-40 000	-303 947	2 835 046	-3 138 993

4.4 Investointien toteutuminen

	Talousarvio 2022	TP 2022	%	Netto
KUNNANHALLITUS				
<i>Investointimenot</i>	-200 000,00	-21 547,00		
Investointimenot yhteensä	-200 000,00	-21 547,00	11 %	-178 453,00
<i>Investointitulot</i>	0,00	27 852,21		
Investointitulot yhteensä	0,00	27 852,21	100 %	-27 852,21
Investoinnit, netto	-200 000,00	6 305,21	-3 %	-206 305,21
TEKNINEN LAUTAKUNTA				
Investointimenot	-3 797 000,00	-1 393 282,88		
Investointimenot yhteensä	-3 797 000,00	-1 393 282,88	37 %	-2 403 717,12
Investointitulot	0,00	0,00		
Investoinnit netto	-3 797 000,00	-1 393 282,88	37 %	-2 403 717,12
SIVISTYSLAUTAKUNTA				
<i>Investointimenot</i>	-504 500,00	-478 497,93		
Investointimenot yhteensä	-504 500,00	-478 497,93	95 %	-26 002,07
<i>Investointitulot</i>	70 500,00	220 754,26		
Investointitulot yhteensä	70 500,00	220 754,26	313 %	-150 254,26
Investoinnit netto	-434 000,00	-257 743,67	59 %	-176 256,33
VESILAITOS				
<i>Investointimenot</i>	-1 430 000,00	-1 454 568,00		
Investointimenot yhteensä	-1 430 000,00	-1 454 568,00	102 %	24 568,00
<i>Investointitulot</i>	0,00	0,00		
Investointitulot yhteensä	0,00	0,00		
Investoinnit, netto	-1 430 000,00	-1 454 568,00	102 %	24 568,00
INVESTOINNIT YH- TEENSÄ				
<i>Investointimenot</i>	-5 931 500,00	-3 347 895,81		
Investointimenot yhteensä	-5 931 500,00	-3 347 895,81	56 %	-2 583 604,19
<i>Investointitulot</i>	70 500,00	248 606,47		
Investointitulot yhteensä	70 500,00	248 606,47	353 %	-178 106,47
Investoinnit, netto	-5 861 000,00	-3 099 289,34	53 %	-2 761 710,66

4.5 Investointien toteutuminen kustannuspaikoittain

KUNNANHALLITUS					
Tilinumero	Tilin nimi	Talous- arvio	TA- muutos	TA yhteensä	TP 2022
9100	ATK-ohjelmat ja muut pitkävaikutteiset menot				
9110	Sähköinen arkistointijärjestelmä <i>menot</i>	-40 000	-40 000	0	-40 000
9114	Talousohjelmien ohjelmistot <i>menot</i>	-30 000	-30 000	-7 987	-22 013
9110	Maa- ja vesialueet				
9103	Maa-alueet <i>menot</i>	-100 000	-100 000	-13 560	-86 440
	<i>tulot</i>			19 531	-19 531
	<i>netto</i>			5 971	-5 971
9120	Irtaimisto				
9122	Osallistava budjetointi <i>menot</i>	-10 000	-10 000	0	-10 000
9124	Muu irtaimisto <i>menot</i>	-20 000	-20 000	0	-20 000
9130	Arvopaperit ja muut pitkävaik. sij.				
9125	Arvopaperit <i>tulot</i>			8 321	-8 321
KUNNANHALLITUS YHTEENSÄ					
	Investointimenot	-200 000	-200 000	-21 547	-178 453
	Investointitulot			27 852	-27 852
	Investoinnit netto	-200 000	-200 000	6 305	-206 305

SIVISTYSLAUTAKUNTA

Tilinumero	Tilin nimi	Talous-arvio	TA-muutos	TA yhteensä	TP 2022	Netto
9610	Atk-ohjelmat ja muut pitkävaik.menot					
9608	Tammela 600 v. näyttely					
	<i>menot</i>	-15 000		-15 000	-4 445	-10 555
	<i>tulot</i>	10 000		10 000	0	10 000
	<i>netto</i>	-5 000		-5 000	-4 445	-555
9609	Mediapaja					
	<i>menot</i>	-10 000		-10 000	-10 706	706
9620	Irtaimisto					
9614	Kirjastoauto					
	<i>menot</i>	-374 500		-374 500	-371 267	-3 233
	<i>tulot</i>	32 500		32 500	192 440	-159 940
	<i>netto</i>	-342 000		-342 000	-178 827	-163 173
9621	Latukone					
	<i>menot</i>	-50 000		-50 000	-60 200	10 200
	<i>tulot</i>				314	-314
	<i>netto</i>	-50 000		-50 000	-59 886	9 886
9625	Koulukeskuksen keskusradio					
	<i>menot</i>	-15 000		-15 000		-15 000
9660	Talonrakentaminen					
9661	Liikuntapuiston lähivirkistysalueen kehittämishanke					
	<i>menot</i>	-40 000		-40 000	-31 880	-8 120
	<i>rahoitusosuus</i>	28 000		28 000	28 000	0
	<i>netto</i>	-12 000		-12 000	-3 880	-8 120
SIVISTYSLAUTAKUNTA YHTEENSÄ						
	Investointimenot	-504 500		-504 500	-478 498	-26 002
	Investointitulot	70 500		70 500	220 754	150 254
	Investoinnit netto	-434 000		-434 000	-257 744	-176 256

TEKNINEN LAUTAKUNTA

Tilinumero	Tilin nimi	Talous-arvio	TA-muutos	TA yhteensä	TP 2022	Netto
9320	Irtaimisto					
9305	Pakettiauto <i>menot</i>	-60 000		-60 000		-60 000
9350	Yhdyskuntarakentaminen					
9320	Liikenneväylien rakentaminen (hanke) <i>menot</i>	-213 000	-64 000,00	-277 000	-212 966	-64 034
9317	Puistot <i>menot</i>	-20 000		-20 000	-19 996	-4
9319	Tievalaistus <i>menot</i>	-40 000		-40 000	-31 950	-8 050
9322	Kaavateiden päälystäminen (hanke) <i>menot</i>	-125 000		-125 000	-110 826	-14 174
9347	Rantapuistot	-30 000		-30 000		-30 000
9323	Tieviitat <i>menot</i>	-20 000		-20 000	-7 669	-12 331
YHDYSKUNTARAKENTAMINEN YHT.						
	Investointimenot	-448 000	-64 000	-512 000	-383 408	-128 592
	Investointitulot	0	0	0	0	0
	Investoinnit netto	-448 000	-64 000	-512 000	-383 408	-128 592
9360	Talonrakentaminen					
9393	Liikuntahalli <i>menot</i>		-1 000 000	-1 000 000	-491 079	-508 921
9395	Yhtenäiskoulu <i>menot</i>	-3 000 000	1 000 000	-2 000 000	-432 093	-1 567 908
93365	Muu rakentaminen					
9340	Portaan koulu <i>menot</i>	-10 000		-10 000	-14 684	4 684
9342	Riihivalkaman koulu <i>menot</i>	-15 000		-15 000	-12 560	-2 440

9346	Teuron koulu menot	-25 000	-25 000	-25 000	-25 000
9348	Koulukeskus menot	-80 000	-80 000	-80 000	-80 000
9370	Oksjärvi menot	-10 000	-10 000	-10 552	552
9374	Vuokratalot menot	-10 000	-10 000	-16 627	6 627
9375	Tammikartano menot	-10 000	-10 000		-10 000
9380	Osakehuoneistot menot	-15 000	-15 000	-6 538	-8 462
9392	Energiatehokkuus investoinnit menot	-50 000	-50 000	-25 744	-24 256

RAKENTAMINEN YHTEENSÄ

Investointimenot	-3 225 000	-3 225 000	-1 009 875	-2 215 125
Investointitulot			0	0
Investoinnit netto	-3 225 000	-3 225 000	-1 009 875	-2 215 125

TEKNINEN LAUTAKUNTA YHTEENSÄ

Investointimenot	-3 733 000	-64 000	-3 797 000	-1 393 282	-2 403 718
Investointitulot				0	0
Investoinnit netto	-3 733 000	-64 000	-3 797 000	-1 393 282	-2 403 718

VESILAITOS

Tilinumero	Tilin nimi	Talousarvio	TA- muutos	TA yhteensä	TP 2021	Netto
9750	Yhdyskuntarakentaminen					
9755	Riihivalkama-Porras runkovie- märi <i>menot</i>	-1 300 000		-1 300 000	-1 309 193	9 193
97755	Muu yhdyskuntarakentaminen					
9770	Vesilaitos <i>menot</i>	-60 000		-60 000	-72 932	12 932
9775	Viemärlaitos <i>menot</i>	-70 000		-70 000	-72 442	2 442
VESILAITOS YHTEENSÄ						
	Investointimenot	-1 430 000		-1 430 000	-1 454 568	24 568
	Investointitulot	0		0	0	0
	Investoinnit netto	-1 430 000		-1 430 000	-1 454 568	24 568
INVESTOINNIT YHTEENSÄ						
	Investoinimenot	-5 867 500	-64 000	-5 931 500	-3 347 895	-2 583 605
	Investointitulot	70 500		70 500	248 606	-178 106
	Investoinnit netto	-5 797 000	-64 000	-5 861 000	-3 099 289	-2 761 711

4.6 Rahoitusosan toteutuminen

	TA 2022 1 000 €	TA muutok- set 1 000 €	TA muutosten jälkeen 1 000 €	Toteuma 1 000 €	Poikkeama 1 000 €
Toiminta ja investoinnit					
Toiminnan rahavirta					
Vuosikate	2 188	-40	2 148	5 216	-3 068
Satunnaiset erät					
Tulorahoituksen korjauserät				-48	48
Investointien rahavirta					
Investointimenot	5 868	64	5 932	3 348	2 584
Rahoitusosuudet investointimenoihin	71		71	220	-149
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot				77	-77
Toiminta ja investoinnit, netto	-3 609	-104	-3 713	2 117	-5 830
Rahoitustoiminta					
Rahoitus					
Antolainojen muutokset					
Lainakannan muutokset					
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	5 000		5 000		5 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	1 110		1 110	860	-250
Lyhytaikaisten lainojen muutos				1 800	-1 800
Vaikutus maksuvalmiuteen	281	-104	177	-543	720

4.7 Yhteenvedo valtuuston hyväksymien määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta

1 000 €	Määrärahat					Tuloarviot				
	Alkup. talous-arvio	TA:n muu-tokset	TA muut:n jäl-keen	Toteu-ma	Poik-keama	Alkup. talous-arvio	TA:n muu-tokset	TA muut:n jäl-keen	Toteu-ma	Poik-keama
Käyttötalousosa										
Hallinnon ja talouden palvelualue	1 903		1 903	1 915	-12	373		373	450	-77
Elinvoiman ja työllisyyden palvelualue	626		626	531	95	95		95	83	12
Varhaiskasvatuksen palvelualue	3 499		3 499	3 744	-245	256		256	556	-300
Sosiaalipalvelut	9 605		9 605	9 597	8					
Terveystalouden palvelut	12 673		12 673	12 307	366					
Perusopetuksen palvelualue	6 854		6 854	7 014	-160	182		182	370	-188
Kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelualue	1 224		1 224	1 265	-41	168		168	234	-66
Yhdyskuntatekniikan palvelualue	1 092	40	1 132	1 169	-37	221		221	392	-171
Kiinteistöjen palvelualue	2 063		2 063	2 030	33	2 087		2 087	2 166	-79
Kaavoituksen- ja lupien palvelualue	598		598	617	-19	83		83	81	2
Ruoan- ja puhdistuksen palvelualue	1 947		1 947	2 057	-110	2 012		2 012	2 115	-103
Vesihuollon palvelualue	627		627	661	-34	811		811	917	-106
Tuloslaskelmaosa										
Verotulot						24 609		24 609	26 504	-1 895
Valtionosuudet						14 049		14 049	14 227	-178
Korkotulot						2		2	2	0
Muut rahoitustulot						36		36	81	-45
Korkomenot	65		65	33	32					0
Muut rahoitusmenot	21		21	21	0					0
Investointiosa										
Maa-alueet	100		100	14	86			0	20	-20
Hallinnon ATK-ohjelmat	70		70	8	62					
Hallinnon irtaimisto	30		30	0	30					
Arvopaperit									8	-8
Tekninen ltk, muu irtaimisto	60		60	0	60					
Muu yhdyskuntarakentaminen	80		80	60	20					
Hankekohtainen, investoinnit	368	64	432	324	108					
Rakentaminen, hankekohtaiset	3 000		3 000	923	2 077					
Muu rakentaminen	225		225	87	138					
Vapaa-ajan lautakunnan ATK-ohjelmat	25		25	15	10	10		10	0	10
Vapaa-ajan ltk:n , kirjastoauto	374		374	371	3	33		33	192	-159
Vapaa-ajan ltk, latukone	50		50	60	-10					
Vapaa-ajan ltk. Muut	15		15	0	15					
Vapaa-ajan ltk:n liikuntapuisto	40		40	32	8	28		28	28	0
Riihivalkam - Porra,hankekohtaiset	1 300		1 300	1 309	-9					
Vesilaitos, muu rakentaminen	130		130	145	-15					
Rahoitusosa										
Pitkäaikaisten lainojen lisäys			0		0	5 000		5 000		0
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	1 110		1 110	860	250					0
Lyhytaikaisten lainojen muutos			0	1 800	-1 800					0
Oman pääoman muutokset			0		0					0
Vaikutus maksuvalmiuteen	281	-104	177	-543	720					0
Yhteensä	50 055	0	50 055	48 426	1 629	50 055	0	50 055	48 426	1 629

5 TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

5.1 Kunnan tuloslaskelma

TULOSLASKELMA	2022	2021
<i>Ulkoiset</i>		
Toimintatuotot		
Myyntituotot	2 321 329,94	2 083 028,82
Maksutuotot	357 137,19	406 363,06
Tuet ja avustukset	646 598,85	479 209,49
Muut toimintatuotot	1 389 990,04	1 316 011,75
Toimintatuotot	4 715 056,02	4 284 613,12
Valmistus omaan käyttöön	5 548,40	6 751,20
Toimintakulut		
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-8 451 744,05	-8 080 357,57
Henkilösivukulut	-2 155 523,59	-2 066 781,52
Eläkekulut	-1 801 328,76	-1 746 579,13
Muut henkilösivukulut	-354 194,83	-320 202,39
Palvelujen ostot	-26 697 579,67	-25 675 162,96
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 888 394,50	-1 902 526,42
Avustukset	-679 456,23	-719 328,80
Muut kulut	-391 416,97	-379 046,30
Toimintakulut	-40 264 115,01	-38 823 203,57
Toimintakate	-35 543 510,59	-34 531 839,25
Verotulot	26 504 731,02	24 727 793,46
Valtionosuudet	14 226 790,00	12 863 535,00
Rahoitustuotot ja -kulut	28 012,52	
Korkotuotot	1 989,95	5 589,97
Muut rahoitustuotot	59 274,04	95 293,95
Korkokulut	-33 066,74	-37 572,66
Muut rahoituskulut	-184,73	-1 286,86
Rahoitustuotot ja -kulut yht.	28 012,52	62 024,40
Vuosikate	5 216 022,95	3 121 513,61
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-2 464 173,74	-2 852 658,18
Tilikauden tulos	2 751 849,21	268 855,43
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	83 196,83	213 420,96
Varausten lisäys (-) tai vähennys (+)		
Tilikauden ylijäämä	2 835 046,04	482 276,39

5.2 Rahoituslaskelma

	2022	2021
<i>Sisältää ulkoiset rahan lähteet ja rahan käytön</i>		
Toiminnan rahavirta	5 167 976,49	3 106 349,34
Vuosikate	5 216 022,95	3 121 513,61
Satunnaiset erät		
Tulorahoituksen korjauserät	-48 046,46	-15 164,27
 Investointien rahavirta		
Investointimenot	-3 347 895,81	-1 027 951,45
Rahoitusosuudet investointimenoihin	219 720,67	119 537,23
Pysyvien vastaavienhyödykkeiden luovutustu- lot	76 932,26	16 480,00
 Toiminnan ja investointien rahavirta	2 116 733,61	2 214 415,12
 Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten vähennys	0,00	0,00
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0,00	0,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-859 898,00	-856 994,00
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-1 800 000,00	-1 200 000,00
Oman pääoman muutokset		
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutok- set	9 861,56	-51 726,92
Vaihto-omaisuuden muutos	3 266,96	4 715,73
Saamisten muutos	-656 485,61	168 319,69
Korottomien velkojen muutos	133 752,53	496 418,40
 Rahoituksen rahavirta	-3 169 502,56	-1 439 267,10
 RAHAVAROJEN MUUTOS	-1 052 768,95	775 148,02
 Rahavarat 31.12.	1 422 092,28	2 474 861,23
Rahavarat 1.1.	2 474 861,23	1 699 713,21

5.3 Tase

TASE	2022	2021
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT	34 564 119,10	33 929 003,50
Aineettomat hyödykkeet	19 163,58	12 790,35
Tietokoneohjelmistot	6 988,63	3 062,06
Muut pitkävaikutteiset menot	12 174,95	9 728,29
Aineelliset hyödykkeet	26 584 489,54	25 947 425,91
Maa- ja vesialueet	4 189 802,32	4 195 773,27
Rakennukset	12 237 448,04	13 512 406,60
Kiinteät rakenteet ja laitteet	7 171 590,18	7 582 175,04
Koneet ja kalusto	520 852,74	428 518,54
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	2 464 796,26	228 552,46
Sijoitukset	7 960 465,98	7 968 787,24
Osakkeet ja osuudet	7 807 178,80	7 815 500,06
Muut saamiset	56 474,00	56 474,00
Muut lainasaamiset	96 813,18	96 813,18
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	90 151,66	95 247,26
Valtion toimeksiannot	0,00	0,00
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	90 151,66	95 247,26
VAIHTUVAT VASTAAVAT	3 237 454,01	3 637 004,31
Vaihto-omaisuus	36 876,68	40 143,64
Valmiit tuotteet	36 876,68	40 143,64
Saamiset	1 778 485,05	1 121 999,44
Pitkäaikaiset saamiset	135 337,55	0,00
Myyntisaamiset	135 337,55	0,00
Lainasaamiset	0,00	0,00
Muut saamiset	0,00	0,00
Lyhytaikaiset saamiset	1 643 147,50	1 121 999,44
Myyntisaamiset	755 739,54	710 579,87
Lainasaamiset	28 000,00	59 000,00
Muut saamiset	467 201,13	280 334,30
Siirtosaamiset	392 206,83	72 085,27
Rahat ja pankkisaamiset	1 422 092,28	2 474 861,23
VASTAAVAA YHTEENSÄ	<u>37 891 724,77</u>	<u>37 661 255,07</u>

TASE VASTATTAVAA	2022	2021
OMA PÄÄOMA	26 512 764,69	23 677 718,65
Peruspääoma	14 943 188,36	14 943 188,36
Arvonkorotusrahasto	48 900,32	48 900,32
Muut omat rahastot	1 653 009,54	1 653 009,54
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	7 032 620,43	6 550 344,04
Tilikauden yli-/alijäämä	2 835 046,04	482 276,39
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	2 396 308,75	2 479 505,58
Poistoero	1 946 308,75	2 029 505,58
Vapaaehtoiset varaukset	450 000,00	450 000,00
PAKOLLISET VARAUKSET	0,00	0,00
Muut pakolliset varaukset	0,00	0,00
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	761 321,59	756 555,63
Valtion toimeksiannot	0,00	0,00
Lahjoitusrahastojen pääomat	679 524,25	684 036,52
Muut toimeksiantojen pääomat	81 797,34	72 519,11
VIERAS PÄÄOMA	8 221 329,74	10 747 475,21
Pitkäaikainen	3 072 198,00	3 682 096,00
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	3 072 198,00	3 682 096,00
Lainat julkisyhteisöiltä	0,00	0,00
Saadut ennakot	0,00	0,00
Ostovelat	0,00	0,00
Lyhytaikainen	5 149 131,74	7 065 379,21
Joukkovelkakirjalainat	1 000 000,00	2 800 000,00
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	609 898,00	859 898,00
Lainat julkisyhteisöiltä	0,00	0,00
Saadut ennakot	20 198,00	34 019,17
Ostovelat	1 615 490,16	1 567 793,27
Muut velat	169 123,85	172 422,93
Siirtovelat	1 734 421,73	1 631 245,84
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	<u>37 891 724,77</u>	<u>37 661 255,07</u>

5.4 Konsernilaskelmat

Konsernin tuloslaskelma

	2022	2021
	1 000 €	1 000 €
Toimintatuotot	28 685	27 413
Toimintakulut	-65 321	-62 063
Osuus osakkuusyhteisön voitosta/tappiosta	-16	1
Toimintakate	-36 652	-34 649
Verotulot	26 505	24 728
Valtionosuudet	15 326	13 924
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	1	4
Muut rahoitustuotot	91	123
Korkokulut	-84	-82
Muut rahoituskulut	-2	-2
Vuosikate	5 185	4 045
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-3 191	-3 601
Arvonalentumiset		
Satunnaiset erät		
Tilikauden tulos	1 994	444
Tilinpäätössiirrot	-22	-12
Vähemmistöosuudet		
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	1 971	432

Konsernin rahoituslaskelma

1 000 €

RAHOITUSLASKELMA	2022	2021
	1 000 €	1 000 €
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	5 185	4 045
Satunnaiset erät		
Tulorahoituksen korjaukset	-44	-53
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-4 040	-1 592
Rahoitusosuudet investointeihin	220	120
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustuotot	151	138
Toiminnan ja investointien rahavirta	1 471	2 658
Rahoituksen rahavirta		
Antolainojen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-1	
Antolainasaamisten vähennykset	2	
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	939	320
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-1 249	-1 259
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-1 800	-1 235
Oman pääoman muutokset	-1	2
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääoman muutos	12	-64
Vaihto-omaisuuden muutos	41	17
Saamisten muutos	-656	50
Korottomien velkojen muutos	590	330
Rahoituksen rahavirta	-2 123	-1 839
RAHAVAROJEN MUUTOS	-652	819
Rahavarat 31.12.	2 225	2 877
Rahavarat 1.1.	2 877	2 050
Rahavarojen muutos	-652	827

TAMMELA

www.tammela.fi

Konsernin tase

TASE	2022	2021
VASTAAVAA	1 000 €	1 000 €
PYSYVÄT VASTAAVAT	40 739	40 206
Aineettomat hyödykkeet	114	136
Aineettomat oikeudet	100	123
Muut pitkävaikutteiset menot	15	13
Aineelliset hyödykkeet	37 601	37 015
Maa- ja vesialueet	4 503	4 523
Rakennukset	21 904	23 535
Kiinteät rakenteet ja laitteet	7 210	7 608
Koneet ja kalusto	709	630
Muut aineelliset hyödykkeet	5	5
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	3 271	713
Sijoitukset	3 024	3 055
Osakkuusyhteisöosuudet	2	2
Muut osakkeet ja osuudet	2 958	2 990
Muut lainasaamiset	3	3
Muut saamiset	61	61
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	194	152
VAIHTUVAT VASTAAVAT	8 181	8 183
Vaihto-omaisuus	116	157
Saamiset	5 840	5 148
Pitkäaikaiset saamiset	136	
Lyhytaikaiset saamiset	5 704	5 148
Rahoitusarvopaperit	1	1
Rahat ja pankkisaamiset	2 224	2 877
VASTAAVAA YHTEENSÄ	49 113	48 541

TASE	2022	2021
VASTATTAVAA	1 000 €	1 000 €
OMA PÄÄOMA	29 670	27 701
Peruspääoma	14 943	14 943
Säätiöiden ja yhdistysten peruspääoma	4	
Arvonkorotusrahasto	83	83
Muut omat rahastot	1 715	1 717
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	10 953	10 527
Tilikauden ylijäämä	1 971	432
VÄHEMMISTÖOSUDET	6	5
PAKOLLISET VARAUKSET		
Muut pakolliset varaukset	65	53
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	1 083	1 029
VIERAS PÄÄOMA	18 289	19 752
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	8 615	8 621
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	71	70
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	1 943	4 048
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	7 660	7 013
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	<u>49 113</u>	<u>48 541</u>

6 LIITETIEDOT

Tilinpäätös käsittää tuloslaskelman, taseen ja niiden liitteenä ilmoitettavat tiedot sekä talousarvion toteutumisvertailun ja toimintakertomuksen. Liitetiedoilla täydennetään tuloslaskelman ja taseen tietoja siten, että tilinpäätös antaa oikeat ja riittävät tiedot kunnan toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta.

6.1 Tilinpäätöksen liitetiedot

Arvostus- ja jaksotusperiaatteet sekä menetelmät *(Liitetieto 1)*

Pysyvien vastaavien arvostus

Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoa vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti. Suunnitelmapoistojen laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa suunnitelman mukaisten poistojen perusteet.

Sijoitusten arvostus

Pysyvien vastaavien osakkeet on merkitty taseeseen hankintamenoa tai todennäköiseen luovutushintaan.

Vaihto-omaisuus

Vaihto-omaisuus on merkitty taseeseen FIFO -periaatteen mukaisesti hankintamenoa tai sitä alemman todennäköisen hankintamenoa tai todennäköisen luovutushinnan määräisenä.

Rahoitusomaisuuden arvostus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon.

Tuloslaskelman ja taseen esitystapa *(Liitetieto 2)*

Tuloslaskelmassa ja taseessa on noudatettu kirjanpitolautakunnan antamia ohjeita.

Oikaisut edellisen tilikauden tietoihin *(Liitetieto 3)*

Oikaisuihin ei ole ollut tarvetta.

Selvitys edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuudesta päättyneen tilikauden tietoihin *(Liitetieto 4)*

Oikaisuihin ei ole ollut tarvetta.

Aikaisempiin tilikausiin kohdistuvat tuotot ja kulut sekä virheiden korjaukset *(Liitetieto 5)*

Ei selvitettävää.

6.2 Konsernitilinpäätöksen liitetiedot

Konsernitilinpäätöksen laajuus

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty tytäryhteisö ja kaikki kuntayhtymät, joissa kunta on jäsenenä.

Sisäiset liiketapahtumat ja katteet

Konserniyhteisöjen keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty sekä konserniyhteisöjen ja kunnan omistamien kuntayhtymien keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty. Pysyvien vastaavien hyödykkeistä ei ole käyty kauppaa.

Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset

Konsernitaseessa vapaaehtoiset ja verotusperusteiset varaukset sekä poistoero on jaettu omaan pääomaan ja laskennalliseen verovelkaan. Jako on otettu huomioon omistuksen eliminoinnissa sekä osakkuusyhteisöjen yhdistelemisessä.

Keskinäisen omistuksen eliminointi

Kunnan ja tytäryhteisön sekä kuntayhtymien keskinäinen omistus on tehty hankintamenomenetelmällä.

Vähemmistöosuudet

Ei selvitettävää.

Osakkuusyhteisöt

Osakkuusyhteisö Tammelan Aluelämpö on yhdistelty konserniyhteisön omistusosuutta vastaavalla määrällä osakkuusyhteisön voitosta.

Kuntayhtymät

Kuntayhtymien taseet ja niiden liitetiedot on yhdistelty lukuarvoiltaan omistusosuuden mukaisesti. Tase, tuloslaskelma ja rahoituslaskelma ovat yhdistelty kuntayhtymien perustietojen mukaan

6.3 Tuloslaskelman liitetiedot

Toimintatuotot (Liitetieto 6)

Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston ohjeiden mukaan on tuloslaskelman liitteessä esitettävä toimintatuotot kunnan määritteleminä tehtäväkokonaisuuksina.

Seuraavassa taulukossa on toimintatuotot esitetty tehtäväalueittain.

Toimintatuotot tehtäväalueittain	Konserni		Kunta	
	2022	2021	2022	2021
Yleishallinto	261 843,09	232 756,08	134 838,04	131 739,79
Sosiaali- ja terveystuotot	22 930 002,09	22 142 486,11		
Opetus- ja kulttuuripalvelut	1 391 474,04	1 151 992,88	1 100 758,14	875 780,32
Yhdyskuntapalvelut	379 260,66	201 093,99	379 260,66	201 093,99
Muut palvelut	3 722 446,73	3 677 815,22	3 100 199,18	3 075 999,02
Kunnan toimintatuotot yhteensä	28 685 026,61	27 406 144,48	4 715 056,02	4 284 613,12

Verotulojen erittely (Liitetieto 7)

Verotulot	2022	2021
Kunnan tulovero	22 441 623,03	20 703 569,91
Osuus yhteisöveron tuotosta	2 164 335,28	2 205 042,34
Kiinteistövero	1 898 773,71	1 819 181,21
Verotulot yhteensä	26 504 731,02	24 727 793,46

Valtionosuuksien erittely (Liitetieto 8)

Valtionosuuksien erittely	2022	2021
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus	9 015 037,00	8 244 093,00
Siitä: Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus (+/-)	2 959 113,00	2 897 908,00
Järjestelmämuutoksen tasaus (+/-)		
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	-1 430 406,00	-1 434 045,00
Verotulomenetysten kompensatio	3 683 046,00	3 155 579,00
Verotulomenetysten korvaus		
Valtionosuudet yhteensä	14 226 790,00	12 863 535,00

Palveluiden ostot eriteltyinä asiakaspalveluiden ostoihin ja muiden palveluiden ostoihin (Liitetieto 9)

Palveluiden ostot	2022	2021
Asiakaspalveluiden ostot	22 505 351,37	21 877 433,26
Muiden palveluiden ostot	4 192 228,30	3 797 729,70
Palveluiden ostot yhteensä	26 697 579,67	25 675 162,96

Valtuustoryhmien toimintaedellytysten tukemiseksi annetut tuet valtuustoryhmittäin eriteltyinä (Liitetieto 10)

Ei selvitettävää.

Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista ja niiden muutoksista (Liitetieto 11)

Kunnanvaltuusto on kokouksessaan 10.12.2013 hyväksynyt suunnitelman mukaisten poistojen perusteet.

Pysyvien vastaavien hyödykkeiden poistojen määrittämisessä on käytetty valtuuston 10.12.2013 hyväksymää poistosuunnitelmaa. Vuonna 2013 valmistuvissa hyödykkeissä on noudatettu uusia lyhyempiä poistoajoja ja poistoprosentteja. Vanhoissa poistonalaisissa omaisuuserissä noudatetaan kunnanvaltuuston 9.12.1996 hyväksymää poistosuunnitelmaa. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu pysyvien vastaavien hyödykkeiden hankintamenoista arvioidun taloudellisen pitoajan mukaan. Alle 10.000 euron suuriset hankinnat kirjataan käyttömenoiksi.

Arvioidut poistoajat ja niitä vastaavat vuotuiset poistoprosentit sekä poistomenetelmät ovat:

Tilit	Selite	Poisto aika	Poistomenetelmä	poisto%
<i>Aineettomat hyödykkeet</i>				
1005	Tietokoneohjelmistot	2 vuotta	Tasapoisto	
1010	Muut pitkävaikutteiset menot	2 vuotta	Tasapoisto	
1020	Ennakkomaksut		Ei poistoaikaa	
<i>Aineelliset hyödykkeet</i>				
1100	Maa-alueet		Ei poistoaikaa	
1110	Asuinrakennukset	30 vuotta	Tasapoisto	
1115	Hallinto- ja laitosrakennukset	20 vuotta	Tasapoisto	
1120	Tehdas- ja tuotantorakennukset	20 vuotta	Tasapoisto	
1123	Muut rakennukset	20 vuotta	Tasapoisto	
1130	Kadut, tiet, torit, puistot		Menojäännös	20 %
1131	Sillat, laiturit, uimalat		Menojäännös	25 %
1134	Muut maa- ja vesirakenteet		Menojäännös	20 %
1140	Veden jakeluverkostot		Menojäännös	10 %
1141	Viemäriverkostot		Menojäännös	10 %
1142	Ulkovalaisulaitteet		Menojäännös	20 %
1150	Muut kiinteät rakenteet ja laitteet		Menojäännös	25 %
1151	Laitosten koneet		Menojäännös	25 %
1160	Muut kuljetusvälineet		Menojäännös	30 %
1161	Autot		Menojäännös	30 %
1170	Muut koneet ja kalusto		Menojäännös	30 %
1171	ATK-laitteet		Menojäännös	40 %
1190	Ennakkomaksut		Ei poistoaikaa	
1195	Keskeneräiset hankinnat		Ei poistoaikaa	
<i>Sijoitukset</i>				
1201	Tytäryhteisöosakkeet ja –osuudet		Ei poistoaikaa	
1203	Kuntayhtymäosuudet		Ei poistoaikaa	
1205	Osakkuusyhteisöosakkeet ja –osuudet		Ei poistoaikaa	
1207	Yhteisyhteisöosakkeet ja –osuudet		Ei poistoaikaa	
1208	Muut osakkeet ja osuudet/osakkuudet & om.yhteis.		Ei poistoaikaa	
1209	Liikelaitosten peruspääomaosuudet		Ei poistoaikaa	
1210	Muut osakkeet ja osuudet		Ei poistoaikaa	

Selvitys tuottoihin ja kuluihin sisältyvistä pakollisten varausten muutoksista (Liitetieto 12)

Pakollisten varausten muutokset	Konserni		Kunta	
	2022	2021	2022	2021
Potilasvahinkovakuutusmaksut 1.1. (ky)	53 296,47	63 331,62		
Lisäykset tilikaudella	11 263,59			
Vähennykset tilikaudella		10 035,15		
Potilasvahinkovakuutusmaksut 31.1. (ky)	64 560,06	53 296,47	0,00	0,00

Konsernin pakolliset varaukset ovat Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiriin tekemiä varauksia.

Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja -tappiot (Liitetieto 13)

Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja -tappiot	Konserni		Kunta	
	2022	2021	2022	2021
Muut toimintatuotot				
Maaomaisuuden myyntivoitot	6 509,05	15 168,27	6 509,05	15 164,27
Rakennusten myyntivoitot	2 198,92	15,23		
Muut myyntivoitot	48 700,75		48 427,41	
Myyntivoitot yhteensä	57 408,72	15 183,50	54 936,46	15 164,27
Muut toimintakulut				
Maaomaisuuden myyntitappiot	6 890,00		6 890,00	
Rakennusten myyntitappiot		312,43		
Muut myyntitappiot				
Myyntitappiot yhteensä	6 890,00	312,43	6890,00	0

Satunnaisten tuottojen ja kulujen erittely (Liitetieto 14)

Satunnaisten tuottojen ja kulujen erittely	Konserni		Kunta	
	2022	2021	2022	2021
Satunnaiset tuotot				
Työsyke Oy:n osakkeiden luovutusvoitto				
Tekme Oy:n osakkeiden luovutusvoitto				
Satunnaiset tuotot yhteensä	0,00	0,00	0,00	0,00
Satunnaiset kulut				
Satunnaiset kulut yhteensä	0,00	0,00	0,00	0,00

Rahoitustuotot, jotka ovat saatu osuuksista muissa yhteisöissä (Liitetieto 15)

Osinkotuottojen ja peruspääoman korkotuottojen erittely	2022	2021
Osinkotuotot muista yhteisöistä Peruspääoman korot kuntayhtymiltä	32 137,75	21 360,66
Yhteensä	32 137,75	21 360,66

Erittely poistoeron muutoksista (Liitetieto 16)

Erittely poistoeron muutoksista	2022	2021
Investointivaraukseen liittyvä poistoeron muutos	83 196,83	213 420,96
Yhteensä	83 196,83	213 420,96

6.4 Tasetta koskevat liitetiedot

6.4.1 Taseen vastaavia koskevat liitetiedot

Lainan liikkeelle laskemisesta aiheutuneet kuluksi kirjaamattomat menot ja pääoma-alennukset (Liitetieto 17)

Ei selvitettävää

Arvonkorostusten periaatteet ja niiden kohteiden arvonmäärittäminen (Liitetieto 18)

Arvonkorotukset	Konserni		Kunta	
	2022	2021	2022	2021
Maa- ja vesialueet Arvo 1.1.	82 932,50	82 932,50	48 900,32	48 900,32
Arvonkorotukset Arvonkorotuksen purku Arvo 31.12.	82 932,50	82 932,50	48 900,32	48 900,32
Arvonkorotukset yhteensä	82 932,50	82 932,50	48 900,32	48 900,32

Aineettomat ja aineelliset hyödykkeet**Aineettomat hyödykkeet**

Hankintameno 1.1.	12 790,25
Lisäykset tilikaudella	18 969,56
Rahoitusosuudet tilikaudella	
Vähennykset tilikaudella	
Siirrot erien välillä	
Tilikauden poisto	-12 596,33
Arvonkorotus/-alennus	
Kirjanpitoarvo 31.12.	19 163,58

Aineelliset hyödykkeet

	Maa-alueet	Rakennukset	Kiinteät rakenteet	Koneet ja kalusto	Keskenräiset hankinnat	Yhteensä
Hankintameno 1.1.	4 146 872,95	13 512 406,60	7 582 175,04	428 518,54	228 552,46	25 898 525,59
Lisäykset tilikaudella	13 560,00	78 472,32	527 154,15	74 228,59	2 635 511,19	3 328 926,25
Rahoitusosuudet tilikaudella					-219 720,67	-219 720,67
Vähennykset tilikaudella	-19 530,95			-1 033,59		-20 564,54
Siirrot erien välillä				179 546,72	-179 546,72	0,00
Tilikauden poisto		-1 353 430,88	-937 739,01	-160 407,52		-2 451 577,41
Arvonkorotus/-alennus	48 900,32					48 900,32
Kirjanpitoarvo 31.12.	4 189 802,32	12 237 448,04	7 171 590,18	520 852,74	2 464 796,26	26 584 489,54

Sijoitukset

	Tytäryhtiö -osakkeet	Kuntayhtymä-osakkeet	Omistus-yhteisö -osakkeet	Muut osakkeet ja osuudet	Yhteensä
Hankintameno 1.1.	171 927,08	4 782 137,35	25 228,19	2 836 207,44	7 815 500,06
Lisäykset tilikaudella					0,00
Vähennykset tilikaudella				-8 321,26	-8 321,26
Arvonkorotus/-alennus					0,00
Kirjanpitoarvo 31.12.	171 927,08	4 782 137,35	25 228,19	2 827 886,18	7 807 178,80

Muut lainasaamiset	96 813,18
Muut saamiset	56 474,00

Pysyvät vastaavat yhteensä**34 564 119,10**

Omistuksia muissa yhteisöissä koskevat liitetiedot (Liitetiedot 20-22)

Tytäryhteisöt, kuntayhtymäosuudet sekä osakkuusyhteisöt				(ilman eliminointia)		
Nimi	Koti- paikka	Kunnan omistus- osuus	Konsernin omistus- osuus	Kuntakonsernin osuus (1000 e) omasta pää- omasta	vieraasta pää- omasta	tilikauden tappiosta/ voitosta
Tytäryhteisöt						
Koy Tammelan Vuokra-asunnot	Tammela	100 %	100 %	172	4 487	0
Osakkuusyhteisö						
Tammelan Aluelämpö	Tammela	50 %	50 %	37	214	-19
Kuntayhtymät						
Forssan seudun hyvinvointiky.	Forssa	16,6 %	16,6 %	2576	3 406	-837
Lounais-Hämeen koulutusky.	Forssa	8,8 %	8,8 %	1 741	203	3
Eteva ky	Lammi	0,3 %	0,3 %	55	162	-4
Hämeen liitto	H:linna	3,2 %	3,2 %	51	23	-4
K-H sairaanhoitopiirin ky	H:linna	0,7 %	0,7 %	554	1836	-16

Pitkä- ja lyhytaikaiset saamiset tytäryhteisöiltä, kuntayhtymiltä sekä osakkuus- ja muilta omistus-yhteistyöyhteisöiltä (Liitetieto 23)

Saamisten erittely	2022		2021	
	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset
Saamiset tytäryhteisöiltä				
Myyntisaamiset	-	18 626,54	-	11 888,59
Lainasaamiset				
Saamiset kuntayhtymiltä, joissa kunta on jäsenenä				
Myyntisaamiset	-	85 511,75	-	62 969,68
Siirtosaamiset				
Saamiset osakkuus- sekä muilta omistusyhteisöiltä				
Myyntisaamiset	-	27,32	-	19,96
Yhteensä		104 165,61		27 754,84

Siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät (Liitetieto 24)

Siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät	Konserni		Kunta	
	2022	2021	2022	2021
Lyhytaikaiset siirtosaamiset				
Kelan korvaus työterveyshuollosta	90 823,48	92 126,36	39 298,30	42 575,24
Muut tulojäämät	478 929,35	496 164,76	352 808,53	29 510,03
Lyhytaikaiset siirtosaamiset yhteensä	569 752,83	588 291,12	392 106,83	72 085,27

Siirtosaamiset ovat vuodelle 2023 kuuluvia menoja, jotka on maksettu vuoden 2022 aikana tai vuoden 2022 tuloja, jotka kertyvät vasta vuonna 2023.

6.4.2 Taseen vastattavaa koskevat liitetiedot

Tase-erä kohtainen erittely oman pääoman erien lisäyksistä ja vähennyksistä sekä siirroista näiden erien välillä (Liitetieto 25)

Oman pääoman erittely	Konserni		Kunta	
	2022	2021	2022	2021
Peruspääoma 31.12.	14 943 188,36	14 943 188,36	14 943 188,36	14 943 188,36
Säätiöiden ja yhd. peruspääoma	4 400,00			
Arvonkorotusrahasto 31.12.	82 932,50	82 932,50	48 900,32	48 900,32
Arvonkorotuksen purku				
Arvonkorotus 31.12.	82 932,50	82 932,50	48 900,32	48 900,32
Muut omat rahastot				
Rahaston pääoma 1.1.	375 604,21	374 841,42	311 987,42	311 987,42
Lisäykset				
Vähennykset	-1506,97	762,79		
Rahaston pääoma 31.12.	374 097,24	375 604,21	311 987,42	311 987,42
Investointirahasto 31.12.	1 341 022,12	1 341 022,12	1 341 022,12	1 341 022,12
Edellisten tilikausien yli/alijäämä 1.1.	10 958 120,83	9 296 071,90	7 032 620,43	6 550 344,04
Lisäykset tilikaudella		1 230 459,12		
Vähennykset tilikaudella	-4 893,29			
Edellisten tilikausien yli/alijäämä 31.12.	10 953 227,54	10 526 531,02	7 032 620,43	6 550 344,04
Tilikauden ylijäämä / alijäämä	1 971 306,19	431 589,81	2 835 046,04	482 276,39
Oma pääoma yhteensä	29 670 173,95	27 700 868,02	26 512 764,69	23 677 718,65

Erittely poistoerosta (Liitetieto 26)

Erittely poistoerosta	2022	2021
Investointivaraukseen liittyvä poistoero EVL -poistoihin liittyvä poistoero	1 946 308,75	2 029 505,58
Yhteensä	1 946 308,75	2 029 505,58

Pitkäaikaiseen vieraaseen pääomaan kuuluvat lainat, jotka erääntyvät myöhemmin kuin viiden vuoden kuluttua (Liitetieto 27)

Pitkäaikaiset velat	2022	2021
Lainat muilta luotonantajilta	1 129 438,00	1 442 504,00
Pitkäaikaiset velat yhteensä	1 129 438,00	1 442 504,00

Erittely liikkeelle lasketuista joukkovelkakirjalainoista (Liitetieto 28)

Joukkovelkakirjalainat	2022	2021
Alle vuoden kuluessa erääntyvät kuntatodistuslainat	1 000 000,00	2 800 000,00
Yhteensä	1 000 000,00	2 800 000,00

Pakollisten varausten erittely (Liitetieto 29)

Pakollisten varausten erittely	Konserni		Kunta	
	2022	2021	2022	2021
Muut pakolliset varaukset Potilasvahinkovakuutusmaksuvastuu (ky)	64 560,06	53 296,47		
Pakolliset varaukset yhteensä	64 560,06	53 296,47	0,00	0,00

Konsernin pakolliset varaukset koostuvat Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin potilasvahinkovakuutusmaksu vastuusta.

Pitkä- ja lyhytaikaiset velat tytäryhteisöille, kuntayhtymille sekä osakkuus- ja muille omistusyhteistyöyhteisöille (Liitetieto 30)

Vieras pääoma	2022		2021	
	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset
Velat kuntayhtymille, joissa kunta on jäsenenä Ostovelat		1 502,00		122 618,00
Velat osakkuus- sekä muille omistusyhteisyhteisöille Ostovelat		66 686,00		61 071,83
Vieras pääoma yhteensä		68 188,00		183 689,83

Maksuvalmiuden kannalta merkittävä sekkililimiitti (Liitetieto 31)

Ei selvitettävää.

Muut velat (Liitetieto 32)

Vuokraohteen lunastusvelka

Tammelan Vanhusten Tuki ry:n lunastusvelka	2022	2021
Lunastusvelan määrä 31.12.	0,00	95 550,32

Laskennalliset verovelat

Laskennalliset verovelat / Konserni	2022	2021
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	143 313,29	120 317,69

Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät (Liitetieto 33)

Siirtovelkojen olennaiset erät	Konserni		Kunta	
	2022	2021	2022	2021
Lyhytaikaiset siirtovelat				
Palkkojen ja henkilösivukulujen jaksotukset	2 712 633,01	2 741 892,06	1 019 349,58	1 036 420,56
Korkojaksotukset	34 440,20	21 506,88	8 639,80	6 892,18
Valtionosuusennakot	393 295,56	322 046,39	393 295,56	322 046,39
Muut menojäämät	858 774,84	586 573,76	313 136,79	265 886,71
Siirtovelat yhteensä	3 999 143,61	3 672 019,09	1 734 421,73	1 631 245,84

6.5 Vakuuksia, vastuusitoumuksia ja taseen ulkopuolisia järjestelyitä koskevat liitetiedot

Velat, joista kunta on pantannut, kiinnittänyt tai muulla tavalla antanut vakuudeksi omaisuuttaan eriteltynä vakuuslajeittain (liitetieto 34)

Ei selvittävää.

Erittely annetuista vakuuksista (Liitetieto 35)

Ei selvittävää.

Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot (Liitetieto 36)

Taseen liitetietoina on ilmoitettu takausvastuut.

Yhteenlaskettu arvo kunnan antamista muista kuin edellä 34-36 kohdissa tarkoitetuista vakuuksista (Liitetieto 37)

Ei selvittävää

Vuokrasopimusten mukaisten jäljellä olevien määrien yhteissumma (Liitetieto 38)

Vuokravastuut	Konserni		Kunta	
	2022	2021	2022	2021
Vuokravastuut				
Vuokravastuut yhteensä	24 721,07	42 923,08		
Seuraavalla tilikaudella maksettava osuus	2 714,17	19 938,71		
Sopimuksiin sisältyvät lunastusvelvoitteet				
Leasingvastuut				
Leasingvastuut yhteensä	498 542,25	878 109,68	12 920,72	18 681,84
Seuraavalla tilikaudella maksettava osuus	165 855,86	220 901,43	6 785,40	7 442,80
Siitä kiinteistöihin liittyvät rahoitusleasingvastuut	-	-	-	-

Kunnan antamat vastuusitoumukset sen kanssa samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta (Liitetieto 39-40)

	Konserni		Kunta	
	2022	2021	2022	2021
Takaukset samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta				
Alkuperäinen pääoma			5 227 848,08	5 227 848,08
Jäljellä oleva pääoma			3 641 302,76	3 801 065,70
Takaukset muiden puolesta				
Alkuperäinen pääoma	5 872 518,82	9 272 518,82	5 862 522,82	9 262 522,82
Jäljellä oleva pääoma	3 107 788,60	5 016 506,22	3 101 749,35	5 010 050,47

Yllä olevasta taulukosta selviävät kunnan takausvastuiden kokonaissummat, jotka muodostuvat useasta eri takauksesta. Osa takausvastuista saattaa realisoitua.

Vastuu Kuntien takauskeskuksen vastuista	2022	2021
Kunnan osuus takauskeskuksen vastuista 31.12.	45 173 879,00	42 534 440,00
Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takauskeskuk- senrahastosta 31.12.	26 123,00	27 862,00

Muut kuntaa koskevat taseen ulkopuoliset järjestelyt (Liite 41)

Muut taloudelliset vastuut	Konserni		Kunta	
	2022	2021	2022	2021
Arvonlisäveron palautusvastuu	1 230 324,68	1 182 957,06	1 062 324,30	987 594,98

6.6 Ympäristöasioiden harkinnanvarainen esittäminen

Pitkävaikutteiset ympäristömenot

Pysyviin vastaaviin sisältyviä aktivoituja pitkävaikutteisia ympäristömenoja	2022	2021
Muut pitkävaikutteiset menot		
Kunnan osuus vesistöjen kunnostukseen	0,00	0,00
Yhteensä	0	0

6.7 Henkilöstöä, tilintarkastajan palkkioita ja intressitapahtumia koskevat liitetiedot

Henkilöstön lukumäärä (liitetieto 42)

Henkilöstön lukumäärä 31.12. palvelualoittain	2022	2021
Hallinto ja kehittämisspalvelut	13	19
Sivistyspalvelut	170	167
Tekniset palvelut sis. ruoka- ja puhdistuspalvelut	55	55
Yhteensä	238	241

Henkilöstön lukumäärä on laskettu Kunnallisen työmarkkinalaitoksen henkilöstöraportointia koskevan suosituksen (2013) mukaan. Suosituksen mukaan henkilöstömäärään lasketaan:

- vakinaiset
- määräaikaiset
- työllistetyt

Tilikauden palkat, palkkio, eläkekulut ja muut henkilösivukulut (liitetieto 43)

Henkilöstökulut	2022	2021
Henkilöstökulut tuloslaskelman mukaan	10 607 267,64	10 147 139,09
Yhteensä	10 607 267,64	10 147 139,09

Luottamushenkilön palkkioista perityt ja puolueelle tai puolueyhdistykselle tilitetyt luottamushenkilömaksut (liitetieto 44)

Luottamushenkilön palkoista perityt ja tilitetyt luottamushenkilömaksut	2022	2021
Keskusta Tammelan kuntayhdistys ry	2 803,14	3 620,03
Tammelan Kokoomus ry	1 922,50	1 947,50
Tammelan Sosialidemokraattinen yhdistys ry	2 457,50	3 489,17
Vasemmistoliiton Tammelan osasto ry	0	90,00
Lounais-Hämeen Vihreät ry	168,75	582,51
Tammelan perussuomalaiset ry	513,75	0,00
Meidän Tammela ry	909,39	975,64
Kristillisdemokraatit Forssan seudun paikallisosasto ry	108,75	91,88
Yhteensä	8 883,78	10 704,85

Tilitarkastusta suorittavalle tilintarkastusyhteisölle maksetut palkkiot (liitetieto 45)

Tilintarkastajan palkkiot	2022	2021
BDO Oy		
Tilintarkastuspalkkiot	6951,00	9030,00
Tilintarkastuslautakunnan sihteerin tehtävät	2093,00	
Muut palkkiot	9225,00	
Yhteensä	18269,00	9030,00

Intressitapahtumat (liitetieto 46)

Sidonnaisuusrekisteri on laadittu kuntavaaleissa 2021 valituista luottamushenkilöistä kuntalain (410/2015) §:n 84 mukaisessa laajuudessa.

Kunnanjohtajan kanssa on solmittu kuntalain mukainen johtajasopimus, jossa on sovittu erokorvauksesta.

Lähipiirin tai konsernin lähipiirin kanssa ei ole toteutettu tavanomaisesta poikkeavia liiketoimia.

7. VESIHUOLTOLAITOS

Vesihuoltolaitoksen tehtävänä on toimittaa yksityisille asiakkailleen ja neljälle kunnassa toimivalle vesihuolto-osakeyhtiölle puhdasta hyvälaatuista talousvettä. Yksityisasiakkaiden lisäksi vettä toimitetaan Etelä-Tammelan Vesihuolto Oy:lle, Kaukjärven Vesihuolto Oy:lle, Liesjärven Vesi Oy:lle ja Pohjois-Tammelan Vesihuolto Oy:lle.

Syrjänharjun vedenottamosta vesi toimitetaan vesihuoltolaitoksen omaan vesijohtoverkkoon sekä Etelä-Tammelan Vesihuolto Oy:n verkkoon. Tällä jakelualueella vesi toimitetaan asiakkaille vesitornin kautta, jossa vesi käsitellään UV-suodattimella. UV-suodatuksella varmistetaan, että vedessä ei ole haitallisia bakteereita. Vesitornilla ylläpidetään riittävä vedenpaine verkossa, lisäksi jakelualueella on neljä paineenkorotus-pumppaamoja, joiden avulla verkostopainetta nostetaan alueilla, joilla vesitornin tuottama paine ei riitä. Joillakin kiinteistöillä on kiinteistökohtainen paineenkorotin. Kunnan vesihuoltolaitoksen vesijohtoverkkoja on kirkonkylän lisäksi Kukkuramäen, Lamalan, Vekkilän, Alhon, Hevoniemen, Matintuomion, Ruisluodon ja Kydön alueilla. Kunnan vesijohtoverkkoa on myös Nuutin, Tapolan ja Kaukjärven teollisuusalueen alueilla. Nuuttiin ja Tapolaan vesi johdetaan Etelä-Tammelan Vesihuolto Oy:n verkosta, Kaukjärven teollisuus alueelle vesi johdetaan Kaukjärven Vesihuolto Oy:n verkosta.

Pätinkiharjun vedenottamolla vesi käsitellään kalkkikivisuodattimella ja UV-suodatuksella. Vesivarastona toimii alavesisäiliö, vesi pumpataan vesijohtoverkkoon ja vedenpainetta pidetään yllä pumpuilla. Kalkkikivisuodatuksella saadaan lisättyä veden kovuutta sekä nostettua veden pH:ta. Pätinkiharjun vedenottamosta vesi toimitetaan Pohjois-Tammelan Vesihuolto Oy:n ja Kaukjärven Vesihuolto Oy:n vesijohtoverkkoon sekä kunnan Kaukjärven teollisuusalueelle.

Kunnan omistamalla Liesjärven vedenottamolla Koivu ja Kuusi Eräkeskus (entinen metsäoppilaitos) vesi käsitellään aktiivihiihisuodatuksella, lipeän annostelulla ja UV-suodatuksella. Aktiivihiihisuodatuksella poistetaan vedestä kasvinsuojeluainejäämiä, joita on pieninä pitoisuutena Liesjärven vedenottamon käsittelemättömässä raakavedessä. Lipeän annostelulla kohotetaan veden pH:ta. Liesjärven vedenottamolla vesivarastona on alavesisäiliö, josta vesi pumpataan vesijohtoverkkoon ja vedenpainetta pidetään yllä pumpuilla.

Vettä pumpattiin verkostoon 326 187 m³, josta laskutettiin 284 620 m³. Laskuttamatonta vettä joutui hukkaan noin 12 %, joka on edellisvuotista vähemmän. Vesijohtovuotoja oli kolme.

Jaetun veden laatu oli kaikilla vedenottamoilla ja verkostoalueilla jokaisella tarkkailukerralla moitteetonta. Kahdelta asiakkaalta tuli vuoden aikana huomautus veden poikkeavasta hajusta, jota ei kuitenkaan näyttöjen otolla voitu todentaa. Vesimittarit luettiin neljästi vuoden aikana autolla jakelualueet kiertäen etäluentalaitteella. Osa mittareista on jatkuvassa seurannassa vesitornin katolle asennetun antennin välityksellä.

Jätevettä otettiin vastaan Etelä-Tammelan Vesihuolto Oy:n, Liesjärven Vesi Oy:n ja Pohjois-Tammelan Vesihuolto Oy:n viemäriverkostoista sekä kunnan vesihuoltolaitoksen omalta keskusta-alueen viemärintialueelta, joka on sama kuin vesijohtoverkon alue. Kunnan vesihuoltolaitos hoitaa viemäroinnin myös Kaukjärven kylän ja teollisuusalueen alueilla. Nämä jätevedet johdetaan siirtoviemärillä Forssaan Kaukjärven pohjoispuolitse. Tähän viemäriin vastaanotetaan myös HAMK Mustialan jätevedet. Lisäksi kunnan viemärointi ulottuu Papinsillantien ja Nuutinkulmantien vartta Riihivalkaman koululle sekä Valtaimenkujaa Häiviän tienhaaraan. Näihin viemäriin otetaan vastaan Etelä-Tammelan Vesihuolto Oy:n jätevedet sekä kunnan omien viemärintialueen jätevedet, joita tulee Nuutin kaava-alueelta ja Ahomäestä sekä Salonimentieltä, Valtaimenkujalta ja Hannulantieltä. Nämä jätevedet johdetaan yhdessä kunnan keskusta-alueelta tulevien jätevesien kanssa Forssan verkostoon Mustajalla.

Jätevettä otettiin vastaan yhteensä 275656 m³, josta laskutettiin 197 610 m³. Vuotovesiä viemäriin joutui yhteensä n. 28 %. Vuotovesien määrä johtuu kevään runsaista sulamisvesistä. Jätevesi johdetaan Liesjärven vesilaitosta lukuun ottamatta Forssan vesihuoltoliikelaituksen jätevedenpuhdistamolle puhdistettavaksi. Liesjärven alueen jätevedet puhdistetaan Eräkeskus Kuusi & Koivu (entisen metsäoppilaitoksen) pienpuhdistamolla, jonka kunta omistaa ja hoitaa. Jätevesiverkoston viemäritukoksia oli kaikkiaan 2 kappaletta. Tukoksista ei aiheutunut kiinteistöille vahinkoja.

Rakennuskohteista Porras - Riihivalkama vesihuoltolinjaa saatiin valmiiksi n. 60 %. Kohteen rakennuttaa Forssan Vesihuoltoliikelaitos ja laskuttaa siitä yhteistyösopimuksen mukaisesti Tammelan vesihuoltolaitosta. Vesilaitos rakensi Matintuomiontien rakentamisen yhteydessä vesi- ja viemärijohtot tien loppuosalle. Paineviemäriä rakennettiin myös Papinsillantieltä Kultakukkuralle. Lisäksi Lammintiellä, Rinnetiellä, Harjutiellä ja Ylitiellä sekä Matintuomiontiellä uusittiin vesijohtojen venttiileitä. Matintuomiontiellä uusittiin lisäksi viemärikaivoja.

Vesilaitoksella on käytössä tekstiviestipalvelu vesihuollon häiriötiedottamisessa.

Veden ja jäteveden kulutushinnat ovat seuraavat (hinnat sis. alv 24 %):

vesi 1,89 €/m³

jätevesi 2,98 €/m³

tukkuvesi 1,31 €/m³

Vesihuoltolaitoksella on käytössä vuonna 2015 hankittu siirrettävä, henkilöauton perävaunun päälle rakennettu varavoimakone. Kuluvana vuonna hankittiin myös uusi siirrettävä varavoimakone. Koneilla voidaan turvata vesihuoltolaitoksen toimintaa mahdollisten sähkökatkosten aikana. Pätinkiharjun vedenottamolla on kiinteästi asennettu varavoimakone. Koivu ja Kuusi Eräkeskuksella (entinen metsäoppilaitos) on varavoimakone, jonka omistajan kanssa on sopimus varavoiman toimittamisesta Liesjärven vedenottamolle ja jätevedenpuhdistamolle. Merkittäviä sähkökatkoja ei kuluneen vuoden aikana ollut. Vesilaitos sai valmiiksi valvontatutkimusohjelman päivityksen, joka hyväksyttiin vuoden lopulla. Päivitystyö tehtiin yhteistyössä niiden vesilaitosten kanssa, joiden verkkoon vesilaitos toimittaa veden sekä yhdessä terveysturvallisuuden kanssa.

Vesilaitoksella on yksi kokoaikainen putkiasentaja. Osan työajastaan vesihuoltolaitoksen työhön käytti hallintosihteeri ja maanrakennusmestari.

6.8 Vesihuoltolaitoksen tuloslaskelma

<i>(sisäiset ja ulkoiset)</i>	2022	2021
Liikevaihto	917 070,79	898 053,92
Liiketoiminnan muut tuotot		
Materiaalit ja palvelut		
Aineet, tarvikkeet ja tavarat		
Ostot tilikauden aikana	-77 065,33	-76 703,23
Palvelujen ostot	-462 408,43	-411 618,06
Materiaalit ja palvelut yhteensä	-539 473,76	-488 321,29
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-83 511,43	-64 729,16
Henkilöstösivukulut		
Eläkekulut	-14 173,18	-12 737,32
Muut henkilösivukulut	-3 236,57	-2 803,76
Henkilöstökulut yhteensä	-100 921,18	-80 270,24
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-318 717,87	-296 802,36
Liiketoiminnan muut kulut	-20 356,25	-22 743,00
Liikelylijäämä	-62 398,27	9 917,03
Rahoitustuotot ja -kulut		
Muut rahoitustuotot		14,10
Muut rahoituskulut	-8,65	-10,18
Korvaus pääomasta	-21 380,75	-21 380,75
Rahoitustuotot - ja kulut yhteensä	-21 389,40	-21 376,83
Ylijäämä ennen satunnaisia eriä	-83 787,67	-11 459,80
Ylijäämä ennen varauksia	-83 787,67	-11 459,80
Tilikauden yli-/alijäämä	-83 787,67	-11 459,80

6.9 Vesihuoltolaitoksen rahoituslaskelma

Vesilaitoksen rahoituslaskelma

	2022	2021
Toiminnan rahavirta		
Liikelylijäämä (-alijäämä)	-62 398,27	9 917,03
Poistot ja arvonalentumiset	318 717,87	296 802,36
Rahoitustuotot ja -kulut	-21 389,40	-21 376,83
	<hr/>	<hr/>
	234 930,20	285 342,56
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-1 454 568,00	-218 673,88
Rahoitusosuudet investointimenoihin		
Toiminnan ja investointien rahavirta	-1 219 637,80	66 668,68
Rahoituksen rahavirta		
Saamisten muutos muilta	-146 649,01	-12 898,32
Korottomien velkojen muutos muilta	395 051,00	38 029,34
	<hr/>	<hr/>
	248 401,99	25 131,02
Rahoituksen muutos	-971 235,81	91 799,70

6.10 Vesihuoltolaitoksen tase

VASTAAVAA	2022	2021
PYSYVÄT VASTAAVAT	5 008 313,14	3 872 463,01
AINEELLISET HYÖDYKKEET	5 008 313,14	3 872 463,01
Kiinteät rakenteet ja laitteet	3 621 642,33	3 794 985,29
Keskeneräiset hankinnat	1 386 670,81	77 477,72
VAIHTUVAT VASTAAVAT	436 521,16	495 609,36
SAAMISET	436 521,16	495 609,36
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	294 238,49	287 429,45
ALV-saamiset	142 282,67	2 442,70
Muut saamiset/yhdystili		205 737,21
VASTAAVAA YHTEENSÄ	5 444 834,30	4 368 072,37
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA	4 196 354,18	4 280 141,85
Peruspääoma	4 276 149,29	4 276 149,29
Edellisen tilikauden yli-/alijäämä	3 992,56	15 452,36
Tilikauden yli-/alijäämä	-83 787,67	-11 459,80
VIERAS PÄÄOMA	1 248 480,12	87 930,52
Lyhytaikainen	1 248 480,12	87 930,52
Lainat		
Ostovelat	482 981,52	87 930,52
Siirtovelat	765 498,60	
Lomapalkkajaksotus		
Korkojaksotus		
ALV-velka		
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	5 444 834,30	4 368 072,37

6.11 Vesihuoltolaitoksen investoinnit

Tili	Talousarvio	TP 2022	%	Netto
Hankekohtaiset investoinnit				
<i>menot</i>	-1 300 000	1 309193,09	100,7	9 193,09
Muu yhdyskuntarakentaminen				
<i>menot</i>	-130 000	145 374,91	111,8	15 374,91
Vesihuoltolaitos yhteensä				
Investointimenot	1 430 000	1 454 568,00	101,7	24568,0
Investointitulot				
Investoinnit, netto	1 430 000	1 454 568	101,7	24 568,0

6.12 Vesihuoltolaitoksen liitetiedot

Tuotot	2022	2021
Liikevaihto	917 070,79	898 053,92

Poistosuunnitelma	Poistomenetelmä	%
Veden jakeluverkosto	Menojäännös	10 %
Viemäriverkosto	Menojäännös	10 %

Pysyvät vastaavat	2022	2021
Poistamaton hankintameno 1.1.	3 872 463,01	3 950 591,49
Lisäykset tilikaudella	1 454 568,00	218 673,88
Rahoitusosuudet tilikaudella		
Tilikauden poisto	318 717,87	296 802,36
Kirjanpitoarvo	5 008 313,14	3 872 463,01

Erittely siirtosaamisista	2022	2021
Yhdystilin saldo	0,00	205 737,21

Oma pääoma	2022	2021
Peruspääoma 1.1.	4 276 149,29	4 276 149,29
Edellisten tilikausien ylijäämä	3 992,56	15 452,36
Tilikauden ylijäämä	-83 787,67	-11 459,80
Oma pääoma yhteensä	4 196 354,18	4 280 141,85

Erittely siirtovelosta	2022	2021
Yhdystilin saldo	765 498,60	0,00

7 LUETTELOT JA SELVITYKSET

Vuoden 2022 kirjanpito kirjat ja tositelajit sekä niiden säilytys

Tositelaji	Säilytys
Tilinpäätös	Sidottu kirja arkistossa
Tase- ja liitetietoerittelyt	Paperitulosteena arkistossa
Päiväkirjat	Paperitulosteena arkistossa
Pääkirjat	Paperitulosteena arkistossa
Muistiotositteet	1 Paperitulosteena arkistossa
Pysyvien vastaavien tositteet	9 Paperitulosteena arkistossa
Tiliotositteet	010 Paperitulosteena arkistossa
Myyntireskontran suoritusositteet	021 Paperitulosteena arkistossa
Ostoreskontran suoritukset	040 Paperitulosteena arkistossa
Palkkositteet	300 Paperitulosteena arkistossa
Matkalaskuohjelman tositteet	350 Paperitulosteena arkistossa
Ostolaskusitteet	410-420 Paperitulosteena arkistossa
Sähköiset ostolaskut	470 Sähköisessä muodossa
Laskutusositteet (myyntiositteet)	601-703 Paperitulosteena arkistossa
Konsernitilinpäätöksen tositteet	Paperitulosteena arkistossa
Toteutumisvertailu käyttötaloudesta	Paperitulosteena arkistossa
Toteutumisvertailu investointiosasta	Paperitulosteena arkistossa
Myyntireskontraraportit	Paperitulosteena arkistossa
Ostoreskontraraportit atk-tulosteena	Paperitulosteena arkistossa
Palkkakortistot atk-tulosteena	Paperitulosteena arkistossa

8 TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUKSET JA MERKINNÄT

Tammelassa 27 päivänä maaliskuuta 2023

Eero Pura
Kunnanhallituksen puheenjohtaja

Jenni Rauhaniemi
Kunnanhallituksen 1. varapuheenjohtaja

Heikki Vainio
Kunnanhallituksen 2. varapuheenjohtaja

Terhi Uusitalo
Kunnanhallituksen varajäsen

Simo Pärssinen
Kunnanhallituksen jäsen

Maija-Stiina Rahkonen
Kunnanhallituksen jäsen

Katariina Suutela
Kunnanhallituksen jäsen

Juuso Alatalo
Kunnanjohtaja

TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ

Tilintarkastuksesta on annettu erillinen kertomus

Tammelassa päivänä huhtikuuta 2023

BDO Audiator Oy
Tilintarkastusyhteisö

Minna Ainasvuori
HT, JHT

TAMMELA

www.tammela.fi